

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

BESLENME EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ÖĞRETMENLERİN ORGANİK GIDALARA
YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(MUŞ İLİ ÖRNEĞİ)**

Ayşe SARITAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. SEHER ERSOY-QUADIR

Konya-2012

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

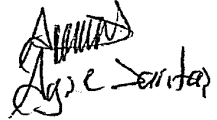

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı	AYŞE SARITAŞ
Numarası	084238021007
Ana Bilim / Bilim Dalı	ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI / BESLENME EĞİTİMİ BİLİM DALI
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	ÖĞRETMENLERİN ORGANİK GIDALARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER(MUŞ İLİ ÖRNEĞİ)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

 Öğrencinin imzası
 (İmza)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	AYŞE SARITAŞ		
	Numarası	084238021007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÇOCUK GELİŞİMİ VE EV YÖNETİMİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI / BESLENME EĞİTİMİ BİLİM DALI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. SEHER ERSOY-QUADIR		
	Tezin Adı	ÖĞRETMENLERİN ORGANİK GIDALARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER(MUŞ İLİ ÖRNEĞİ)		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerini Etkileyen Faktörler (Muş İli Örneği) başlıklı bu çalışma 18/01/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Yrd. Doç. Dr. Seher Ersoy Quadir
Yrd. Doç. Dr. Didem Emay Derin

Emay
Didem

ÖNSÖZ

Bu çalışma Muş ilinin Malazgirt ilçe merkezinde Malazgirt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı merkez okullarda görev yapan öğretmenlerde, öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşlerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yürütülmüştür.

Tez çalışmam süresince beni her konuda destekleyen, deneyimlerini ve görüşlerini benimle paylaşarak çalışmama büyük katkıda bulunan danışmanım Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Ev Yönetimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Seher ERSOY-QUADIR'a, Mesleki Eğitim Fakültesi Ev Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı Sayın Yrd. Doç. Dr. Nermin IŞIK'a, Mesleki Eğitim Fakültesi Beslenme Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. Dr. Didem ÖNAY DERİN'e ve tez savunmam sırasında derin bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren Konya Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Nurhan ÜNÜSAN'a ; bu günlere gelmemde büyük emekleri olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem, babam ve kardeşlerime teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ayşe SARITAŞ

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe SARITAŞ	Numarası	084238021007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi ABD/ Beslenme Eğitimi Bilim Dalı		
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Seher ERSOY-QUADIR		
Tezin Adı		ÖĞRETMENLERİN ORGANİK GIDALARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER(MUŞ İLİ ÖRNEĞİ)		

ÖZET

Bu araştırma, öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın örneklem grubunu, Muş ilinin Malazgirt ilçe merkezinde 2010-2011 eğitim-öğretim yılında görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemine oluşturan 300 öğretmen, evrenin tamamını (% 100.0) temsil etmiştir. Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin çoğunluğu (% 83.0) organik gıdaları satın aldığını ve organik gıda satın alanların % 36.9'u haftada bir kez organik gıda alışverişi yaptığını bildirmiştir. Ayrıca bu grubun % 52.0'si organik gıda satın alırken her zaman ve çoğu zaman yerel dükkanları; yiyecek grupları arasından da en çok (% 82.9) taze sebze ve meyveleri tercih etmiştir.

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşlerini içeren ölçek, faktör analizi ile belirlenen “Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme”, “Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme”, “Organik Üretimin Sınırlılıklarının Farkında Olma”, “Organik Gıda Üreticilerine Güvenme” olmak üzere dört kategori kapsamında incelenmiştir. Örneklem grubunun “Görüş Ölçeği”ni oluşturan faktörlere katılım oranı incelendiğinde; her ne kadar organik ürünlerin sağlıklı (% 86.4) ve çevre dostu (% 82.0) yöntemlerle üretildiğine güvenseler ve sınırlılıklarının farkında olsalar da (% 78.7) bu ürünleri üretenlere yeterince güvenmedikleri (% 38.7) saptanmıştır.

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşleri çeşitli değişkenlere göre karşılaştırıldığında; görüşlerinde yaşlarına ($p>0.05$) göre farklılık bulunmamıştır. Ancak organik gıdaları satın alanların, satın almayanlara göre organik gıdaların sağlıklı ($p<0.01$) ve çevre dostu ($p<0.05$) olduğuna daha fazla güvendikleri; organik üretimin sınırlılıklarının daha fazla farkında oldukları ($p<0.05$) saptanmıştır. Ayrıca kadınların ($p<0.05$) ve hane halkı geliri yüksek olanların ($p<0.05$) organik gıdaların sağlıklı olduğuna daha çok güvendikleri saptanmıştır. Bir de öğretmenlerin hanelerindeki birey sayısı arttıkça organik gıda üreticilerine daha fazla güvendikleri ortaya çıkmıştır ($p<0.05$).

Anahtar Kelimeler: organik ürün, organik gıda, çevre dostu üretim, öğretmen, görüş ölçeği.

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrenci mmmmmm mmmm	Adı Soyadı	Ayşe SARITAŞ	Numarası	084238021007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi ABD/ Beslenme Eğitimi Bilim Dalı		
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Seher ERSOY-QUADIR		
Tezin İngilizce Adı		THE FACTORS THAT AFFECT THE OPINIONS OF THE TEACHERS TOWARD ORGANIC FOODS(AN EXAMPLE OF MUŞ CITY)		

ABSTRACT

This research has conducted in order to determine the attitudes of teachers towards organic food. The sample group of this research was the teachers who had being working during 2010-2011 academic period in the centre of Malazgirt which is a town of Muş. 300 teachers who constituted the sample group of the research had represented the entire total field under survey. While most of the teachers (83%) who were included in the research were buying organic food, they had also stated that 39% of them does organic food shopping once in a week. Furthermore, 52% of this group had reported that when they do organic food shopping they prefer local groceries and also prefer fresh fruits and vegetables (82.9) among the food categories

The scale regarding the attitudes of the teachers toward organic food had been analyzed based on four categories. These are ‘Trust in that organic food is healthy’, ‘Trust in that organic food is prepared based on methods which are environmentally friendly’, Be aware that organic production has constraints’ and, ‘Trust in organic food producers’. When the contribution the factors which had constituted the ‘Opinion Scale’ of the sample group is examined it has been confirmed that even though organic products are thought as healthy (86.4 %), produced environmentally friendly methods (82 %) and, as constrained (78.7 %) but organic food producers are not considered as reliable (38.7 %).

When the attitudes of the teachers regarding organic food are compared, there have been identified no difference in terms of age ($p>0.05$). However, it has been found that samples who buy organic products as contrary to the ones who do not buy organic food think that they are healthy ($p<0.01$), environmentally friendly ($p<0.05$) and are aware that organic production has constraints ($p<0.05$). In addition to this, it has been also observed that as the number of the family members increase, they have more trust in organic food producers ($p<0.05$).

Key Words: organic product, organic food, environmentally friendly production, teacher, opinion scale.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
TEZ KABUL FORMU.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
 BİRİNCİ BÖLÜM	 1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	2
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.2.1.Alt Problemler.....	3
 İKİNCİ BÖLÜM	 4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
2.1. ORGANİK TARIM.....	4
2.1.1. Organik Tarıma Neden İhtiyaç Duyuldu?.....	5
2.1.2. Organik Tarımı Uygulama Prosedürü.....	7
2.1.3. Organik Tarımda Uluslar Arası Örgütlerin Rolü.....	12
2.1.4. Türkiye’de Organik Tarım.....	13
2.1.4.1. Organik Tarımda Sertifikasyon ve Denetim.....	14
2.1.4.2. Organik Üretimin Denetlenmesindeki Yasal Süreç.....	17
2.1.4.3. Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Yapılan Son Değişiklikler.....	19
2.1.4.4. Ülkemizde Organik Ürün Bilincini Geliştirmek Adına Yürütülen Faaliyetler	24
2.2. ORGANİK GIDALAR.....	25
2.2.1. Organik Ürünlerin Organik Olmayan Ürünlerle	

Karşılaştırıldığında Üstün Yönleri.....	25
2.2.1.1. Organik Ürünlerin Geleneksel (Konvesiyonel) Ürünlerden Farkı.....	25
2.2.1.2. Organik Ürünlerin GDO'lu Ürünlerden Farkı.....	26
2.3. TÜKETİCİLERİN ORGANİK ÜRÜNLERİ SATIN ALMA ALIŞKANLIKLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	28
2.3.1. Tüketicilerin Organik Ürünleri Satın Alma Alışkanlıklarını Etkileyen Olumlu Faktörler.....	29
2.3.1.1. Organik Ürünlerin Çevre Dostu Olması.....	29
2.3.1.2. Organik Ürünlerin Besinsel Değerlerinin Yüksek Olması.....	30
2.3.1.3. Organik Ürünleri Üretim Şeklinin Gıda Güvenliğine Katkısı (Hormon, İlaç Kalıntısı vb. İçermemesi).....	31
2.3.1.4 Organik Ürünlerin Daha Lezzetli Olması.....	35
2.3.2. Tüketicilerin Organik Ürünleri Satın Alma Alışkanlıklarını Etkileyen Olumsuz Faktörler.....	37
2.3.2.1. Satış Noktasının Uzak Olması veya Organik Ürünlerin Her Yerde Bulunamaması.....	38
2.3.2.2. Fiyatının Yüksek Olması.....	38
2.3.2.3. Dış Görünüşünün Güzel Olmaması (Raf Ömrünün Kısa Olması).....	39
2.3.2.4. Organik Ürün Logolarının Tüketici Tarafından Bilinmemesi.....	39
2.4. LİTERATÜR ÖZETİ.....	40
2.3.1. Türkiye'de Yapılmış Araştırmalar.....	40
2.3.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	51
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE ARAÇLARI.....	51
3.1. Araştırmanın Evreni.....	51
3.2. Araştırmanın Örneklemi.....	52
3.2.1. Öğretmenlerin Bireysel ve Demografik Özellikleri.....	53

3.3. Varsayımlar.....	55
3.4. Sınırlılıklar.....	55
3.5. Veri Toplama Tekniği.....	55
3.5.1. Araştırma Modeli.....	55
3.5.2. Veri Toplama Araçları.....	56
3.5.2.1. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerini İçeren Maddelerin Güvenilirliği ve Geçerliliği.....	57
3.6. Verilerin Analizi.....	59
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	61
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	61
4.1. Öğretmenlerin Organik Gıdaları Satın Alma Durumlarının İncelenmesi.....	61
4.2. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi.....	66
4.3. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi.....	69
4.3.1. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Organik Gıda Satın Alma Durumlarına Göre Farklılıkların İncelenmesi.....	72
4.3.2. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Cinsiyetlerine Göre Farklılıkların İncelenmesi	73
4.3.3. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Yaşlarına Göre Farklılıkların İncelenmesi.....	75
4.3.4. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Gelir Gruplarına Göre Farklılıkların İncelenmesi.....	76
4.3.5. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Hanelerinde Bulunan Birey Sayısına Göre Farklılıkların İncelenmesi.....	79
4.3.6. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Hanelerinde Ücretli Bir İşte Çalışan Birey Sayısına Göre Farklılıkların İncelenmesi	80
BEŞİNCİ BÖLÜM	82
SONUÇ VE ÖNERİLER	82
KAYNAKÇA	87

EKLER	95
EK 1. Anket Formu.....	95
EK 2. Anket İzin Belgesi.....	99
EK 3. Özgeçmiş.....	100

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Okullar ve Öğretmenlerin Sayıları.....	52
Tablo 2. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı	54
Tablo 3. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerinin Faktör Analizi Sonuç Tablosu.....	58
Tablo 4. Öğretmenlerin Organik Gıdaları Satın Alma Durumlarının Dağılımı....	61
Tablo 5. Öğretmenlerin Organik Gıdaları Satın Aldıkları Mağazaların Satın Alma Sıklıklarına Göre Dağılımı	63
Tablo 6. Öğretmenlerin Tercih Ettikleri Organik Gıda Türlerinin Satın Alma Sıklıklarına Göre Dağılımı	64
Tablo 7. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Ortalamaları.....	66
Tablo 8. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Bağımsız Değişkenlere Göre Pearson Korelasyon Katsayısı.....	71
Tablo 9. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Organik Gıda Satın Alma Durumlarına Göre t Testi Sonuçları	72
Tablo 10. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Cinsiyetlerine Göre t Testi Sonuçları	73
Tablo 11. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonucu	75
Tablo 12. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Hane Halkının Toplam Aylık Gelirine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Welch ve Brown-Forsythe Testleri Sonucu.....	77
Tablo 13. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Hanelerinde Bulunan Birey Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonucu.....	79
Tablo 14. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Hanelerinde Ücretli Bir İşte Çalışan Birey Sayısına Göre t Testi Sonuçları	81

ŞEKİLLER LİSTESİSayfa No

Şekil 1. Organik Ürün Ulusal Logosu	17
---	----

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde konuya giriş yapılmış, araştırmanın amacı ve önemi anlatılmış, problem cümlesi ve alt problemler belirtilmiştir.

1. GİRİŞ

Açlık sınırını en aza düşürmek ve daha az emek harcayarak birim alandan daha yüksek miktarda verim elde edebilmek amacıyla kullanılan zirai tarım ilaçlarının faydalarından çok insanlara ve doğaya zarar vermeleri, telafisi olmayan değişimler meydana getirmeleri nedeniyle son yıllarda alternatif tarımsal üretim şekilleri düşünülmeye başlanmıştır. Sonuçta tarımsal ilaçların doğaya ve insana verdiği zararları azaltmak, doğal dengeyi tekrar geri kazanmak ve sağlıklı bireyler yetiştirmek için organik tarım uygulamasına geçilmesinin gerekliliği anlaşılmıştır. Çünkü organik tarım uygulamalarında insana ve çevreye zarar veren zirai tarım ilaçlarının yerine organik ve yeşil gübre kullanarak toprağın verimliliği artırılıp bitkinin direnci yükseltilerek doğal oluşumlardan faydalanılmaktadır. Kimyasal gübre kullanılmadığı için yer altı su kaynakları ve toprak kimyasal kalıntılarla kirlenmemekte, dolayısıyla ekolojik dengeye zarar verilmemekte ve doğal denge korunmaktadır. Bu nedenle bu ürünler organik, biyolojik, ekolojik ürünler olarak da anılmaktadır.

Böylece organik ürün satın alanlar sadece kimyasal kalıntılardan arınmış ürün tüketmemekte aynı zamanda konvansiyonel ürünlere göre besin değeri yüksek ve kaliteli ürünler tüketmektedir. Üstelik organik tarımla üretilen besinler; koruyucular, renklendiriciler, katkı maddeleri, kimyasal kaplama ve parlatici maddeler ve kimyasal ambalaj malzemeleri kullanılmadan tüketime sunulurlar. Ayrıca organik ürünler, yetkili kuruluşlar tarafından üretimden tüketime kadar denetlenmekte ve sertifikalandırılmaktadır.

Fakat ne yazık ki tüketiciler tarafından organik ürünler fazla tercih edilmemektedir. Bunun bir nedeni, tüketiciler tarafından organik ürünlerin faydalarının yeterince bilinmemesidir. Diğer bir neden ise organik tarımda üretim

koşullarının zor ve zahmetli olması, denetim ve sertifikalandırma sürecinin masraflı olmasıdır. Dolayısıyla organik yiyecekler, diğer geleneksel yöntemle üretilenlere oranla daha pahalı olmakta ve tüketiciler tarafından fazla tercih edilmemektedir. Ayrıca yeterli pazarın olmaması, mağazaların azlığı ve ulaşım koşullarındaki yetersizlikler ve aksaklıklar da organik ürünlerin tüketicilere sunulmasını zorlaştırıcı faktörlerdir. Tüm bu nedenlerden dolayı organik ürünleri tüketenler bilinçli, eğitim seviyesi yüksek, sağlık sorunu bulunan, çocuk sahibi ve gelir seviyesinin yüksekliğinden dolayı farklı arayışlar içinde olanlarla sınırlı kalmaktadır.

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Çevrenin sürdürülebilirliğini ve toplumların gıda güvenliğini sağlayabilmek için organik tarımın yaygınlaştırılması ve organik tüketimin artırılması gerekmektedir. Organik tüketimin artırılması ise bu konuda bilinçli hareket eden tüketicilerle mümkündür. Organik ürün bilinci yetersiz olan tüketicileri bu konuda eğitmek, tüketicilerin organik ürünleri satın almamalarına neden olan olumsuzlukları en aza indirmeye çalışmak ve onları ekolojik ürünleri satın almaya teşvik edebilmek için öncelikle onların organik ürünlerle ilgili bilinç düzeylerini ortaya çıkarmak gerekmektedir.

Bu nedenle bu çalışmada, tüketicilerin organik ürünlere yönelik görüşleri irdelenerek organik ürünleri satın alma ya da satın almama nedenlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, organik gıda üreticilerini, pazarlamacıları ve tüketicileri aydınlatması ve akademisyenlerin yapacakları araştırmalara katkı sağlaması açısından önemlidir.

Bu çalışmanın alt amaçları ise Muş ili Malazgirt ilçesindeki öğretmenlerin organik ürünleri tüketip tüketmediklerini, ne tür organik ürünleri tükettiklerini, tüketiyorlarsa bu eylemi ne kadar sıklıkla tekrarladıklarını ve bu ürünleri nerelerden satın aldıklarını tespit etmektir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin organik ürünlere yönelik görüşlerinin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Öğretmenlerin organik ürünlere yönelik görüşleri arasında demografik özellikleri açısından anlamlı farklılıklar var mıdır?

1.2.1. Alt Problemler

Bu çalışmanın alt problemleri ise tüketicilerin organik ürünlere yönelik görüşleri;

1. Organik gıda satın alıp almamalarına göre farklılaşmakta mıdır?
2. Cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Dahil oldukları hane halkının gelir düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Dahil oldukları hane halkı birey sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
sorularına yanıt aramaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde tezin kavramsal çerçevesi oluşturulmuş olup, burada tezin temel kavramlarına ve kendine özgü tanımlarına yer verilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili yapılmış araştırmalar tanıtılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve adı altında tezin temel kavramlarına ve kendine özgü tanımlarına yer verilmiştir. Burada, hangi yaklaşım ve hangi teoriye göre tez konusunun ele alınacağı belirtilmiştir. Seçilen yaklaşım ile teorinin hangi gerekçelerle tercih edildiği açıklanmıştır. Bunun yanı sıra konu ile ilgili olarak yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalar incelenmiştir.

2.1. ORGANİK TARIM

Sürdürülebilir tarım veya çevre dostu tarım, doğanın mal ve hizmetlerini en iyi şekilde kullanırken çevreye zarar vermemektir. Bu bağlamda **organik tarım**; organik ve yeşil gübreleme, ekim nöbeti, toprağın muhafaza edilmesi, bitkinin direncini artırma, parazit ve doğal korunma yollarından yararlanarak üretimde ürünün kalitesinin biyolojik yolla yükseltilmesini sağlayan üretim şeklidir. Diğer bir ifade ile organik tarımda, sentetik olarak üretilmiş kimyasallar, gübreler, zararlı bitkileri öldüren tarım ilaçları, mantar öldürücü ilaçlar, büyüme hormonları ve düzenleyiciler veya genetik modifikasyon yönteminin kullanılması yasaklanmıştır. Böylece ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucunda kaybolan doğal denge yeniden kurulmakta; çevreyi bozan, tüketicilerin, çiftçilerin ve çiftlik hayvanlarının sağlığına zarar veren, yenilenemeyen girdilerin kullanımı en aza indirgenmekte ya da tamamen kaldırılmakta, genetik çeşitlilik devam ettirilmektedir (Özkan, 2009: 5; İnan, 2009: 59; Bayaner, 2009: 5,6; Karaarslan ve Özen, 2009: 17).

Günümüzde organik tarımla toprağın yapısını korumak, içindeki biyolojik yaşam dengesini yeniden kazanmak, toprak ve su kaynaklarını temiz kullanmak, havayı kirletmeden çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığını korumak hedeflenmektedir. Bu nedenle organik tarımda yeterli miktarda ve yüksek kalitede

üretim yapmak, maksimum verimden önce gelmektedir (Kavas ve Kavas, 2009: 93; İnan, 2009: 60; Ayaz, 2009: 109).

2.1.1. Organik Tarıma Neden İhtiyaç Duyuldu?

Dünya nüfusundaki hızlı artış ve tarımda makineleşme sonucunda insanlar tarımsal üretimde birim alandan kısa sürede en fazla verimi elde etmek istemişlerdir. “Yeşil Devrim” denen bu yoğun tarım uygulamaları zamanla toprağın besleme gücünü ve bitkilerin zararlılara karşı dayanıklılığını azaltarak doğal kaynakların tahrip olmasına neden olmuştur. Ayrıca ürünleri ortaya çıkan zararlılardan, hastalıklardan ve yabancı otlardan korumak için tarımsal ilaçların kullanımı zorunlu hale gelmiştir. Pestisit olarak adlandırılan bu tarımsal ilaçlar zamanla zararlılarla mücadelede vazgeçilmez olmuş ve miktarı her geçen gün artırılmıştır. Bu sentetik kimyasal ilaçlar nedeniyle toprağın derinlerine sızan fosfor ve nitrat, toprakta birikerek tuzluluk ve toprak kirliliğinin yanı sıra tatlı su kaynaklarına ulaşarak besin zinciri aracılığıyla bitki, insan, evcil hayvan ve yaban hayatı olumsuz etkilemiştir. Diğer bir ifade ile kimyasal tarım ilaçlarının ve gübrelerin bilinçsizce kullanımı, ekolojik dengenin ve yaşayan her türlü canlının sağlığını tehdit eder hale gelmiş, ekolojik ortamın sürdürülebilirliğini tehlikeye atmıştır. Hatta belli bir süre kullanılan fakat çevre ve insanlar üzerinde pek çok olumsuz etkisinin olduğu tespit edilen birçok pestisit yasaklanmıştır (Kaplan, 2009: 30-31; Kavas ve Kavas, 2009: 94; Karaarslan ve Özen, 2009: 16; Bayaner, 2009: 3).

Özellikle yağmur sularıyla yıkanan azotlu gübrelerin derelere ve göllere, toprağın alt katmanlarına sızarak, oradan yeraltı sularına kadar ulaşmasıyla da hayvan ve insanlarda nitrat zehirlenmeleri meydana gelmektedir (Kökdemir, 2009: 59). Alüminyum, bakır, kalay gibi ağır metaller içeren pestisitler de çok uzun süre bozulmadan toprakta kaldıkları için bitkiler tarafından emilmekte ve bu ürünleri tüketen insanlara ve hayvanlara geçmektedir. Yerüstü sularına karışan pestisitler de balıklar ve diğer su ürünleri aracılığıyla gıda zincirine girerek insanlara ulaşmaktadır. Üstelik bu kimyasal ilaçlar kolaylıkla biyolojik ayrışmaya uğramayıp uygulandıkları ve taşındıkları çevrede dirençli olarak kalmaktadırlar (Öğüt vd., 2009: 1). Aşırı azotlu gübreleme ile birlikte bitki dokularında önemli oranda nitrit ve nitrat birikimi

sonucunda bu bitkilerle beslenen insanlarda önemli sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Kullanılan ilaçların toksisite derecesine göre geçmesi gereken belli bir süreden önce ürünler hasat edilirse bitki yüzeylerindeki yağlı, nemli veya mumlu tabakada ilaç kalıntıları bulunur. Bu besinlerin tüketilmesi insan ve çevre sağlığı bakımından tehlike oluşturmaktadır. (Taşkaya, 2004: 4). Ayrıca besin yoluyla insan vücuduna giren pestisitler akut zehirlenme, kanser, doğum kusurları, kısırlık, sinir sistemi bozuklukları gibi pek çok olumsuzluklara yol açmaktadır. Bilimsel veriler, kimyasal pestisitlere maruz kalan çiftçilerin, bu maddelere maruz kalmayanlara göre altı kat daha fazla kanser riski taşıdığını ortaya koymuştur (Kaplan, 2009: 30-31). Bu kalıntılar aynı zamanda atmosferde birikerek solunum yolu ile insanlara ulaşmakta ve solunum rahatsızlıklarına ve alerjik reaksiyonlara neden olmaktadır (Sürmeli, 2003: 18).

Konuya ekolojik açıdan bakıldığında; verimi artırmak için kullanılan suni gübreler suda çabucak eriyip bitkiye ulaşarak bitkinin yeterince beslenmeden dokularına su toplayarak hızla büyümesine neden olmaktadır (Karaarslan ve Özen, 2009: 17). Üstelik toprakların aşırı şekilde sentetik mineral maddelerle gübrenmesi, toprakta sert tabakalar oluşmasına neden olmakta, sıkışmalar yaratarak erozyonu teşvik etmektedir. Verim artışı sağlanırken, üretimde ekolojik denge bozulmakta, iyi tarım toprakları elden çıkmakta ve toprağın canlı kısmı ölmektedir. Dolayısıyla topraktan kaybolan bu maddelerin tekrar telafisi çok pahalıya mal olmaya başlamış ve bazen de imkansız hale gelmiştir (Kökdemir, 2009: 59).

Ayrıca pestisitler bir yandan hem yabani hayvanların hayatını olumsuz etkileyerek tarımsal ilaçlama yapılan yörelerde yaşayan pek çok kuş ve canlı türünü yok etmekte hem de toprakta yaşayan yararlı mikroorganizmaların ve doğal çeşitliliğin ölümüne neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile hedef alınan zararlıların yanında, hedef alınmayan faydalı böcekler de yok edilerek doğal denge bozulmaktadır. (Kaplan, 2009: 30-31). Diğer yandan pestisitlerin yoğun uygulandığı tarım alanlarında yaşayan ancak hedef olmayan organizmalarda pestisitlere karşı dayanıklılık oluşmaktadır. Bu nedenle belli bir alanda kullanılan pestisit beş yıl içinde aynı etkinliğini devam ettirebilmesi için kullanım miktarının iki katına

çıkarılması gerekmektedir. Bunun sonucunda da insanlara hastalık taşıyan böcek ve parazitler kontrolden çıkmaktadır (Sürmeli, 2003: 18; Ögüt vd., 2009: 4). Örneğin kimyasallara karşı dayanıklılık, 1946 yılında toplam 11 böcek türünde görülürken, bu sayı 1960 yılında 160 türe, 1970 yılında 244 türe, 1980 yılında ise 428 türe ulaşmıştır. Günümüzde ise dayanıklı böcek türü sayısı 500'ü aşmıştır ("Sanal", 2009a: 1,2).

Suni gübrelerin ve tarım ilaçlarının tüm bu olumsuz etkilerinden dolayı sanayileşmiş çoğu Avrupa ülkesinde ekolojik denge bozulmuş ve buna bağlı olarak insan sağlığı bozulmuş, birçok canlı türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerdeki gelir seviyesi yüksek tüketiciler, kalıntısız ürün yada gıda talebinde bulunmaya başlamışlardır. Bu da insan sağlığı ve doğal kaynak tahribatının önlenmesi için arayışları başlatmıştır. Konvansiyonel tarımın olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve uzun dönemde doğal kaynakları korunmak amacıyla çevreye zarar vermeyen tarımsal teknolojilerin kullanıldığı organik tarım bir çıkış noktası olarak görülmüştür (Kavas ve Kavas, 2009: 94; Bayaner, 2009: 3).

Öncelikle 1962 yılında pestisitlerden DDT'nin çevre üzerine olumsuz etkileri farkedilerek Amerika'da ve daha sonra tüm dünyada yasaklanmıştır. Daha sonra 1972 yılında Ululararası Organik Tarım Hareketleri Organizasyonunun (IFOAM) kurulmasıyla birlikte organik tarım tanıtılmış ve geliştirilmeye başlamıştır. 1980'den itibaren çiftçiler ve tüccarlar tarafından organik tarım faaliyetleri yapılmaya başlanmıştır. ABD ve AB olmak üzere birçok ülkede yerel ve uluslar arası organizasyonlar tarafından belirlenen kurullarla organik tarım faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. 1990'lı yıllarda ise gıda güvenliği konusunda yaşanan sorunlar tüketicilerin organik ürünlere olan talebini artırmıştır (Bayaner, 2009: 4).

2.1.2. Organik Tarımı Uygulama Prosedürü

Organik tarımda amaç birim alandan elde edilen en yüksek miktardaki ürünü elde etmek değil, hem ürün kalitesini hem de çevresel sistemi korumaktır (Ayaz, 2009: 109; Bayaner, 2009: 5; Karaaslan ve Özen, 2009: 16). Organik üretim yapan tarım işletmelerinde doğal kökenli hammaddeler kullanılarak üretim yapılır. Ham

madde ve diğer işletme girdilerinin çevreyi tehdit eden her türlü etkisi azaltılır veya bunlardan tamamen kaçınılır ve organik tarımda kullanılacak fide-tohum, fidan vs. ilaçsız olarak kullanılır (Bakırcı, 2005: 76). Kullanılan tohum, fide, fidan, anaç, çelik ve yumrular organik tarım metoduyla üretilmiş olmalıdır. Organik tarımda GDO'lu çoğaltım materyali kullanılamaz (Atasay, 2006: 2).

Ekolojik tarımda toprak sağlığı bitki sağlığı ile doğrudan ilişkilendirilir ve bu nedenle toprak sağlığına büyük önem verilerek korunmasına çalışılır (Köse ve Odabaş, 2005: 98-99). Ancak bu demek değildir ki organik tarımda ürünün ekim ya da dikiminden sonra toprak hiç bir uygulama yapılmadan kendi haline bırakılmaktadır. Her ne kadar doğal tarım olarak adlandırılrsa da üretimde modern teknolojiler kullanılmakta, ürünlerin yetiştirilmesi, hasadı, taşınması sırasında gıda ile insana geçen olası hastalıkların bulaşmasının engellenmesi ya da en düşük seviyeye düşürülmesi için bir dizi işlemler yapılmaktadır (Şahin, 2009: 98).

Öncelikle organik tarımda, gereksiz ve toprakta erozyona neden olacak şekilde toprak işleme yapılamaz (Atasay, 2006: 2). Toprak yumuşak bir tarzda ve dikey özelliği bozulmadan işlenir. Toprağın dengeli humus içeriğine sahip olması için organik gübre kullanılır ve işletmede çok yıllık yem bitkileri ile ekim nöbeti uygulanır. (Köse ve Odabaş, 2005: 98-99). Toprağın işletilmesi ve içindeki canlı faaliyetinin devamı için organik gübreleme yapılması gerekmektedir. Bunun için çiftlik gübresi, kanatlı gübresi, çiftlik ve sıvı atıkları, saman, mantar üretim artığı, organik ev atıkları, kompost, hayvansal atıkların işlenmiş ürünleri, deniz yosunları ve yosun ürünleri, talaş, ağaç kabuğu, odun artıkları, tabi fosfat kayaları gübre olarak kullanılır (Bakırcı, 2005: 76). Kompost aktivasyonu için genetiği değiştirilmemiş, uygun bitkisel kaynaklı karışım veya mikroorganizma karışımları kullanılır. Sanayi ve şehir atık suları çevre kirliliğine, toprak yapısında bozulmaya ve erozyona neden olabileceğinden, organik tarımda kullanılamaz (Atasay, 2006: 2,3).

Sağlıklı bir ekim alanındaki toprağın bir gramında 600 milyonun üzerinde mikroorganizma yaşamaktadır. Organik tarımda çiftçiler, bu organizmaların tarlalarındaki mahsulleri ile çok önemli bir ilişki içinde

olduğunun bilincindedirler. Bu nedenle organik tarımın temeli, bu mikroorganizmaları yaşatmak ve çoğaltmak üzerine kuruludur. Çiftçiler, zamanlarının çoğunu topraktaki mikroorganizmalara besin teşkil edecek doğal gübreler (çürümüş yapraklar, sığır dışkıları, biçilen bitki artıkları vs.) hazırlamakla geçirirler. Bunun karşılığında da topraktaki mikroorganizmalar bu doğal gübreleri sindirip ayrıştırarak bizlerin humus olarak bildiği bileşikleri meydana getirirler. Konvansiyonel tarımda ise kullanılan zirai haşere ilaçları ve kimyasal yapay gübreler sebebiyle topraktaki mikrobiyolojik yaşam büyük ölçüde zarar görür. Herhangi bir konvansiyonel tarım toprağında ortalama bir organik tarım toprağına oranla %85 daha az mikroorganizma yaşamaktadır. Bu nedenle mahsullerin besin alma şekilleri tamamen farklıdır, canlı bakteri faaliyetleri yerine kimyasal difüzyon söz konusudur. Toprağına eklenen kimyasal tuzların etkisiyle hızla su alıp büyüyen bitkilerin sıvı ağırlığı çok daha fazladır. Bu nedenle son zamanlarda rengine ve büyüklüğüne aldanarak aldığımız domateslerde ne bir koku ne bir tat var, her biri sanki birer su torbası gibidir (Yimsel, 2009).

Bitki tür ve çeşitlerinin seçiminde üretim yapılacak yerin ekolojik koşulları göz önünde bulundurularak bu koşullara uygun dayanıklı, tohum, fidan ve hayvanlar kullanılır ve ekim nöbeti uygulanır (Bakırcı, 2005: 76). Ekolojik tarımda zengin bir ürün çeşitliliği önemlidir. Derin-sığ köklü, yavaş-hızlı gelişen, yapraklı-saplı, azot alan-veren, humus artıran-azaltan, yabancı otları bastıran-bastırmayan bitkilerin sırayla tarlaya ekilmesine özen gösterilir (Köse ve Odabaş, 2005: 98-99). Dönüşümlü mahsul ekimi bitki sağlığı açısından çok önemlidir. Çünkü eğer bir ekim alanına sürekli tek bir bitki çeşidi ekilirse toprak zamanla o bitkinin istediği çok özel besinden fakir duruma gelir. Bu da gittikçe sağlığı ve besin kalitesi düşen, kimyasal ilaca olan ihtiyacı daha çok artan bir bitki demektir. Hâlbuki organik tarımda ilk sene bir ekin alanına mısır ekildiyse, ertesi sene bu alana başka bir mahsul ekilir ve mısır farklı bir alana taşınır. Böylece topraktan emilen besinler sürekli değişme gösterir ve özel besin öğeleri sürekli yenilenir. Bu nedenle organik tarımda genellikle bir seferde alınacak mahsul, konvansiyonel tarıma göre daha düşük olmasına rağmen, mikroorganizmaların ve bitki örtüsünün çeşitliliği korunduğu için topraktan daha uzun süre verim alınabilir. Organik tarıma aynı zamanda “Sürdürülebilir Tarım”

denilmesinin nedeni bundandır. Topraktaki mikroorganizmalar tükenmez ve sürekli mahsul döngüsü sağlanır. Aynı arazide yıllarca yüksek verim elde edilebilir. Ancak konvansiyonel tarım böyle değildir. Konvansiyonel tarım sahipleri piyasada ne para edecekse ise onu fazla miktarda ekerler. Çeşit çeşit renk tonu ve hayvan türleri yerine kilometrelerce arazide tek renk mahsul hakimdir. Fazla miktarda kullanılan ilaçların da etkisiyle toprağın mikrobiyotik, solucanı, enerjisi yok olur (Yımsel, 2009).

Organik ortama uygun dengeli karışımlar yapılarak nöbetleşe ekimde baklagillere ağırlık verilir (Bakırcı, 2005: 76). Örtü bitkilerinin organik tarımda çok sayıda olumlu yanı vardır. Baklagiller örtü bitkisi olarak kullanılırsa toprağın azot miktarı artar. Örtü bitkilerinin köklerinin gelişmesi ile toprakta organik madde geri dönüşümü, suyun toprağa geçişi ve infiltrasyonu sağlanır. Mikroorganizmalar organik maddeleri parçalayarak bitkinin faydalanabileceği besin maddelerini açığa çıkarırlar. Örtü bitkilerinin kullanımı ile toprak erozyonu kontrol altına alınır. Farklı örtü bitkisi kullanılan tarım arazisinde nektar, pek çok sayıda farklı böceği çeker ve doğal bir fauna oluşarak biyolojik kontrol sağlanır, yabancı ot çıkışı baskı altına alınmış olur (Köse ve Odabaş, 2005: 98-99).

Organik ürünlerin yetiştirilmesinde kimyasal ilaç yerine organik kaynaklı preparatlar, mineral yağlar, balmumu gibi maddeler kullanılır. Ayrıca zararlılarla mücadelede biyolojik yöntemler kullanılır. Örneğin yapışkan tuzaklar, kapanlar, tuzak bitkiler, zararlı böceklerle karşı avcı böcekler kullanılarak zararlılar kontrol edilir. Diğer bir ifade ile tarlaları böcek ve benzeri zararlı maddeler sardığında o zararlı maddeleri yiyen ve yok eden başka zararsız böcekler tarlaya salınır. Böylece çevreye zarar verilmez ve insan sağlığı olumsuz etkilenmez (Erdurmuş, 2009: 62).

Organik tarımda bilinmesi gereken çok önemli bir konu da gebelik süresi denilen bir uygulamadır. Bir an önce mahsul alma peşinde olan konvansiyonel tarım yönteminin aksine organik tarım çalışanları önce ekolojik sağlığı ve insan sağlığını ön plana aldıklarından ilk üç senenin mahsulünü tekrar toprağa döndürürler. Bu üç sene satış yapılmısa dahi gübreleme, ayıklama, sulama ve ekim gibi işlemler devam ederek toprakta daha önceden bulunma ihtimali olan kimyevi zirai artıkları

mikroorganizmalar vasıtasıyla tamamen ayrıştırılır ve yok edilir. Bu üç senelik bekleme süresini doldurmayan tarım sahiplerine organik tarım sertifikası verilmez (Yimşel, 2009). Dolayısıyla organik tarım, sözleşmeye dayalı olarak, her aşaması kayıt altına alınarak, tarladan tüketiciye ulaşıncaya kadar kontrollü olarak yapılmakta ve organik ürün üretebilir sertifikası olanlar bu işi yapmaktadır (Bayaner, 2009: 5). Bu nedenle organik tarım ürününün, doğal veya hormonsuz tarım ya da köy pazarı adı altında satış yapılan ürünler olmadığı bilinmelidir. Domateslerin üzerindeki etikette yazan aralı sistem ibaresi o ürünün organik olduğunu belirtmez. Doğal ayran ile organik ayran aynı şey değildir. Doğadan toplanan kuşburnu, adaçayı, böğürtlen gibi ürünler gerçekten de tamamen tertemiz yada sentetik kimyasallarla bulaşmamış olsalar bile sertifikasyon ve izlenebilirlik sürecine dahil edilmedikleri için organik veya ekolojik olarak kabul edilmezler (Özkan, 2009,5).

Organik ürünlerin hasadında kullanılan teknik araç ve gereçlerin ekolojik tahribat ve kirliliğe yol açmaması gerekir. Elle toplama materyali ürünün organikliğini bozmayacak şekilde ve hijyenik olmalıdır (Atasay, 2006: 2-3). Organik tarımın temel prensibi hastalığı oluşmadan önlemek olduğu için makine gücüne nazaran iş gücü daha ön plandadır. Çiftçiler çalışmalarını sadece traktör pencerelerinden ya da saatte 150 kilometre hızla uçan kimyasal ilaç uçaklarından değil, bizzat tarla üzerinde yürütmek durumundadırlar. Bu uygulamaların arasında ot yolma, pile gübreleme, ara mahsulleri ekme ve dönüşümlü mahsul ekimleri bulunmaktadır (Yimşel, 2009).

Tarım ürünlerinin ve çiftlik hayvanlarının yetiştirilmesinde büyüme düzenleyici hormonlar ve hasattan sonra olgunlaşmayı sağlayan sentetik maddeler kesinlikle kullanılmaz. Ayrıca hayvan yemlerine antibiyotikler ya da kilo artırıcı katkı maddeleri vs. katılmaz. Hayvanların beslenme ihtiyacı mümkün olduğu kadar işletmeden karşılanır. Organik tarımla yetiştirilmiş ürünler, hormonsuz ürünlerdir. Ürünler besin değerleri açısından en uygun zamanlarda toplanır (Bakırcı, 2005: 76).

Ayrıca organik tarım çiftliklerinde hem hayvancılık hem de bitkisel tarım genellikle bir arada bulunur. Bu da organik tarım alanlarında vahşi hayatı

destekleyen çok çeşitli yiyecek kaynaklarına imkân sağlar. Artan yiyecek kaynakları, yüzlerce tarım kuşuna ve örümceğine yaşama şansı verir. Kuşlar ve örümcekler organik tarım üreticileri için çok önemlidir, çünkü bu canlılar bir bakıma doğanın bekçileridir. Mahsullere dadanacak böcek türlerini belli bir miktarın altında tutmaya yardım ederler. Araştırmalar göstermektedir ki ortalama bir organik tarım alanında konvansiyonel tarım sahalarına göre %40 daha fazla kuş, %57 daha fazla çeşit yabani bitki ve yaklaşık 5 kat daha fazla sayıda örümcek yaşamaktadır. Böylece vahşi hayat korunmaktadır. Organik tarımda diğer bir özellik, enerji kaynaklarının daha ekonomik kullanılabilmesidir. Organik tarım bitkiye yukarıdan değil de kökten ulaşma yöntemleri içerdiği için toprak yapı olarak konvansiyonel tarım topraklarına göre çok daha geçirgendir. Toprak geçirgenliği hem erozyon gibi doğal afetlerle savaşta çok yararlıdır hem de aşırı su sarfiyatını önlemektedir (Yimşel,2009). Üstelik enerji kaynağı olarak güneş enerjisi ve rüzgar enerjisi gibi doğal enerji kaynakları tercih edilir. (Bakırcı, 2005: 76).

Tüm bu açıklananlar ışığında denilebilir ki organik tarım aslında sadece zengin tüketici talebini karşılamak için kurulmuş ya da birkaç kanserojen maddeyi besin kaynaklarından uzak tutmaya yarayan bir tarım yöntemi değildir. Aynı zamanda ülke ekonomisini geliştiren, doğal kaynakları koruyan ve en verimli şekilde faydalanmayı sağlayan, çevreye, insana, doğal yaşama dost bir sistemdir (Yimşel,2009).

2.1.3. Organik Tarımda Uluslar Arası Örgütlerin Rolü

Küresel ölçekte organik tarım hareketini 40 yıldır yönlendiren, bir araya getiren ve destekleyen Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM), 116 ülkede 750 üyesiyle bir şemsiye organizasyon görevi yapmaktadır. Merkezi Almanya Bonn'da bulunan IFOAM, kurulduğu 1972 yılından başlayarak organik tarım hareketini bir çatı altında toplamayı, gelişimini sağlıklı bir şekilde yönlendirmeyi, gerekli standart ve yönetmelikleri hazırlamayı ve tüm gelişmeleri üyelerine, çiftçilere aktarmayı amaçlamaktadır. Organik üretimle bağlantılı kurumlara sağladığı olanaklarla tek uluslararası yapı özelliği taşıyan IFOAM, her üç yılda bir gerçekleştirdiği genel kurul toplantısında stratejileri tartışarak organik

tarımın geleceğine yön verecek politikaların oluşturulmasına katkı vermeye çalışmaktadır. IFOAM, stratejik ortakları olan Hivos, BioFACH, FAO ve FiBL gibi kuruluşlarla birlikte, dünyamızı daha sürdürülebilir bir noktaya getirmek ve adil tarımı geliştirmek için işbirliği yapmaktadır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Uluslararası Organik Akreditasyon Hizmetleri'ni (International Organic Accreditation Services-IOAS) ve İsviçre'de bulunan Organik Dünya Vakfı'nı da (Organic World Foundation-OWF) bünyesinde barındırmaktadır (Sanal, 2012_e).

Ayrıca Kopenhag İklim Değişikliği Konferansı'nda, IFOAM ve IFOAM AB Grubu tarafından, iklim değişikliği ve gıda arzını güvence altına almak ve organik tarımın önemli rol bilincini artırmak için üç yeni araştırmanın yayınlanmasına karar verilmiştir: Organik Tarım – İklim Değişikliği ve Gıda Güvenliği Rehberi, Organik Tarımın Afrika'daki İklim Değişikliğine Katkısı, Organik Tarım ve İklim Değişikliğinin Azaltılmasına Katkısı (Sanal, 2012_f).

Son olarak IFOAM'ın, Güney Kore'de yapılan genel kurul toplantısında 2014 Uluslararası Organik Tarım Kongresi'nin Buğday Derneği tarafından İstanbul'da gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece Türkiye'de ekoloji hareketinin büyük bir ivme kazanacağı düşünülmektedir (Sanal, 2012_e).

2.1.4. Türkiye'de Organik Tarım

Ülkemizde organik tarım yurt dışındaki firmaların geleneksel ürünlerimize göstermiş olduğu taleplerle 1984-1985 yıllarında başlamıştır (İnan, 2009: 62). Yasal olarak ise organik tarım 03.12.2004 tarih ve 5262 sayılı 'Organik Tarım Kanunu' ile kabul edilmiştir. Yönetmelik 10.06.2005 tarih ve 25841 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Yönetmelik değişikliği 17.10.2006 tarih ve 26322 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Başlangıçta 8 ürüne yönelik olarak yapılan üretim, günümüzde 247 ham ürün olmak üzere toplam olarak 385 ham ve işlenmiş ürün çeşidine ulaşmıştır. Fındık, ceviz, antepfıstığı, kuru incir, kuru kayısı, kuru üzüm, baklagiller, yumurta, aromatik bitkiler, pamuk, yaş meyve ve sebzelerin organik üretimi yapılmaktadır. Çeşitli meyve suları ve konsantreleri, dondurulmuş

meyve ve sebzeler, zeytinyağı, et, süt, yoğurt, peynir, işlenmiş organik ürünlerdir (Bayaner, 2009: 6).

2010 yılı organik tarım geçiş süreci üretim verilerine göre ülkemizde Adana, Adıyaman, Afyonkarahisar, Ağrı, Aksaray, Amasya, Ankara, Antalya, Ardahan, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bartın, Batman, Bayburt, Bilecik, Bingöl, Bitlis, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Denizli, Diyarbakır, Düzce, Edirne, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Hatay, Iğdır, Isparta, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Karaman, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Muş, Nevşehir, Niğde, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Tunceli, Van, Yalova, Zonguldak illerinde organik tarım yapılmaktadır (Sanal, 2012_g).

Geleneksel anlamda da olsa Anadolu'nun birçok yerinde zaten organik tarımın yapılıyor olması, ülkemizde organik tarıma geçişi kolaylaştıran bir unsurdur. Üstelik Türkiye, organik tarım sisteminin uygulanmasına yönelik büyük potansiyellere sahiptir. Söz konusu avantajlar aşağıda olduğu gibi özetlenebilir (Karaarslan ve Özen, 2009: 19):

- Çok farklı ekolojik koşulları bir arada bulundurur
- Biyolojik zenginlik ve çeşitlilik
- Geniş ürün yelpazesi ve ürün çeşitliliği
- İklim ve topografik çeşitlilik
- Coğrafi konum
- Verimli tarım arazileri
- Tarımdaki tecrübe
- Sentetik ve kimyasalların çiftçilerin büyük bir kısmı tarafından çok az yada hiç kullanılmamış olması.

2.1.4.1. Organik Tarımda Sertifikasyon ve Denetim

Organik tarımda önemli olan organik tarımın belirli kriterlere uygun olarak yapılmasıdır. Belirlenen kriterlere göre üretimin devamlılığının sağlanması oldukça

önemlidir. Organik ürün sertifikasyonu ürünün yetiştirilme aşamasından itibaren kontrol edilerek organik tarım yönetmeliğine uygun olarak üretildiğini belgelemedir. Organik ürün sertifikası olmayan ürün organik ürün olarak tanımlanamaz. Organik tarımla ilgili ulusal ve uluslararası standartlar araziden rafa kadar tüm aşamaların kontrolünü ve sertifikasyonunu zorunlu kılar. Sertifikasyon organik ürün tüketerek hem sağlıklı yaşamayı hem de doğayı korumayı hedefleyerek tüketicilere güvence sağlar. Sertifikasyon organik üretim yapan üreticinin standartlara uygun üretimini belgelendirerek kanıtlamasına ve ürününü hak ettiği pazarda pazarlamasına imkan sağlamaktadır (Erol, 2009: 28,29).

Sertifikalı organik ve lifli gıdalar belli standartlara göre üretilen gıdalardır. Kendi üretim ve sertifika sistemlerini oluşturmuş dünyada çok sayıda organik sertifika acentesi vardır. Bu acentelerin çok azı IFOAM (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu) ana standartları verilerine göre IFOAM tarafından akreditasyon kazanmıştır. Bunun yanında bazı sertifika acenteleri ISO (Uluslararası Standartlar Organizasyonu) akreditasyonu hakkı kazanmıştır ve hükümet acenteleri tarafından sertifikacılara başka bağımsız standart veri ve yönetim sistemi verilerek denetlenir (Bourn ve Prescott, 2002: 1).

Ülkemizde organik tarım Tarım ve Köyişleri Bakanlığının yetki verdiği uluslararası kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının denetiminde, sözleşme dahilinde yapılmaktadır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yetkilendirilen Organik Tarım Kontrol ve Sertifikasyon kuruluşları; ETKO, ECOCERT-SA, BIOGRICOOP, CERES, IMO, CU, EKO-TAR, ICEA, BCS, ORSER, ANADOLU, TURKGAP, NİSSERT, ANKA GLOBAL, IMC, KALİTEST, EGETAR, BİO. İNSPECTA, İsmail DEMİRCAN NOPcert'tir (Atasay, 2006: 3; Sanal, 2012_b).

Organik tarım yapmak isteyen üretici, kontrol ve sertifikasyon kuruluşuna yönetmelikte belirtilen belgelerle başvurur. Uygun bulunan girişimci başvurduğu kurum ile sözleşme imzalar. Kontrol ve sertifikasyon kuruluşu üreticinin arazilerini geçiş sürecine alır. Tek yıllık bitkilerde 2 yıl, çok yıllık bitkilerde 3 yıl olarak bu süreç işler. Geçiş sürecinin sonunda elde edilen ürün organik ürün olarak sertifikalandırılır ve değerlendirilir (Karaarslan ve Özen, 2009: 17). Organik

ürünlerin denetimi de Bakanlıktan tayin edilen bir kontrolör tarafından yapılır. Yılda en az bir defa kontrol yapılması zorunludur. Ancak bu sayı ürün ve üretimle ilgili riskler dikkate alınarak artırılabilir. Habersiz kontroller de yapılır. Tarımsal üretim birimleri, hasat ve sonrası işlemler, depolama, taşıma, işleme, paketlenme ve satış aşamalarında kontroller yapılır (Erol, 2009: 29).

Organik ürünlerin üzerinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 'organik ürün' etiketinin ve denetleme kuruluşunun üzerinde ismi ve sertifika numarası yazılı olan etiketin olması gerekir (Balkan, 2008). Ürünün organik olduğu, ürün ambalajı üzerinde bulunan ulusal logolardan biriyle belirlenir (Özkan, 2009: 5). Tüketici, sertifikasyon logosu sayesinde o ürünün hangi koşullarda üretildiğini bilir. Böylece üretim aşamasındaki kademeleri takip edebilme şansına sahip olur ("Sanal", 2009b: 2).

Organik ürün etiketinde ürünün adı ve açıkça ürünün organik ürün olduğu, ürünün hasat yılı ve hangi firmaya ait olduğu, bu yönetmelik ve eklerine uygun olarak üretilmiş ve satın alınmış olduğu belirtilir. Etiketle ayrıca organik ürün logosu, kontrol ve sertifikasyon kuruluşunun adı, logosu ve sertifika numarası ile kontrol ve sertifikasyon kuruluşunun komite tarafından verilmiş kod numarası bulunur. Ayrıca organik ürün içeriği tam liste halinde etikette yer alır, ürününün üretim yeri, üretim ve son kullanma tarihi belirtilir. Üretimin niteliği, ebadı ve ambalajın türüne göre aşağıdaki logo örneklerinden biri kullanılır. (Şekil 1). Logoların çapı, 20 mm'den küçük 40 mm'den büyük olamaz. Verilen renkler dışındaki renkler ve tonlar kullanılamaz. Logolarda kullanılacak renkler; yeşil, mavi, siyah ve beyazdır (Gök, 2008: 19-20).

Çerçevesiz Siyah-Beyaz Logo Çerçevesiz Siyah-Beyaz Logo Fonlu Siyah-Beyaz Logo

Çerçevesiz Renkli Logo

Çerçevesiz Renkli Logo

Fonlu Renkli Logo

Şekil 1: Organik Ürün Ulusal Logosu (Kaynak: Sanal_d, 2012:1).

2.1.4.2. Organik Üretimin Denetlenmesindeki Yasal Süreç

5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ve 18.08.2010 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğe” dayanarak organik tarım faaliyetlerinin izlenmesi, müteşebbis, işletme ve satış yeri denetimlerinin yapılması, eğitim-yayım faaliyetlerinin yürütülmesini kapsayan 2011/4 Sayılı Organik Tarım Birimlerinin Görev ve Yetkileri Genelgesi hazırlanmıştır. Yetkilendirilmiş kuruluşların büro denetiminin Bakanlık tarafından, müteşebbis ve işletme denetimleri ise İl Müdürlüklerinde Ziraat Mühendisi, Veteriner Hekim, Gıda Mühendisi ve Su Ürünleri Mühendislerinden oluşturulan organik tarım biriminde görevli en az iki personel tarafından yapılacağı bildirilmiştir.

Organik tarım birimleri; İl Müdürü tarafından ildeki organik tarım potansiyeli ve personel durumu göz önüne alınarak, en az iki teknik ve sağlık personelinin oluşturulur. Görevlendirilecek personeller Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı, Hayvan

Sağlığı, Yetiştiriciliği ve Su Ürünleri, Gıda ve Yem, Tarımsal Altyapı ve Arazi Değerlendirme, Koordinasyon ve Tarımsal Veriler ile Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şube Müdürlüklerinde görevli, organik tarım eğitimi almış personel arasından il müdürü tarafından seçilir. Ayrıca organik tarım potansiyeli dikkate alınarak ilçe müdürlüklerinden de personeller organik tarım biriminde görevlendirilebilir. Organik Tarım Birimi (OTB) sekreteryası Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlüğü tarafından yürütülür.

Yürütülecek denetim faaliyetleri il müdürlüğü tarafından önerilen, Bakanlık tarafından eğitim verilerek kimliklendirilen organik tarım birimi personeli tarafından gerçekleştirilir. Söz konusu denetimlerde Bakanlık tarafından hazırlanan denetim formları (Ek-1, Ek- 2, Ek-3, Ek-4), ceza kararlarında ise (Ek-5, Ek-6, Ek-7) kullanılır. Müteşebbis ve işletmelerin yıllık denetimleri, Organik Tarım Bilgi Sistemine (OTBİS) kayıtlı müteşebbis ve işletmeler arasından rastgele seçim yöntemiyle yapılır. Şikayet ve ihtiyaç halinde de denetimler yapılır. Denetimlerin değerlendirildiği raporlar 3 (üç) nüsha olarak düzenlenerek, her sayfası paraflanır ve imzalanır. Hazırlanan denetim raporu 10 (on) iş günü içerisinde Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlüğüne sunulur. İlgili Mevzuat hükümlerine göre uygunsuzluk tespiti halinde hazırlanan denetim raporu gereği yapılmak üzere İl Müdürlüğü Makamına sunulur. Uygunsuzluk tespit edilmemesi halinde ise dosyasına konulur. Yıl içerisinde yapılan denetimlere ilişkin değerlendirme icmali (Ek-8) istatistiki bilgi mahiyetinde en geç müteakip yılın 31 Ocak tarihine kadar Bakanlığa gönderilir. Denetim işlemleri sonuçlanıp onaylanıncaya kadar yürütülen işlemler hakkında yorum yapılmaz.

Organik Tarım Birimleri; OTBİS'e kayıtlı tüm verileri altışar aylık dönemler halinde alarak, raporlar halinde muhafaza eder. Ayrıca, kendisine bildirilen ve OTBİS' e kaydedilen müteşebbisi "Organik Tarım Metodu Uygulayan Müteşebbis" olarak kayıt altına alır. Yetkilendirilmiş kuruluştan ve müteşebbisten her türlü bilgi ve belge isteyebilir. Bilgi ve belgeleri üçüncü şahıslara veremez ve deşifre edemez. Ancak yargı organları hariç kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi ve belge talep etmeleri durumunda Bakanlıktan görüş alınır. İşletme ve müteşebbisler haberli veya habersiz denetlenir. Yapılan denetimler esnasında; kontrol ve sertifikasyon kuruluşu

veya sertifikasyon kuruluğu tarafından organik olmayan tarımsal ürün ve girdilere, organik ürün veya organik girdi sertifikası verildiğinin tespiti halinde, yetkilendirilmiş kuruluşlarda çalışan kontrolörlerin, Bakanlıktan çalışma izni almadan çalıştığının tespiti halinde, mevzuatta öngörülen yasal işlemin uygulanması için bilgi ve belgeleri hazırlayarak Bakanlığa rapor eder. Müteşebbisin organik tarımsal faaliyet süreci içerisinde mevzuat hükümlerine aykırı hareket ettiğİ tespİt edildiğinde ilgili yetkilendirilmiş kuruluşa gerekli incelemeyi yapmak üzere bildirir ve takibini yapar. Organik Tarım Birimi en az 3 ayda bir İl Müdürünün görevlendireceğİ İl Müdür Yardımcısı Başkanlığında, Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şubesi Müdürünün de katılımıyla toplanarak yapılan çalışmalarını değerlendirilir, alınan kararlar İl Müdürünün onayına sunulur ve onay tarihinden itibaren yürürlüğe girer. Yapılan denetimlere ilişkin yıllık değerlendirme icmalini (Ek-8), müteakip yılın 31 Ocak tarihine kadar Bakanlığa gönderir. İstisnai durumlarda bu süre beklenmez (Sanal, 2012_i)

2.1.4.3. Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Yapılan Son Değİşiklikler

18/8/2010 tarihli ve 27676 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte bir takım değİşiklikler yapılmıştır. Örneğİn Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değİşiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğİn 32 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi işlenmiş ürünlerde ürün sertifikası düzenlenmesi gerektiğİ, ürün el değİştirdiğinde yeni bir işleme tabi tutulmuyorsa tekrar sertifika düzenlemeye gerek olmadığı şeklinde değİştirilmiştir. Bu ürünlerde etiket ve organik ürün logosu bulunur. Depolama, toptan pazarlama ve dağıtım yapan müteşebbislerin toptancıya satışlarında ürün sertifikası düzenlenir. Perakendeciye satışlarda yeniden ürün sertifikası düzenlenmez. Ancak ürüne, mevcut ürün sertifikasının müteşebbis tarafından onaylı fotokopisi ile birlikte fatura ve sevk irsaliyesi eşlik eder. Ürün sertifikasının onaylı fotokopisi üzerine müteşebbis tarafından yapılan satış belgelerinin numarası yazılır ve onaylanır. Bu satış miktarı 7 gün içinde

yetkilendirilmiş kuruluşa bildirilir. Yetkilendirilmiş kuruluş tarafından stok takibi yapılacağı şeklinde değişiklik yapılmıştır.

Ayrıca Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 39’uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi: “ Yetkilendirilmiş kuruluşlar teknik ve idari bakımdan görevini yerine getirebilecek imkânlara sahip olmalıdır. Yetkilendirilmiş kuruluşun yetki kapsamı sertifikasyon ise en az bir sertifikier, kontrol için en az bir kontrolör, kontrol ve sertifikasyon için ise en az bir kontrolör ve sertifikier istihdam edilir. Kontrolör ve sertifikier sayısı; kontrol edilecek müteşebbis sayısı ve üretim alanları için yeterli olmalıdır. Bir takvim yılı içerisinde kontrolör için maksimum çalışma süresi 100 kontrol iş günüdür. Bir kontrolör üretici grubu içerisindeki müteşebbisler de dahil yıllık maksimum 800 müteşebbisin faaliyetini kontrol eder.” şeklinde değiştirilmiştir.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 45 inci maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin (2) numaralı alt bendi de “Organik tarım konusunda bir yıllık bilgi ve deneyim sahibi olduğunu gösterir resmi belgenin aslı veya Bakanlıkça onaylı fotokopisi, Konu ile ilgili yurtiçi veya yurtdışı üniversite veya enstitüden alınan yüksek lisans diplomasının aslı veya Bakanlıkça onaylı fotokopisi, Bakanlıkça açılacak veya açtırılacak kurslardan kontrolörlük eğitimi aldığına dair resmi bir belgenin aslı veya Bakanlıkça onaylı fotokopisi.” şeklinde değiştirilmiştir.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 48 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ile (c) bendinde de değişiklik yapılmıştır: “Organik Tarım Komitesinin kuruluş esasları belirlenmiştir. Organik Tarım Komitesi; Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğünden Genel Müdür Yardımcısı, ilgili Daire Başkanı ve bir üye, Hayvancılık Genel Müdürlüğünden bir üye, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünden bir üye, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğünden bir üye, Hukuk Müşavirliğinden bir üye, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığından bir üye olmak üzere toplam sekiz üyeden oluşur. Komite Bakan onayı ile oluşturulur. Komiteye Bitkisel Üretim Genel

Müdürlüğünden Genel Müdür Yardımcısı veya görevlendireceği ilgili Daire Başkanı başkanlık eder. İhtiyaç duyulması halinde diğer kamu ve kamu dışı kuruluşlardan komiteye temsilci davet edilebilir. Ancak toplantılara katılan bu temsilcilerin oy hakkı bulunmaz.”

Organik Tarım Komitesinin çalışma usul ve esasları şunlardır:

1) Komite Raportörlüğü ve sekreteryaya Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım Daire Başkanlığı tarafından yürütülür.

2) Komite, yılda en az iki kez toplanır.

3) Komite, üye tam sayısının en az yarısından bir fazlası ile toplanır ve kararlar toplantıya katılanların oy çokluğu ile alınır. Oyların eşitliği halinde Başkanın kullandığı oy yönünde çoğunluk sağlanmış sayılır.

4) Kararlar, toplantı tarihinden itibaren 30 gün içinde toplantıya katılan üyeler tarafından imzalanarak Müsteşarlığın onayına sunulur ve onay tarihinden itibaren yürürlüğe girer.”

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 49’uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (e) bentleri de şu şekilde değiştirilmiştir.“a) Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi; Bitkisel Üretim Genel Müdürünün başkanlığında Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Hayvancılık Genel Müdürlüğü Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü temsilcileri, Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği Bakanlığı temsilcileri, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, yetkilendirilmiş kuruluşların temsilcisi, üniversiteler ve özel sektör temsilcileri ile Komitenin toplantı gündemiyle ilgili görüşlerinin alınmasında yarar gördüğü kurum ve kuruluşların temsilcilerinden olmak üzere en az on kişiden oluşur.” “e) Raportörlük ve sekreteryaya Bitkisel Üretim

Genel Müdürlüğü İyi Tarım Uygulamaları ve Organik Tarım Daire Başkanlığı tarafından yürütülür.”

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 51 inci maddesinde yer alan “Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığı” ibaresi de “Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı” şeklinde değiştirilmiştir.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 52 ‘nci maddesi ise: ‘Organik tarım faaliyetlerinde bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde; 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu, 25/2/1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Kanunu, 29/6/2001 tarihli ve 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun, 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu, 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanunu, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 31/10/2006 tarihli ve 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu ve bu Kanunlara dayalı olarak çıkartılan ilgili mevzuat hükümleri ile 25/4/2002 tarihli ve 24736 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kimyevi Gübre Denetim Yönetmeliği, 18/3/2004 tarihli ve 25406 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelere Dair Yönetmelik ve 4/6/2010 tarihli ve 27601 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler ve Toprak Düzenleyiciler ile Mikrobiyal, Enzim İçerikli ve Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik hükümleri uygulanır.” şekilde değiştirilmiştir.

Bir de Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin geçici 1 inci maddesine; “(2) 10/6/2005 tarihli ve 25841 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 24 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin (2) numaralı alt bendine göre etiketlenen ambalajlama materyalleri, ambalajlanan ürünün bu Yönetmelik hükümlerini karşılaması şartı ile 31/12/2012 tarihine kadar kullanılabilir.” fıkrası eklenmiştir.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-8 İşlenmiş Organik Gıdaların, Mayaların ve Maya Ürünlerinin Üretilmesinde Kullanılacak Maddeler ve Ürünler tablosunun “1-Taşıyıcılar Dahil Gıda Katkıları” bölümünde bulunan “E 341 (i)” satırından sonra gelmek üzere aşağıdaki satır eklenmiştir.

E 392*	Biberiye ekstraktı	X	X	Sadece organik üretim yöntemi ile üretilmesi ve ekstraksiyon için sadece etanol kullanılması durumunda
--------	--------------------	---	---	--

Organik Tarımın Esasları Ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-11 Sertifika Örnekleri tablosunun “1-Organik Tarım Müteşebbis Sertifikası” bölümünde yer alan “Su kültürü hayvanları ve su kültürü hayvan ürünleri” ibaresi, “Su kültürü hayvan ürünleri” ve “Su ürünleri” şeklinde değiştirilmiştir.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-14 Bakanlık, Tarafından Yetkilendirilmiş Kurulardan Alınacak Yürürlükteki Mevzuata Uygun Faaliyette Bulunacaklarına Dair Noter Onaylı Taahhütname Örneği’nde yer alan “Tarım ve Köyişleri Bakanlığı” ibaresi “Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı” şeklinde değiştirilmiştir.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik hükümlerini Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı yürütür (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2011)

2.1.4.4. Ülkemizde Organik Ürün Bilincini Geliştirmek Adına Yürütülen Faaliyetler

T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Eğitim Yayın ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı Organik Tarım Yayın Kampanyası gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada üretimde sadece verim artışının sağlanması değil, aynı zamanda ürün kalitesinin yükseltilmesi, artık sınıra dayanmış tarım topraklarının da korunmasını amaçlayan alternatif üretim şekli olan organik tarımı üretici ve tüketiciye tüm yönleriyle anlatmak ve organik tarıma gereken dikkati çekmek, organik tarımın yolunu açarken; tüketici bilincini oluşturmak, gıda güvenilirliği ve organik ürünlerin sağlıklı olduğunu anlatmak, organik tarımla çevre koruma bilincinin oluşturulmasını sağlamak, organik üretim yapmak isteyen üreticileri bilgilendirmek ve organik tarım üretim mekanizmalarının işleyişini tanıtabilmek amaçlanmıştır. Organik Tarım Yayın Kampanyası kapsamında görsel yayın olarak; Organik Tarım Nedir? Neden Organik Tarım? Gıda Güvenliği Açısından Organik Tarım, Organik Ekmek, Organik Yemek, Tarım ve Gıda, Organik Tarım ve Çevre, Türkiye’ de Organik Tarımın Gelişimi, Organik Tarımda Üretim İlkeleri, Organik Tarımda Pazarlama, Tüketici Açısından Organik Tarım, Gökçeada’ da Organik Tarım, Organik Tarım ve LÖSEV, Organik Tarımın Amacı Nedir? Neden Organik Ürün? başlıkları listelenmiştir. Ayrıca, konu ile ilgili üç adet radyo programı hazırlanmıştır. T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Eğitim Yayın ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı Organik Tarım konusundaki çalışmalarına devam edeceğini bildirmiştir. Bu bağlamda; Organik Tarım Terimler Sözlüğü, Organik Tarım Rehberi ve Organik Tarım Pazarı film ve spotları hazırlanmış ve TRT GAP TV’ de EKOTARIM programı yayınlanmıştır. Bununla birlikte, Organik Süt, Organik Arıcılık ve Organik Hayvancılık (Süt Sığırcılığı) konularında çalışmalarının devam ettiği belirtilmiştir. Kampanya kapsamında hazırlanan filmler Ulusal TV kanallarına, Tarım İl Müdürlükleri ve İl Müdürlükleri aracılığı ile yerel TV ve radyo kanallarına gönderilmiştir (Sanal, 2012_j).

2.2. ORGANİK GIDALAR

Organik ürünler denildiğinde basit olarak yetiştirilmesinde ve işlenmesinde genetik mühendisliğin, yapay ve benzeri gübrelerin, böcek ilaçlarının, yabani ot ve mantar öldürücü ilaçlarının, büyütme düzenleyicilerinin, hormonların, antibiyotiklerin, koruyucuların, renklendiricilerin, katkı maddelerinin, kimyasal kaplama ve parlatici maddelerinin ve kimyasal ambalaj malzemelerinin kullanılmadığı gıda maddeleri anlaşılmalıdır. Organik gıdalar bitkisel ve hayvansal gıdaları içermektedir (Bourn ve Prescott, 2002: 1; Ataseven ve Güneş, 2008: 25).

Aslında organik ürünün tanımı ve kapsamı oldukça geniştir. Bu alanda öncelikle et ve süt ürünleri, ekmek, taze ve kurutulmuş sebze ve meyveler, dondurulmuş gıdalar, fırınlanmış gıdalar gibi doğal ürünler; kozmetik yağlar, vücut bakım ürünleri gibi doğal kozmetik ürünler; sabun, deterjan gibi temizlik malzemeleri; çocuk bezleri, medikal bitkiler gibi sağlık gereçleri; kitap, mobilya gibi kağıt ve orman ürünleri; kırtasiye, bilgisayarlar gibi ofis gereçleri ve tekstil ürünleri ve doğal iplik gibi ürünler akla gelmektedir (Ataseven ve Güneş, 2008: 25). Marketlerde satılan başlıca organik gıda gruplarının ise; hububat ürünleri, çaylar, kurutulmuş ürünler, kuruyemişler, baharatlar ve diğer ürünler (üzüm pekmezi, tahin, çiçek balı, zeytinyağı, süt, reçeller, komposto türü ürünler, bebek mamaları) olduğu belirlenmiştir (Altuğ vd., 2008: 981).

2.2.1. Orgaik Ürünlerin Organik Olmayan Ürünlerle Karşılaştırıldığında Üstün Yönleri

Organik ürünlerin, geleneksel (konvensiyonel) ürünlere ve genetik yapısı değiştirilmiş ürünlere göre farklı üstünlükleri bulunmaktadır.

2.2.1.1. Organik Ürünlerin Geleneksel (Konvensiyonel) Ürünlerden Farkı

Organik gıdalar pestisit, herbisit veya sentetik gübre kullanmaksızın yetiştirilen bitkiler ve hormon veya antibiyotik gibi ilaçlar kullanılmadan doğal

yemlerle beslenen hayvanlardan elde edilen et ve süt ürünlerini içermektedir. Dolayısıyla organik gıdaların daha sağlıklı olduğu önyargısı, bu gıdaların daha düşük pestisit, daha düşük sentetik gübre, daha yüksek besin değeri ve fitokimyasal içerdikleri düşüncesine dayanmaktadır (Selimoğlu, 2009: 1,2).

Konvensiyonel yetiştiricilikte oldukça yaygın olarak kullanılan antibiyotikler, diğer sentetik veteriner ilaçları ve gelişim düzenleyici hormonlar organik hayvancılıkta kullanılmaz. Bu nedenle de hayvansal organik ürünlerde bu maddelerin kalıntıları ya çok az bulunur ya da hiç bulunmaz. Ayrıca gıda ürünlerinde yaygın olarak kullanılan katkı maddeleri, işleme sürecinde kullanılan yardımcı maddeler, koruyucular, tatlandırıcılar, renklendiriciler ve aroma artırıcı maddeler organik gıdalarda kullanılmaz. Kullanımı zorunlu olan maddelerde de kullanım miktarları çok sınırlıdır (Kaplan, 2009: 33).

Üstelik organik ürünler konvensiyonel ürünlere göre daha fazla mineral, vitamin ve insan sağlığı açısından son derece önemli olan antioksidantları içermektedir (Çıtak ve Sönmez, 2006: 145). Oysa suni gübrelerle beslenen bitkiler sağlıklı, toksik etkiler ortaya çıkaran maddeler içermektedir. Bu bitkilerden elde edilen besinler tüketildiğinde de sağlık sorunları arttığı ileri sürülmektedir (Karaarslan ve Özen, 2009: 17). Örneğin organik olmayan gıda ürünlerinin insanlarda mide, kalın bağırsak ve pankreas kanseri, lösemi, sperm sayısının düşüklüğü ve cinsel hastalıklar, erken doğum ve doğuştan bozukluklar, emzirme süresinin kısalması, saç dökülmesi ve deri sorunları, mutasyon (genlerde değişiklikler), astım alerjisi ve göz hastalıklarına neden olduğu düşünülmektedir (Ak, 2004: 491).

2.2.1.2. Organik Ürünlerin GDO'lu Ürünlerden Farkı

Biyoteknoloji yöntemleri kullanılarak gen veya genlerin bir organizmadan diğer bir organizmaya aktarılmasıyla yada organizmanın gen diziliminin değiştirilmesiyle kendi doğasında bulunmayan bir özellik kazandırılan organizmaya genetiği değiştirilmiş organizma (GDO) denilmektedir (Bildirici, 2008: 3; TAF Preventine Medicine Bulletin, 2008: 456).

Genetik mühendisliği, yiyeceğin temel doğasını değiştirmekte ve insan gıdasının bir parçası olmayan organizmalardan materyal kullanmaktadır. Uzun süreli testler bulunmadığından dolayı bu yiyeceklerin güvenli olup olmadıkları bilinmemektedir (Gök, 2008: 26). Ancak gen değişikliğinin ürünlerde bir takım zararlı madde kalıntılarının birikmesine neden olacağı, ayrıca genetik olarak değiştirilmiş ürünleri tüketen insanlarda yabancı gene karşı toksik ve alerjik reaksiyonların oluşabileceği veya mevcut alerjik reaksiyonları şiddetlendirebileceği savunulmaktadır. Örneğin yemlik bir transgenik mısır çeşidinin sindirim kanalında yavaş parçalanması nedeniyle alerjik belirtiler görülebilmektedir (Bakırcı, 2005: 74; Gök, 2008: 27).

Ayrıca antibiyotiklere dirençli genetik materyal taşıyan GDO'lu besinlerin, insan bağırsağındaki bakterilere bu genetik materyali geçirme riski içermektedir. Böyle bir aktarımda, bu gün birçok hastalığın tedavisinde kullanılan antibiyotiklerin etkisiz kalma ihtimali söz konusudur (TAF Preventive Medicine Bulletin, 2008: 458). Diğer bir ifade ile genetik mühendisliği ürünlerinin antibiyotiğe dirençli genler taşıması ve hastalık nedeni olabilecek bakteriler tarafından alınması durumunda, insan sağlığı açısından zamanla bu dirençli bakterilerle savaşmak olanaksız hale gelebilmektedir. Japonya'da GDO'lu bakteri tarafından üretildiği anlaşılan "tryptophan"a (insan vücudu için gerekli olan bir tür amino asit) bağlı olduğu anlaşılan bir sendrom nedeniyle 37 kişi ölmüş, 1500 kişi kısmen felç geçirmiş, 5000 kadar kişi de geçici olarak iş göremez hale gelmiştir (Gök, 2008: 27).

GDO'lu ürünlerin diğer bir sakıncası, gıda ürünlerine aktarılan transgenlerin bazı besin değerlerinin düzeyini artırırken diğerlerinin düzeyini azaltarak gıdaların besinsel özelliklerini değiştirebilmesidir (Bildirici, 2008: 9). Üstelik transgenik ürünlerin sahte tazelikleri tüketicileri yanlış yönlendirebilmektedir. Uzun raf ömrü olsun diye genetik olarak modifiye edilmiş olan lezzetli görünüşlü, parlak kırmızı renkli bir domatesin hasat zamanı çabuk çürümesi bu kandırmacaya bir örnektir. Buna ek olarak, bu domates 6-8 hafta sonunda halen güzel görünebilmesine rağmen tadı ve besin değeri azalmış olabilmektedir (Gök, 2008: 27).

Transgenik ürünler etik açıdan da problemlere neden olmaktadır. Genetik olarak değiştirilmiş bitkiler olarak tanımlanan transgenik bitkiler normal koşullarda oluşması beklenmeyen gen kombinasyonlarına sahip olduklarından virus, bakteri, hayvan ve bitkilerden transfer edilen genleri içerebilirler (Yeşilbağ, 2004: 158). Dolayısıyla aktarılan genin tüketici tercihleri dışında olması muhtemel görülmektedir. Örneğin balık geninin vejeteryan ürünlerinde kullanılması, Yahudi ve Müslümanların dini inançları gereği olarak istenmeyen domuz geninin yiyecek ürünlerinde yer alması ihtimali bulunmaktadır (Gök, 2008: 27).

Genetik olarak değiştirilmiş organizmalar aynı zamanda dünyada biyoçeşitliliği sona erdirecek bir tehdit olarak düşünülmektedir (Yeşilbağ, 2004: 157; Bildirici, 2008: 9). Transgenik ürünler, bulundukları çevrede bitki sosyolojisinin bozulmasına, doğal türlerde genetik çeşitliliğin kaybolmasına, ekosistemdeki tür dağılımının ve dengenin bozularak genetik kaynakları oluşturan yabani türlerin doğal gelişimlerinde sapmalara neden olur. Kısaca transgenik olarak da adlandırılan bu ürünler insan ve hayvan sağlığı, gıda güvenliği, biyolojik çeşitlilik, gen, çevre ve sosyo-ekonomik yapı üzerinde risk oluşturmaktadır. Oysa bütün bu etkilere organik ürünlerde rastlanmaz (Tunalıoğlu, 2004: 2).

2.3. TÜKETİCİLERİN ORGANİK ÜRÜNLERİ SATIN ALMA ALIŞKANLIKLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Organik yiyecekleri satın alma davranışını birçok faktör etkiler. Organik gıda satın almada çevre endişesinden çok yiyeceklerdeki ilaç kalıntıları daha ön plandadır. Çocuk sağlığı da önemli bir diğer faktördür. Organik ürün almak bazı tüketiciler için hayatın bir parçasıdır ve bir kısım için de ideoloji ve değer sistemi olarak kabul edilir. Organik ürün işareti, doğal üretim, sağlığa ve çevreye duyarlı kalite anlayışı, cazip edici ürün kalitesi ve fiyat, satın almada etkili olan faktörlerdir. Organik gıdalara geleneksel gıdalardan daha fazla ödeme isteğinin olması, organik ürün pazarının başarısı olarak kabul edilir. O halde organik gıda tüketici profilili şu şekilde kategorize edilebilir (Bourn ve Prescott, 2002: 2,3):

1. Çevreye duyarlı olanlar,

2. Gıdalardaki kimyasal kalıntılar için endişe duyanlar,
3. Modern tarımla ilgili hümanistler,
4. Modern üretim ürünlerinin daha iyi ve lezzetli olduğuna inananlar.

Yukarıda bahsedildiği gibi tüketicilerin organik ürünleri satın almalarını etkileyen pek çok olumlu faktör söz konusu olmakla birlikte satın almalarını engelleyen olumsuz faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörleri iki başlık altında ele almak mümkündür.

2.3.1. Tüketicilerin Organik Ürünleri Satın Alma Alışkanlıklarını Etkileyen Olumlu Faktörler

Organik gıdalar hakkında genel düşünce, geleneksel gıdalardan daha sağlıklı oldukları yönündedir. Genelde tüketicilerin organik gıdaları tüketme ve satın alma kriterleri bu gıdaların daha lezzetli ve taze olmasıdır (Shepherd vd., 2005: 354). Tüketiciler arasında sağlıklı gıda tüketimine ve çevreyi korumaya verdikleri önemin giderek atması ile de organik ürün tüketimi artmaktadır (Demiryürek, 2004: 63). Diğer faktörler ise organik ürünlerin besinsel değerlerinin diğer geleneksel yöntemle yetiştirilen ürünlere göre daha yüksek olduğuna yönelik inanç ile organik ürünlerin hormon ve kimyasal ilaç kalıntısı içermemesidir. Bu nedenle organik gıdalar daha pahalı olmalarına rağmen organik etiketi bazı durumlarda tüketici için besleyici değerden bile daha fazla önem taşımaktadır. Buna en iyi örneği organik bebek ürünleridir (Selimoğlu, 2009: 5). Organik ürünlerin tercih edilme nedenlerini aşağıda olduğu gibi sıralanabilir.

2.3.1.1. Organik Ürünlerin Çevre Dostu Olması

Kaynakların bilinçsizce kullanılması ve kirletilmesiyle birlikte çevre konusu dünyanın birinci öncelikli sorunları arasında yer almaya başlamıştır. Dünyada var olmamız ve neslimizin devamı için hızla bozulmakta olan ekolojik dengenin tekrar ele alınıp çevre sorunlarının çözülmesi gerekmektedir (Balkan, 2008).

Çevre bilinci olan tüketiciler, çevre kirliliğinin yaşamsal öneme sahip olduğunu, önlenmezse ciddi problemlerle karşılaşacağını bilmektedirler. Organik ürünlerin de üretim, işleme, dağıtım ve pazarlama safhalarında çevreye dost bir politikaya sahip olduğunun farkındadırlar. Bu nedenle çevreye ve hayvan sağlığına duyarlı bireyler organik ürün tüketmeye yönelmişlerdir (Canavari vd., 2002: 228; Sarıkaya, 2007: 122; Kacur, 2009: 254).

Birçok ülkede bilinçlenerek örgütlenen üretici ve tüketiciler, doğayı tahrip etmeyen yöntemlerle insanlarda zehirli etki yapmayan tarımsal ürünleri üretmeyi ve tüketmeyi tercih etmektedir (Bakırcı, 2005: 74). Nitekim Schifferstein ve Ophuis (1998) tarafından Hollanda'daki organik gıda tüketiminin sağlıkla ilgili yanının araştırıldığı çalışmada organik gıda satın alma kararını etkileyen faktörler arasında sağlıksal ve çevresel faktörlerin önemli olduğu görülmüştür. Azınlıkta kalan organik gıda alıcıları için sağlık daha önemli iken büyük bir kısım için organik gıda alımında çevresel sebeplerin ön planda olduğu bulunmuştur (Aktaran: Bourn ve Prescott, 2002: 3).

2.3.1.2. Organik Ürünlerin Besinsel Değerlerinin Yüksek Olması

Organik ürünlere karşı ilgi artışının nedeni, bu ürünlerin daha sağlıklı ve besin içeriği bakımından daha zengin olmasıdır. Tüketiciler ürünlerin görünüşünden ziyade besleyicilik özellikleri ile insan sağlığına olan etkilerine dikkat etmeye başlamışlardır (Çıtak ve Sönmez, 2006: 145). Çünkü organik ürünlerin konvansiyonel ürünlere göre daha fazla miktarda Fe, Mg, P ve vitamin C; daha düşük miktarda nitrat ve ağır metaller içerdiği bilinmektedir. Protein içeriklerinin düşük olmasına rağmen, protein kalitelerinin daha yüksek olduğu da bulunmuştur (Hanoğlu vd., 2006: 151). Organik gübre uygulaması sonucunda da mısır bitkisinde bitki kuru ağırlığı, bitki azot içeriği ve bitki azot alımının arttığı tespit edilmiştir (Yıldız ve Bilgin, 2006: 97). Bourn ve Prescott'un (Aktaran, 2002: 7), yapılmış araştırmalardan (Brandt ve Beeson, 1951; Swanson vd., 1940; Leong, 1939; McCarrison ve Viswanath, 1926) yola çıkarak organik ve konvansiyonel yolla üretilen yiyeceklerin besinsel değerlerini karşılaştırdıkları çalışmada da kayda değer bulgulardan bahsetmişlerdir. Örneğin tatlı patateslerde A vitamini ile buğday ve

arpada B vitamini seviyesinin incelendiği bir çalışmada organik temelli gübrelerle yetiştirilen buğdayın kimyasal olarak gübrelenen toprakta yetiştirilenlerden daha yüksek seviyede A vitaminine sahip olduğu ve arpanın da kimyasallarla müdahale edilen toprakta yetiştirilenlerden %15 daha yüksek B vitamini seviyesine sahip olduğu saptanmıştır.

Hayvansal ürünler ve insan sağlığı arasında da önemli bir ilişki söz konusudur. Ürünlerin sağlıklı bir hayvandan elde edilmesi insan sağlığını doğrudan etkilemektedir (Aktaran: Kavas ve Kavas, 2009: 94). Özellikle et, süt ve yumurta gibi hayvansal kaynaklı ürünlerin bebek ve çocukların zihinsel ve bedensel gelişiminde büyük katkılarının olması nedeniyle gelişmiş ülkelerde bitkisel ürünlerde olduğu gibi hayvansal ürünlerde de organik ürünlere talep artmıştır (Yeşilbağ, 2004: 160). Nitekim yapılan araştırmalarda meraya dayalı besicilik yapılan yörelerde yetiştirilen besi hayvanlarından elde edilen organik etlerde konjuge linoleik yağ asidi ve toplam n-3 çoklu doymamış yağ asitleri oranı entansif olarak üretilen etlerden daha fazla bulunmuştur (Önenç vd., 2006: 15; Alapala ve Ünal, 2009: 72). Organik sütte antikanserojen olarak kabul edilen konjuge linoleik asit, A ve E vitaminleri daha yüksek bulunmuştur (Alapala ve Ünal, 2009: 67).

Ayrıca Larsen ve arkadaşlarının (1999) insanlar üzerinde yaptıkları araştırma da kayda değerdir. Çalışmada organik gıda endüstrisinde yer alan erkeklerin (çiftçiler, tüketiciler) sperm kalitesiyle, diğer endüstri ya da çalışma alanlarındaki erkeklerin sperm kalitesini kıyaslanmıştır. Diğer bir ifade ile organik çiftçiler ve tüketicilerle organik olmayanların sperm kaliteleri kıyaslanmıştır. Organik çiftçilerin, daha yüksek sperm yoğunluğuna sahip olduğu bulunmuştur (Aktaran: Bourn ve Prescott, 2002: 17).

2.3.1.3. Organik Ürünleri Üretim Şeklinin Gıda Güvenliğine Katkısı (Hormon, İlaç Kalıntısı vb. İçermemesi)

Tüketicilerin büyük çoğunluğu yüksek olasılıkla tarım ilacı, hormon ve diğer kimyasal kalıntılar nedeniyle gelecekte sağlık sorunları ile karşılaşabileceklerini düşünmektedir (Akgüngör v.d., 1999: 58). Üstelik onlar, un ve unlu mamuller

dışında diğer tüm gıda maddelerinde kalıntıların olduğuna inanmaktadır. Özellikle doğal üretim mevsimi dışında üretilen ürünlerde (sera ve örtü altında yetiştirilen ürünler) sağlık açısından önemli boyutlarda kalıntı bulunduğuna inanılmaktadır (Akgüngör v.d., 1999: 81). Ayrıca genetik modifikasyona uğramış tohum kullanımının risklerinden de çekinilmektedir (Aksoy, 2001: 4). Dolayısıyla tüketicilerin sıklıkla sağlık problemlerinden bahsetmeleri onların ekolojik ürünlere olan taleplerini artırmıştır. Az yada hiç böcek zehri kalıntıları olmadan büyütülmüş organik besinleri tüketme isteği de organik gıdaları tercih etmede önemli bir sebep haline gelmiştir (Bourn ve Prescott, 2002: 22,23).

Çünkü büyüme faktörü olan antibiyotikler, yem katkı maddeleri, değişik kimyasallar, birim alanda verimliliği artırmada önemli sonuçlar vermiştir. Ancak kullanılan bu maddelerden bazıları ürün üzerinde kalıntı bırakarak insan sağlığını olumsuz etkilemiştir (Kavas ve Kavas, 2009: 94). Beslenme için gerekli olan besinler çeşitli kalıntı maddeleriyle kontamine olduğunda sağlık açısından önemli problemler oluşturabilmekte ve potansiyel risk teşkil etmektedir. Tüketici sağlığı açısından riskler oluşturan ilaç ve ilaç benzeri maddelerden antibiyotikler, dezenfektanlar, hormonlar, pestisitler, radyoaktif izotoplar, ağır metaller gibi çeşitli kimyasal maddeler besinlere karışarak insan sağlığını olumsuz etkilemektedir (Tonguç vd., 2008: 61). Ürünlerdeki bu zararlı maddelerin olumsuz etkileri anlaşılmaya başlandıktan sonra tüketiciler seçim ve tercihlerini tamamen organik koşullarda yetiştirilen ürünler yönünde kullanmaya başlamışlardır (Bakırcı, 2005: 74).

Nitekim Leclerc ve arkadaşları (1991) ile Mercadante Rodriguez-Amaya (1991) araştırmalarında konvensiyonel tarımda yüksek nitrojen uygulamalarının beta-karoten seviyelerini azaltabileceği ve bazı böcek öldürücü ilaç kullanımlarının da bazı ekinlerde düşük beta-karoten seviyelerine neden olabileceğine dair ipuçları bulmuşlardır (Aktaran: Bourn ve Prescott, 2002: 16). Ayrıca fosfatlı gübre kullanımı ve atık sularla tarım alanlarının sulanması gibi uygulamalarla bitkilerde ve suda kadmiyum değeri artarak sınır değeri aştığı takdirde bağ dokusu kanseri, kemik hastalığı ve kronik ishale yol açabilmektedir. Tarım ilacı olarak kullanılan DDT ise topraktan besinlere geçmekte ve yağ dokusunda birikerek et ve süt tüketimi için risk

oluşturmaktadır. DDT özellikle sinir sisteminde tahribat yapmakta, anne karnındaki bebeğin gelişimini bozmakta, anne sütünde dahi bulunabilmektedir (Evrensel, 2001: 32,33). Bilişsiz ve aşırı azotlu gübreleme de kanserojen madde birikimine yol açabiliyor. Havuç, turp, şalgam ıspanak, marul, lahana gibi sebzelerde biriken nitrit ve nitratın izin verilen sınır değerleri aştığı gözlenmiştir. Nitrat insan sindirim sisteminde nirate ve yine sindirim sisteminde ve gıdalarda kanserojen olarak bilinenen nitrozaminlere dönüşerek kanserojen etkilerde bulunmaktadır. Nitratın indirgenmesi ile oluşan nitrit bebeklerde kandaki hemoglobinin methemoglobine dönüşümüne neden olarak kanda oksijen taşınması engellenmekte ve mavi bebek hastalığı ortaya çıkmaktadır. Nitrat küçük çocuklarda da kanın oksijen taşımamasını engelleyerek ciddi sağlık sorunlarına neden olmaktadır (Atılğan vd., 2007: 41; Evrensel, 2001: 33). Organik ürünlerde ise insan sağlığı için zararlı olan pestisit kalıntısı ve nitrat birikimi daha az bulunmaktadır (Çıtak ve Sönmez, 2006: 145).

Kısaca kazalar ve yanlış ilaç kullanımı dışında tarım ilaçları ile insanların teması; ilaç üretimi, taşıma, depolama, kullanma ve ilaç kalıntısı içeren ürünlerin tüketimi sonucunda olmaktadır. Tarım ilaçları insan vücuduna ağız, deri veya solunum yoluyla girmektedir. Tarım ilaçlarının insanlar üzerindeki etkileri fetal yaşamdan itibaren başlamakta ve bu ilaçlar plasentadan fetüse geçmekte, bunun sonucunda düşükler, sorunlu çocuk doğumları görülmektedir. Plasentaya geçen tarım ilaçları fetüsün sinir sistemi ve karaciğerinde yerleştiği gözlenmiştir. Tarım ilaçlarının bir bölümü etkilerini doğrudan doğruya periferik ve merkezi sinir sistemi üzerinde göstererek organizmanın yaşamını tehdit etmektedir (Öğüt vd., 2009: 5; Topçuoğlu, 2009: 2).

Kullanılan ilaçların ve uygulama şeklinin denetlenmesine rağmen elde edilen hammadde ve işlenmiş gıda ürünlerinde çeşitli düzeylerde tarım ilacı kalıntısının bulunması mümkündür. Tarım ürünlerinin gıda olarak işlenmesi sürecindeki yıkama, kabuk soyma, ısıtma işlemi, muhafaza, ısıtma, mikroorganizmalar ile parçalama ve bazı katkı maddelerinin ilavesi sonucunda tarım ilacı kalıntılarında azalma olduğu fakat tamamen ortadan kalkmadığı ifade edilmektedir. Su ile yıkamada taze fasulyedeki malathion kalıntısını % 96.0 oranında azalırken, şeftalide aynı etkin

madde % 38.0–40.0 oranında azalmaktadır. Yıkama işleminde aynı tarım ilacı kalıntısının azalmasındaki etkisi ürün çeşitlerine göre değişmektedir. Yıkama işlemi ile kontakt etkili ilaçlar uzaklaştırılabilmektedir. Fakat sistemik etkili (ürünün içine kadar yerleşmiş) ilaçların etkisi yıkama ile giderilememektedir. Kabuk soyma işlemi kontakt etkili tarım ilacı kalıntılarını uzaklaştırmada çok etkili bir yöntemdir. Yine aynı şekilde sistematik etkili ilaçları uzaklaştırmada o kadar etkili değildir. Haşlama, farklı koşullarda muhafaza, pişirme, pastörizasyon ve sterilizasyon gibi ısı işlemlerin tarım ilacı kalıntılarını önemli düzeyde azalttığı fakat tamamen ortadan kaldırmadığı bildirilmektedir (Öğüt vd., 2009: 6). Oysa organik yiyeceklerdeki böcek zehri kalıntıları üzerine çok az sayıda uluslar arası kabul edilebilir veri bulunmakla birlikte bazı üreticiler ve büyük şirketler, organik üretimde, marketlere satış yapabilmek için ya da kendi ürünlerinde kalıntı olmadığını doğrulamak için testler yaptırmaktadır. Örneğin; 1988’den 2000’e kadar Zespri International Şirketi (Richardson, D., Zespri International, bireysel görüşme, Şubat 2000). Yeni Zelanda’da, her organik sertifikalanmış meyve bahçesinden kiviye test etmiş ve hiçbir kalıntı bulamamıştır (Aktaran: Bourn ve Prescott, 2002: 23).

Tarım uygulamalarında olduğu gibi hayvan beslenmesinde kullanılan hormon, antibiyotik gibi yem katkı maddeleri de hayvansal ürünlerde kalıntı bırakmakta ve bu ürünleri tüketen insanlarda önemli sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Nitekim ineklere enjekte edilen “Bovine Somatotropin” (BST) hormonu süt verimini artırmakta, yemin etkin kullanımı ile hızlı büyüme gerçekleşmektedir. BST uygulanmış ineklerde mastisit gelişebildiği ve enfeksiyonun tedavisi sırasında verilen antibiyotiklerin süte geçebileceği konularında endişeler bulunmaktadır (Yeşilbağ, 2004: 160,161). Büyümeyi hızlandırıcı olarak kanatlı (tavuk, hindi vb.) yemlerine katılan organik arsenik bileşikler de cilt ve akciğer kanseri, kalp damar sistemi hastalıklarına neden olabilmektedir (Evrensel, 2001: 32). Bir çalışmada da yoğun tarım uygulamaları yapılan bölgelerde inek sütünde kabul edilebilir düzeyin 6-13 katı kalıntı saptanmış ve kalıntı içeren gıdalarla sağlıksız beslenme nedeniyle anne sütü örneklerinde inek sütüne oranla daha yüksek düzeyde tarım ilacı kalıntısına rastlanmıştır. Yumurta tavuklarının tavuk yan ürünleri ile beslenmeleri sonucunda yumurtalarda da salmonella görülmüştür (Ak, 2003-2004: 26).

Pestisidlerden ve kimyasal kalıntılardan sonra gıda güvenliğini sarsan bir diğer çok önemli konu, genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO)'dır. GDO içeren tarımsal ve hayvansal ürünler de konvensiyonel ürünlerde olduğu gibi toplum sağlığı için tehdit oluşturmaktadır. Bitkilere yerleştirilen yeni genler alerjik reaksiyonlara sebep olabilmektedir. Karşı direnç kazanmış olan GDO'lu ürünler, insan vücudundaki bakteri dengesini olumsuz yönde etkileyerek, zamanla antibiyotik tedavisinin sonuç vermemesine yol açabilmektedir. Ayrıca bu ürünler insan sağlığını henüz bilinmeyen şekillerde de etkiliyor olabilir (Dinçel, 2004: 23; Yımsel, 2009: 9). Bu nedenle genetik yapısı değiştirilmiş hayvanlar ekolojik tarımda kullanılmamaktadır. Hayvan beslemede de genetik yapısı değiştirilmiş ve kimyasal işlem görmüş yemler yerine ekolojik olarak üretilmiş yemler kullanılmaktadır. Ayrıca otobur hayvan besinlerine hayvansal yağ ve hayvansal yan ürünler katılmamaktadır. Hayvanlarda büyümeyi hızlandırmak, yemden yararlanmayı artırmak amacıyla hormon ve antibiyotik benzeri maddeler kullanılmamaktadır. Kanatlılarda yumurtayı ve yumurta sarısını artırıcı yada kalite düzenleyici sentetik maddeler kullanılmamaktadır (Ak, 2004: 26).

2.3.1.4. Organik Ürünlerin Daha Lezzetli Olması

Tüketiciler arasında her zaman organik ürünün tadının, renginin, aromasının daha iyi olduğuna dair bir kanı bulunmaktadır. Bu da organik gıdanın tercih edilmesinde önemli bir kriter olarak görülmektedir (Shepherd vd., 2005: 352; Tolay ve Sönmez, 2006: 80). Duyuşsal kalite ile ilgili özellik, organik üretimin kaynağının özelliği ve iklim, toprak, hasat mevsimi, ve diğer büyüme koşullarından etkilenir. Bu özellikler “üretim kaynaklarına”, “organik üreticilere” veya “organik çiftliklere”, diğer bir ifade ile büyüme koşullarına bağlı olarak değişiklik gösterir. Gübreleme çeşitleri yüzünden algısal farklılıklar olsa bile, bunlar toprak, iklim ve diğer faktörlerden daha az dikkat çekici olabilmektedir (Bourn ve Prescott, 2002: 19).

Ancak ayırım testleri ile belirli duyumsal kalitelerin yanıtlarını ölçen çalışmalar, devamlı sonuç üretmekte başarısız olabilmekte ve aynı zamanda anlam çıkartması zor olan sonuçlar üretmektedir. Örneğin; Weibel (1999) organik elmaların bütünleşmiş tarladaki elmalardan daha yüksek duyuşsal sonuca sahip

olduğunu bulmasına rağmen bunun anlamını bilmek zordur. Porretta (1994) tarafından organik ve sıradan domatesler arasındaki ayrımın incelendiği çalışmada sıradan üretimlerin renk ve doğal tat daha iyi olduğu açıklanmıştır. Buna karşılık Vogtmann (1993) organik 3 domatesten 2'sinde daha yüksek tat kalitesi olduğunu bulmuştur. Daha açık bir sonuç Johansson (1999) tarafından elde edilmiştir. Eğitilmiş heyetin değerlendirdiği organik ve sıradan domateslerin farklı özelliklerine dair bir çalışmada ekşi, tatlı ve acı tat hiçbir farklılık bulamadı fakat organik domateslerin daha az dayanıklı daha az sulu ve kırmızımsı olduğu bulunmuştur. Bu aynı grup aynı zamanda organik ve sıradan 2 sezonda yetişen havuçları da karşılaştırmıştır. Sonuçlar; az tutarlı bir durum göstermiştir. İlk yıl organik havuçlar daha az tatlılığa, gevrekliğe ve lezzete sahip ama daha dayanıklı bulunmuştur. Ağızda kalan tat ve acılılıkta hiçbir fark görülmemiştir. İkinci yıl gene daha sağlam ve daha az lezzetli ama daha fazla ağızda tat bıraktığı duyumu alınmıştır. Tatlılıkta, acılıkta ve gevreklikte de hiçbir fark bulunmamıştır (Aktaran: Bourn ve Prescott, 2002: 19). Türkiye'de yapılmış araştırmalar arasından Türk ve Karabayır'ın (2001) araştırmasında organik yetiştirilen incirlerin inorganik yetiştirilen incirlere göre özellikle kabuk yapısında, tat ve görünümde daha üstün oldukları, daha olumlu özelliklere sahip oldukları saptanmıştır. Mercan ve Çopur (2006) tarafından yapılan çalışmada hammaddelerde ve elde edilen domates sularında fiziksel (suda çözünür kuru madde, pH, renk, kuru madde, ham protein), kimyasal (asitlik, tuz, vitamin C, likopen, karoten, indiregen şeker, toplam şeker, ham protein, nitrit, nitrat), ve duyu analizleri yapılmıştır. Yapılan duyu analizleri sonucunda en fazla beğeniyi organik organik gübreleme yapılarak ve tarım ilacı kullanılmadan yetiştirilen domatesler ve bu domateslerden üretilen domates suyu almıştır. Altuğ ve arkadaşlarının (2008), organik gıdaların çeşitleri, duyu kalitesi ve tüketici tercihleri konusunda yaptıkları çalışmada Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyokimya Bölümü öğrencisi olan 44 panelist ile eşlenmiş kıyaslama testi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere göre süt örnekleri arasında duyu açısından önemli düzeyde farklılık bulunduğu ve organik sütün konvansiyonel süte kıyasla daha yüksek oranda tercih edildiği belirlenmiştir. Katılımcıların %47'sinin organik gıdaları doğru olarak tanımlamışlar ve %98'i organik ve konvansiyonel gıdalar arasında duyu

olarak fark bulmuşlardır. Alapala ve Ünal'ın (2009) araştırmasında da organik etler daha sulu, yumuşak ve lezzetli bulunmuştur.

Diğer taraftan daimi tüketiciler arasında organik ürünün tadının daha iyi olduğuna dair bir kanı görülebilir. Bunun nedeni tüketicinin, eskiye oranla konvensiyonel olarak yetiştirilen yaş meyve ve sebzenin tadı ve sağlık yönünden güvenilirliğinin azaldığına yönelik düşüncesinden kaynaklanabilir (Akgüngör vd., 1999: 81). Gözden geçirilen duyumsal çalışmalardan ikisi bunları doğrulayan bir sonuç vermiştir. Hem Schutz ve Lorenz (1976) hem de Johansson ve arkadaşları (1999) organik ve sıradan sebzelere karşı tüketicilerin tercihleri hakkında bilgileri gözden geçirmişlerdir. Her iki çalışmada da etiketsiz olan aynı yiyeceğe göre organik olan etiketli bir üretimin tercih sayısında artış olduğu bulunmuştur. Böylece her iki çalışmada tüketicilerin organik üretime karşı üstün testle alakalı beklentilerinin olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmalar etiketin yiyecek kabul edilebilirliğine etkisini kanıtlamakta ve tüketicilerin gerçek tercihini ve beklentilerini etkilemektedir. Organik üretimin lezzetteki güçlülüğüne olan popüler inanıştaki diğer bir sebep ise organik üretimin tazeliğine duyulan güvendir (Aktaran: Bourn ve Prescott, 2002: 19,21).

2.3.2. Tüketicilerin Organik Ürünleri Satın Alma Alışkanlıklarını Etkileyen Olumsuz Faktörler

Tüketicilerin organik gıdaları satın almamaların başlıca nedenleri; çok pahalı olması, az bulunur olması, ürün sayısının sınırlı olması ve satılan mağaza azlığı (süpermarketlerde yoksa), görünüşlerinin çok hoş olmaması, kullandıkları gıdaların organik gıdalardan daha iyi olduğunu düşünmeleri, organik terimine olan yabancılıkları, sertifikasyona ve organik logolara olan yabancılıklarıdır (Bourn ve Prescott, 2002: 3; Demiryürek, 2004: 68). Ayrıca organik gıdalar hakkında olumlu davranışları olan insanların çoğunluğunun onları tercih etmemeleri de tutumlarıyla davranışları arasında bir çelişkinin olduğunu göstermektedir. Bu çelişkilerin gerçek anlamda gösterdiği, tüketicilerin organik ürünleri önemli satın alma kriteri olarak görmemeleridir (Shepherd vd., 2005: 352). Ülkemizde de tüketiciler ekolojik ürünlerin özellikleri, üretim teknikleri, çevre korumadaki rolü ve ürünlerin sağlık

değerleri hakkında yeterli bilgiye sahip değildir (Aksoy, 2001:5). Organik ürünlerin tercih edilmeme nedenlerini aşağıda olduğu gibi sıralanabilir.

2.3.2.1. Satış Noktasının Uzak Olması veya Organik Ürünlerin Her Yerde Bulunamaması

Gıdalara ulaşılabilirliğin zorluğu ve mevsimlik olmaları, uygun perakende marketlerin kurulmasını zorlaştırmaktadır (Soler vd., 2002: 670). Her ne kadar büyük şehirlerde butik tarzı ekolojik ürün satan birkaç mağaza, bazı süper marketlerde özel standlar yer alsa da hala tüketicilerin bu ürünlere ulaşma güçlüğü devam etmektedir (Kayahan, 2001: 26).

Hutchins ve Greenhalgh (1997), tüketicilerin ‘‘organik’’ kelimesine olan tereddütlerine rağmen bu ürünlerin ‘‘çevre dostu’’ olmaları nedeniyle daha geniş bir biçimde pazarlanabileceğine vurgu yapmışlardır. Bu araştırmacılar, tüketicilerin kafasındaki karışıklığı gidermek için bütüncül bir pazarlama stratejisinin gerekliliğini ısrarla tavsiye etmişlerdir. Dükkan tipi, dükkanın konumu organik ürün alımını etkileyen bir başka faktördür ve organik gıdaların yetiştirildiği yerleri anlamada önemli yere sahiptir. Organik yiyeceklerin dünya genelinde dağıtımında çeşitli metotlar kullanılmaktadır. Buna direk üreticiden tüketiciye aktarım da dahildir. Bunlardan bazıları sağlıklı gıda dükkanları, süpermarketler ve gıda kooperatifleridir. Benzer dağıtım metotları ülkelere göre değişebilmektedir. Yeni Zelanda da organik gıda direk olarak üreticiden tüketiciye sağlıklı gıda marketleri yoluyla ulaştırılmaktadır. Günümüzde bazı süpermarketler organik gıda stoklama yoluna gitmiştir. Çünkü tüketici ilgisi son zamanlarda önemli ölçüde artmıştır (Aktaran: Bourn ve Prescott, 2002: 4).

2.3.2.2. Fiyatının Yüksek Olması

Organik gıdaların, tüketiciler açısından en büyük olumsuzluğu şüphesiz fiyat farkıdır. Organik gıdaların konvansiyonel gıdalara kıyasla çok az çeşit ve sayıda bulunduğu ve fiyatlarının konvansiyonel gıdalara kıyasla 2 ila 10 kat daha yüksek olduğu saptanmıştır. İncelenen marketlerin pek çoğunda satışa sunulan

organik gıdaların tüketicilerin dikkatini çekmeyecek raflarda yer aldığı da gözlenmiştir (Altuğ vd., 2008: 981).

Organik ürünlerin satış fiyatlarının diğer ürünlere göre daha yüksek olmasının nedenleri; bu ürünlerin üretiminde çeşitli kültürel işlemlerin insan emeğine dayalı olması, organik üretimin ilk yıllarında meydana gelen düşük verimlilik, ürün ve gelir kaybı, organik ürünler için kontrol ve sertifikasyon sürecindeki masraflardır (Ataseven ve Güneş, 2008: 29). Tüm bu ek işlemlerden dolayı meydana gelen yüksek üretim maliyetleri ve perakendecilerin yüksek kar elde etme isteği, organik gıda ürünlerinin fiyatlarını artırmaktadır. Bu da tüketicilerin ödemeyi göze aldıkları fiyattan daha pahalı olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle ancak gelir seviyesi arttıkça sertifikalı olan ürünler için fazla ödeme isteğinde artış görülmektedir (Soler vd., 2002: 670,683). Organik ürünün tarla fiyatı ile market fiyatı arasındaki büyük fiyat farkı, doğrudan satış zincirlerinin kurulması ile azaltılabilir (Ağı, 2006: 4). Böylece daha çok tüketici organik ürünleri tercih edebilir.

2.3.2.3. Dış Görünüşünün Güzel Olmaması (Raf Ömrünün Kısa Olması)

Ek ödemeler yapılacağından dolayı organik ürünlerin lezzet ve raf ömrü konusunda geleneksel üründen daha üstün olması istenmektedir (Shepherd vd., 2005: 352). Ancak organik ürünlerin yetiştirilmesi ve muhafaza edilmesi, sürecinde yapay katkı maddelerinin kullanımı söz konusu olmadığı için raf ömrü konusunda sınırlılıklar yaşanmaktadır.

Üstelik organik ürünlerin görünüşünün muntazam ve cezp edici olmaması, bazı tüketicilerin organik ürünlere karşı olumsuz davranış geliştirmelerine neden olmaktadır (Canavari vd., 2002: 228).

2.3.2.4. Organik Ürün Logolarının Tüketici Tarafından Bilinmemesi

Ekolojik ürünlerin özellikleri, üretim teknikleri, çevre korumadaki rolü veya ürünlerin sağlık değerleri hakkındaki bilgi ve sertifikalı organik ürün bilinci tüketiciler arasında yaygın değildir (Aksoy, 2001: 5). Bu nedenle etikete

rağmen ürünün organik olarak yetiştirildiğine dair tüketiciler arasında bazı şüpheler vardır. Örneğin Canavari ve arkadaşlarının (2002) araştırmasında tüketicilerin organik etiketlere olan güvenleri genellikle ılımlı olmasına rağmen katılımcıların % 30'dan fazlasının söz konusu etiketlere az ya da hiç güvenmedikleri saptanmıştır (Canavari vd., 2002: 228).

2.4. LİTERATÜR ÖZETİ

Bu başlık altında, tüketicilerin organik gıdalara yönelik tercihleri ile ilgili olarak yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalar, yayın yılları sırasıyla özetlenmiştir.

2.4.1. Türkiye’de Yapılmış Araştırmalar

Akgüngör ve arkadaşları (1999) tarafından, İstanbul, Ankara ve İzmir illerinin metropoliten bölgesinde yaşayan kentsel kesim tüketicilerin çevre dostu yöntemlerle üretilen ürünleri talep etme düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmada tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen yaklaşık 1000 kişiye anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, tüketicilerin gıda alışverişi yaparken fiyattan çok, ürünlerin besin değerine ve çeşitli katkı maddeleri taşımaması gibi özelliklerine önem verdikleri ortaya çıkmıştır. Bu sonuç ekolojik ürünlerin yurt içi pazar potansiyeli olduğu görüşünü desteklemiştir. Ancak yaşça genç tüketicilerin kalıntı konusunda duyarsız olması, ekolojik olarak üretilen ürünlerin promosyonunun ve tanıtımının daha çok genç tüketicilere yönelik yapılması gerektiğini düşündürmüştür. Çalışmada ayrıca tüketicilerin önemli bir kısmının ‘ekolojik ya da organik ürün’ olarak nitelendirilen ürünleri hiç duymadıkları saptanmıştır. Tüketicilerin ekolojik olarak üretilmesini istedikleri ilk sebze domates, ilk meyve de elma olmuş, bunu diğer sera ürünleri izlemiştir. Organik ürünlere daha fazla ödeme isteği, hane halkı geliri ile doğru orantılı; ailede yaşayan birey sayısı ile ters orantılı bulunmuştur. Ödeme yapma olasılığı, kalıntı olmadığı konusunda garanti verilmiş olan ürünün fiyatı artıkcça azalmıştır. Ekolojik yöntemlerle üretilen ve bu özelliği sertifikalandırılan ürünleri satın alma potansiyeli olan tüketici grubu; gelir düzeyi yüksek, orta yaşın üzerinde ve

sağlık riskleri konusunda duyarlı olan, tüketiciler olarak saptanmıştır. Ayrıca gelir düzeyi yüksek, sağlık riskleri konusunda duyarlı kişilerin, kalıntı testi yapılmış ürünler için ortalama olarak %2 oranında bir fiyat primi ödemeyi kabul ettikleri ortaya çıkmıştır.

Sarıkaya (2007), İstanbul ve Ankara illerindeki organik ürün tüketimini etkileyen faktörleri ve tüketici tutumlarını inceleyen bir saha çalışması yapmıştır. Bulgularda, tüketicilerin organik ürün satın alma davranışları ve tutumları açısından çevresel duyarlılığa yönelik dört boyutun öne çıktığı gözlenmiştir. Bunlar; sorumluluk, güven, değer ve fayda'dır. Tüketiciler çevreyi olumsuz yönde etkileyen ürünleri satın almayı bırakırken, alışveriş sırasında çevre ile ilgili uyarılara ve üretim ortamına dikkat ettikleri, hormonlu ürünler konusunda da hassas davrandıkları tespit edilmiştir. Bir yandan organik ürünlerin üretim, işleme, dağıtım ve pazarlama safhalarında çevreye dost bir tutum sergilemesi, tüketicilerin bu ürünleri kullanmalarında etkili bulunmuştur. Diğer yandan tüketicilerin organik ürünlere karşı güven eksikliği duydukları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle organik ürünlerde kontrol ve denetim, tüketicilerin güveni için önemli bulunmuştur. Ayrıca tüketicilerin organik ürünlerinin fiyatlarının yüksekliğinin makul karşıladıkları ve alternatifine kıyasla daha fazla para ödemeye gönüllü oldukları belirlenmiştir. Son olarak tüketicilerin sağlık kaygıları olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, organik ürünlerin sağlık açısından son derece faydalı olduğu; ilaç, hormon, katkı maddesi içermediği tüketicilerce öngörülmüştür. Organik ürünleri pazarlama açısından ele alan belirli markaların tüketici zihninde yer ettiği gözlenmiştir. Bunlar arasında, Tariş zeytin ve Milupa markası tüketicilerce en çok tanınan markalar olmuştur. İnternet ve eş, dost tavsiyeleri en fazla bilgi aldıkları kaynaklar olmuştur. En çok tercih ettikleri organik ürün gruplarının yaş sebze, meyve ve içecekler (çay,süt v.b.), salça ile zeytinyağı olduğu saptanmıştır. Tüketiciler organik ürün satış yerlerinde en çok temizlik ve hijyene, firma isminin güvenilir olmasına dikkat ettikleri ve ürünleri en çok süpermarketlerden satın aldıkları belirlenmiştir. Kadınlar, erkeklere kıyasla organik ürünlerde denetime daha fazla önem verirken, organik ürünleri erkeklere göre daha güvenilir buldukları görülmüştür. Eğitim seviyesi yükseldikçe ürünlerin çevre dostu olmasına verilen önem artmıştır.

Altuğ ve arkadaşlarının (2008) çalışmasında organik gıdaların çeşitleri, duyu kalitesi ve tüketici tercihleri incelenmiştir. Araştırmada öncelikle İzmir ve İstanbul'daki marketlerde satılmakta olan organik ürün çeşitleri belirlenmiş ve ürünlerin fiyatları, konvansiyonel olanlar ve benzerleri ile karşılaştırılmıştır. Marketlerde satılan başlıca organik gıda gruplarının; hububat ürünleri, çaylar, kurutulmuş ürünler, kuruyemişler, baharatlar ve diğer ürünler (üzüm pekmezi, tahin, çiçek balı, zeytinyağı, süt, reçeller, komposto türü ürünler, bebek mamaları) olduğu belirlenmiştir. Organik gıdaların, konvansiyonel gıdalara kıyasla çok az çeşit ve sayıda bulunduğu ve fiyatlarının konvansiyonel gıdalara kıyasla 2 ila 10 kat daha yüksek olduğu saptanmıştır. İncelenen marketlerin pek çoğunda satışa sunulan organik gıdaların tüketicilerin dikkatini çekmeyecek raflarda yer aldığı da gözlenmiştir. Çalışmada daha sonra bir firmaya ait organik ve konvansiyonel süt örnekleri arasındaki duyu farklılığın saptanması ve tercih durumlarının belirlenmesi amacıyla Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyokimya Bölümü öğrencisi olan 44 panelist ile gerçekleştirilen eşlenmiş kıyaslama testi sonuçları incelenmiştir. Yapılan incelemede süt örnekleri arasında duyu açıdan önemli düzeyde farklılık bulunduğu ve organik sütün konvansiyonel süte kıyasla daha yüksek oranda tercih edildiği belirlenmiştir. Çalışmada ayrıca İzmir'de yaşayan 6 farklı meslek grubundan toplam 300 adet tüketici ile organik gıdalarla ilgili anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %47'sinin organik gıdaları doğru olarak tanımladıkları saptanmıştır. Katılımcıların %96'sı organik gıdaların sağlığa yararlı olduğunu; %98'i organik ve konvansiyonel gıdalar arasında duyu olarak fark bulunduğunu; %32'si organik sütü en az bir kez tükettiğini; %89'u organik süt ve konvansiyonel süt arasında 1YTL'nin üzerinde fiyat farkı olmasını istemediğini; %52'si organik gıdaların kontrolünün ülkemizde yeterli biçimde gerçekleştirildiğini düşündüğünü belirtmiştir.

Kacur (2009), Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi akademik ve idari personeli ile gündüz ve ikinci öğretim öğrencilerinin organik ürünleri nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla çalışma yapmıştır. Araştırmaya 47 akademisyen, 7 idari personel ve 493 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler anket yöntemiyle toplanmıştır. Ankette 5'li Likert Ölçeğiyle oluşturulmuş 32 ifadeye ve

cevaplayıcılarla ilgili demografik sorulara yer verilmiştir. Araştırmada öncelikle, cevaplayıcıların organik ürünleri tercihleri ile ilgili 32 maddelik ifadeleri faktör analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda dört faktör bulunmuştur. Bu faktörler “organik ürünlere yönelik olumlu algılamalar”, “organik ürünlere yönelik olumsuz algılamalar”, “organik ürünler ve kimyasal kullanımı” ve “organik ürünler ve fiyat” olarak adlandırılmıştır. Araştırma sonucuna göre, akademik personel organik ürünlere yönelik olumlu algılamalara sahipken, öğrencilerin algılama düzeyi daha düşük bulunmuştur. Bu durum, akademik personelin hem yaş düzeyinin hem de eğitim düzeyinin öğrencilerden yüksek olmasıyla açıklanmıştır. Akademik personelin araştırma yapma, kitap okuma ve güncel konuları daha fazla takip etme eğilimlerinden dolayı da böyle bir sonuç çıkmış olabileceği düşünülmüştür. Organik ürünlerde kimyasal kullanılmadığı ile ilgili algılamalar ise idari personelde daha yüksek olarak belirlenmiştir. Ayrıca, cevaplayıcıların organik ürünleri algılamaları ile cevaplayıcıların cinsiyetleri, medeni durumları, öğretim üyelerinin ünvanları, ailelerinin aylık ortalama gelirleri arasında anlamlı farklılıklar bulunurken; yaşları, öğrencilerin aylık kişisel gelirleri, idari personelin görevleri ve ailelerinin kaç kişilik olduğu arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

2.4.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Connor ve Douglas'ın (2001) Kuzey İrlanda'da organik gıdalar için tüketici davranışlarını inceledikleri araştırmanın amacı, tüketicilerin organik yiyecek üretim ve satışına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Ayrıca araştırmanın bir diğer amacı tüketicilerin organik ürünü ayırt edip edemeyeceğini ve organik ve geleneksel yiyecek arasında belirgin bir farkın olup olmadığını saptamaya yöneliktir. Araştırma sonucunda geleneksel olarak Kuzey İrlandalıların yeni tüketici trendlerini ve gelişmelerini kabul etmede İngiltere'nin gerisinde kaldığı saptanmıştır. Organik gıdaları satın alma nedenleri arasında önceliği sağlık, lezzet, tazelik ve kalite alırken; gıda güvenliği, besin içeriği (vitaminler v.s.) ve düşük fiyat daha sonra gelen kriterler olmuştur. Bu da insanların besin içeriği ve sağlık arasındaki bağlantıyı anlamadaki bilgi eksikliğiyle ilgili endişeleri ortaya çıkarmıştır. Çalışmada ayrıca tüketicilerin organik yiyeceğin genetiğiyle oynanmamış olduğunu düşündükleri için

güvenliğinden daha az endişe duydukları görülmüştür. Bir de ulaşımına bağlı olarak ortaya çıkan maliyet artışı, kırsal ya da kentsel bölge göz önünde bulundurmaksızın organik yiyeceğin alınmamasındaki temel neden olarak bildirilmiştir. Benzer şekilde organik yiyecek satın alamayan ileri yaş grubundaki insanlar ve düşük sosyo-ekonomik düzeydekiler tarafından, sınırlı imkanlardan dolayı yüksek fiyatlı ürünleri alamayacakları belirtilmiştir. Sağlık ise bu gruptaki tüketiciler için temel bir konu olarak görülmemektedir.

Canavari ve arkadaşları (2002), İtalya’da gıda güvenliği konusunda artan farkındalığın tüketici davranışlarına etkisini organik meyve talebi üzerinden incelemişlerdir. Çalışmada, organik gıda aracılığıyla (özellikle organik elmalarla) tüketici davranışı analiz edilmiş ve bu tür bir ürün için fiyat/miktar/kalite ilişkisi incelenmiştir. 346 tüketiciye uygulanan anket formu meyve tüketimi; pestisit (böcek ilacı) azaltılması; organik meyve ve organik elma talebi; ve cevap verenlerin demografik profili olmak üzere dört bölümden oluşmuştur. Oldukça yaygın bir meyve olması, organik ve klasik olarak yaygın şekilde üretilmesi ve tüm yıl boyunca bulunabilir olması nedeniyle bilgi verecek ürün olarak elma tercih edilmiştir. Elde edilen verilerde, tüketicilerin % 90’dan fazlası kimyasal pestisitleri ortadan kaldırmak için fazladan para ödemeye gönüllü olmuştur. Çok az kişi, çevreyi korumanın evrensel gerekliliği gibi, etik değerler yüzünden para ödemeye gönüllü olurken, çoğunluk ev sağlığını ve çevreyi korumak amacı yüzünden buna gönüllü olmuştur. Açıklanan miktarı ödemek için tercih edilen yöntem ise ürünler için daha fazla para ödemek ya da çiftçilere doğrudan ödeme yapmak olmuştur. On yıl önce yapılmış olan bu çalışmada, böyle ürünlerin hala yaygınlığının düşük olduğu düşünüldüğünde, ankete katılan tüketicilerin büyük bir çoğunluğunun çoktan organik gıda maddeleri olarak bir deneyim sahibi olmaları hayret verici bulunmuştur. Bunun nedeni de perakende zincirlerinin başlattıkları organik ürünler yararına promosyon kampanyalarına bağlanmıştır. Çünkü ankete yanıt verenlerin yaklaşık %70’inin hiç ya da nadiren organik meyve aldıkları ve düzenli alıcıların azınlıkta olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca tüketicilere göre organik tarım imajı oldukça pozitif bulunmuştur. Örneğin tüketiciler, organik meyvenin görünüşü (üstündeki hasarlar vb.) hakkında kalite standardı açısından yüksek bir tolerans göstermiştir. Ancak

tüketiciler (% 30'dan fazlası) arasında etiketine rağmen yiyeceğin organik olarak yetiştirilen ürün olduğuna dair bazı şüpheler olduğu görülmüştür.

Soler ve arkadaşları (2002), İspanya'da tüketicilerin organik yiyecekleri satın almaya olan isteksizliğinin sebeplerini araştırmışlardır. Bu sebepler; gıdalara ulaşılabilirliğin zorluğu ve mevsimlik olmaları, uygun perakende marketlerinin azlığı, yüksek üretim maliyetleri ve perakendecilerin yüksek kar marjı koyması nedeniyle tüketicilerin ödemeyi göze aldıkları fiyattan daha yüksek fiyatlar ortaya çıkması şeklinde belirlenmiştir. Aynı zamanda çalışmada tüketicilerin organik yiyecekler hakkındaki bilgileri, yaklaşımları, dış görünüş hakkındaki düşünceleri irdelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre tüketiciler daha doğal olan sistemlere ve ekolojik ürünlere olumlu yaklaşımlarda bulunmuştur. Sağlıklı olduğunu gösteren etiketi talep etme önemli bulunmuştur. Tüketiciler sertifikalı olan ürünler hakkında endişe duymamış ve organik markete girmek için özel bir çaba göstermemiştir. Ancak gençlerin organik marketlere ilgileri kaydadeğer bulunmuştur. Şaşırtıcı olarak yüksek gelirlilerin, organik yiyecekleri önceki kadar daha sağlıklı görmediklerinden para ödemede isteksiz olmalarıdır. Bununla birlikte organik ürünü satın alma davranışında sosyo-ekonomik düzey belirleyici olmuştur. Fiyat, tutum ve parayı ödemedeki isteksizlik sıkı bir ilişki içinde bulunmuştur. Fiyat arttıkça daha az tüketici o parayı ödemede istekli olmuştur. Bu etki yaşça büyük tüketiciler söz konusu olduğunda daha da önem kazanmıştır. Kadınlar da organik yiyeceklere daha az ödeme yapmak istemiştir. Küçük çocuklu aileler ise diğerlerine oranla organik yiyeceklere para ödemede daha istekli olmuştur. Ödemede isteksiz olanlar, organik ürünlerin olumlu yanlarını görmede de isteksiz davranmıştır. Dolayısıyla organik yiyeceklerin daha pahalı olacağı düşüncesi, tüketicilerin ödemedeki isteksizliğini artırmıştır.

Chinnici ve arkadaşları (2002) tarafından İtalya'nın Sicilya bölgesindeki organik ürünlerin tüketici piyasasını düzenleyen mekanizmaları daha iyi anlamak için çok değişkenli istatistiksel analiz uygulaması yapılmıştır. Çalışmada öncelikle tüketicilere uygulanan anketle organik ürün tüketiminin özellikleri araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara tüketicilerin organik ürünlere oldukça büyük bir ilgi

gösterdiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada tüketilen yiyeceklerle ilgili olarak çevresel farkındalıktan çok sağlık konularıyla ilgili endişelerin olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca tüketicilerin organik ürünler ile geleneksel ürünler arasında % 20-30'luk fiyat farkı olduğunu gözlemledikleri saptanmıştır. Buna rağmen genel anlamda organik ürünlere karşı pozitif tavır sergileyenlerin bu farkı kabul etmeye gönüllü oldukları ortaya çıkmıştır. Üstelik bu tüketicilerin fazladan para ödemeye gönüllü olmalarında, organik ürünlerin kaliteli olduğuna yönelik algının söz konusu olduğu da bulunmuştur.

Fotopoulos ve Krystallis (2002) Yunanistan'daki tüketicilerin organik tüketici profilini belirlemek ve Yunan organik pazarına daha fazla fikir sunmak amacıyla ülke genelinde bir anket uygulamışlardır. Bu çalışmada, organik ürünler, 'çevreci ürünler' olarak incelenmiş ve yeşil tüketiciler, ekolojinin ve çevrenin farkında olan ve sağlıklı hayat kalitesi hakkında endişeleri olan insanlar olarak belirlenmiştir. Araştırma bulgularında; satın alma niyetine ve organik ürünlerin farkındalığına yönelik üç tip tüketici çeşidi olduğunu ortaya çıkmıştır. Bu tüketici türleri organik ürünlerin 'farkında', 'farkında ama alıcı değil', ve 'farkında ve alıcı' şeklinde tanımlanmıştır. Sonuçta Yunan pazarında organik ürünlerin gözlenen düşük etkisinin başlıca nedenleri; organik ürünleri farkındalık oranının düşük olması, tüketicilerin çelişkili algılamalara sahip olması, tüketicilerin organik ürünlerle ilgili iletişim ve eğitim faaliyetlerinden yoksun olması, düşük ulaşılabilirlik oranı ve yüksek fiyatlar olarak tespit edilmiştir.

Baker ve arkadaşları (2004), araştırmalarında organik gıda seçimini yönlendiren değerleri belirlerken Almanya ile İngiltere'deki tüketicileri karşılaştırmışlardır. İki grup arasında, ürünün sağlıklı olmasını isteme açısından benzerlikler olmasına rağmen, bu değerlere ulaşmak için aranan özellikler açısından tamamıyla farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Örneğin İngilizlerin ürünün genetiğiyle oynanmamış olmasını kendi sağlıklarını düşünerek 'ben merkezci' açıdan istedikleri; Almanların ise pestisit içermemesi ve çevrenin korunması, dolayısıyla 'biz merkezci' açıdan istedikleri görülmüştür. Diğer bir ifade ile Almanların genetiği

değiştirilmemiş gıdaları tercih etmelerinde, topluma fayda sağlayan bir neden görülmüştür.

Conner (2004) Amerika’da organik gıda üretimini, endüstrileşmiş tarıma karşı sürdürülebilir tarım perspektifinden incelemiştir. Çalışmada, organik etiket, daha sürdürülebilir bir gıda için önemli bir kriter olduğu, ama yeterli olmadığı, diğer tedbirlere de ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. İlk olarak tüketicileri organik/sürdürülebilir yiyeceklerin faydaları ve geleneksel ürünlerin olumsuz tarafları hakkında bilgilendirmek gerektiği belirtilmiştir. Daha sonra kampanyalar, yiyecek seçimi ve sağlık, toplum, çevre, vb. arasındaki bağlantı incelenmiş; vatandaşın bu konulardaki problemlerine dikkat çekilmiştir. Çalışmada ayrıca tüketicilerin yiyeceklerin nerede ve nasıl üretildiğine dair bilgiye sahip olsalar da birçok tüketicinin düşük fiyat, maksimum rahatlık, ürünün reklamı gibi kriterlere dayanarak seçimlerini yaptıkları ortaya çıkmıştır. Yerel sürdürülebilir sistemin temel amacı uzun dönemde sağlıklı yiyecek temin etmek olsa bile yüksek yiyecek maliyetinin azaltılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Organik etiket iyi bir ilk adım olduğu ama yapılacak daha çok şeyin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sağlık, toplum, ve yönetim üçlüsünün birbiriyle bütünleştiği bir yaklaşımın gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Mather ve arkadaşları (2005), Yeni Zelanda’da organik gıdalar için geleneksel ve genetiği değiştirilmiş gıdaların fiyat farklılıklarını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Çalışmada tüketicilerin fiyat ve diğer avantajlarından dolayı genetiği değiştirilmiş (GD) yiyecekleri almaktaki istekliliğinin, dayanıklı deneysel metodlar kullanılan organik ve geleneksel besinlerle karşılaştırılması amaçlanmıştır. Organik ve geleneksel üretim için uygulanabilir fiyat stratejilerinin ve makul pazar payı avantajlarının söz konusu olduğu gözlenmiştir. Sonuçta organik ürün için geliştirilen indirimli fiyat uygulaması, sürdürebildiği sürece tüketici yararına umut verici görünmüştür.

Padel ve Foster (2005) İngiltere’deki tüketicilerin organik gıda satın alma ya da almama nedenlerini araştırmışlar ve tüketicilerin organik gıda satın alma kararlarının altında yatan değerleri ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Araştırmaya

181 kişi katılmış ve onlarla görüşölerek anket uygulaması yapılmıştır. Katılımcıların organik olarak düşündükleri ilk terim taze sebze ve meyve olmuştur. Çalışmada mandıra ürünleri, meyve ve sebzeler, tahıl ürünleri ve et olmak üzere dört ürün kategorisindeki motivasyonlar ve engeller incelenmiştir. Et kategorisi için yetersiz veri elde edildiğinden dolayı analize dahil edilmemiştir. Diğer alanlara yönelik görüşmelerde; satın almanın tercih nedeni, sertifikasyon anlayışı, etiketleme ve tüketicinin bu sorunlara ilgisinin nasıl olduğı ve son olarak ‘kullanım durumu’ diğer bir ifade ile tüketicinin organik ürün satın alma olasılığının ne durumda olduğı incelenmiştir. Organik ürünlerle ilgili olarak katılımcıların ilk akıllarına gelenlerin sağlıklı, daha az kirlenmiş ve kimyasal/ pestisid içermeyen ürünler olduğı yönünde bulunmuştur.

Shepherd ve arkadaşları (2005), İsveç’te tüketicilerin organik gıdalarla ilgili tutumlarını incelemişlerdir. İncelemelerde organik gıda seçiminin daha çok sağlıkla mı yoksa çevreyle mi ilgili olduğı araştırılmıştır. Bu konuda 1998 ve 2001 yıllarında olmak üzere birbiriyle bağlantılı iki çalışma yapmışlardır. Her iki çalışma da rastgele seçilmiş 18- 65 yaşları arasındaki toplam 2000 örnek üzerinde yürütölmüştür. Anketler 1998 ve 2001’in baharında ikiye bölünerek seçilen gruplara gönderilmiştir. Ankette süt, et, patates, ekmek olmak üzere dört organik gıda maddesiyle ilgili sorular yer almıştır. Bu ürünlerin seçilme nedenleri, İsveç diyetinin ana temsilcileri olmaları, çalışma sırasında kolay ulaşılabilir olmaları ve aralarında fiyat farkının olması şeklinde belirtilmiştir. Araştırmada yer alan gıdaların satın alınırken organik ya da geleneksel ürün olup olmamasının önemliliğı “sağlık, lezzet, raf ömrü, ucuzluk, organiklik ve belli üretim kriterleri” açısından irdelenmiştir. Daha sonra katılımcıların bu dört gıdayı satın almaya yönelik tutumları ve bunları tüketme eğilimleri incelenmiştir. Çalışmada dört hedef gıdanın alım sıklığı ve bu ürünlerin ulaşılabilirliklerini belirleyen sorular da yer almıştır. Anketin birinci bölümünden elde edilen sonuçlara göre tüketicilerin çoğunda organik süt, et, patates, ekmek almaya yönelik tutumların olduğı gözlenmiştir. Yine de yanıt verenlerin pozitif tutumlarından hiçbirinin satın alma niyetlerini ya da günlük satın alma davranışlarını yansıtmadığı görölmüştür. Katılımcıların sadece % 8 ila % 16’sı araştırılan dört gıda ürününü sıklıkla ya da her zaman satın aldığını; % 4 ila % 10’u

da gelecek zamanlarda organik alternatifleri seçebileceğini bildirmiştir. Bu sonuçlar, katılımcıların tutumları ve kişisel davranışları arasında tutarsızlıkların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu tutarsızlığın altında yatan nedenin ise katılımcıların yarıya yakın kısmının (% 49) organik gıdaları çok pahalı buldukları için sıklıkla ya da her zaman satın almaktan kaçınmalarına bağlanmıştır.

Magistris ve Gracia (2008), İtalya'daki tüketicilerin organik gıda ürünlerini satın alma kararlarını açıklayan faktörleri incelemişlerdir. Tüketicilerin organik gıda ürünlerini tercih etmelerinde sağlık (organik gıdaların sentetik kimyasallar, pestisidler, suni gübre ya da katkı maddesi kullanılmadan üretiliyor ve genetiği değiştirilmiş ürünleri içermiyor olması) ve çevreye (geri dönüşüm faaliyetleri ve çevreyi koruma girişimleri) yönelik tutumlarının etkili olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda gıda ürününün güvenliğinden oldukça kaygılı olan tüketiciler ve çevre dostu üretim sistemlerini tercih edenler, organik ürünleri satın almada daha istekli olmuşlardır. Çalışmada ayrıca bilgi eksikliğinden dolayı tüketicilerin organik gıdaların özelliklerini konvensiyonellerden ayıramadıkları ve bunun da organik gıdalara olan talebi olumsuz bir şekilde etkilediği saptanmıştır. Organik gıda ürünlerinin özellikleri hakkında bilgi verildiği takdirde, tüketicilerin organik gıda ürünlerine yönelik pozitif tutum geliştirebilecekleri düşünülmüştür.

Tsakiridou ve arkadaşları (2008), Yunanistan'daki tüketicilerin organik ürünlere yönelik tutum ve davranışlarını açıklayan bir araştırma yapmışlardır. Çalışmada iki ana araştırma sorusu üzerinde durulmuştur: Organik tutumlara ve tüketime yönelik demografik farklılık olabilir mi? Tutumla ilgili davranış var mıdır? Anket soruları ise organik gıdaların konvensiyonel ürünlere alternatif ürün olduğu yönündeki inanışlar; tüketicilerin organik gıdalara yönelik tutumları; tüketicilerin organik gıdalarla ilgili davranışları; organik gıdalarla konvensiyonel gıdalar arasındaki fiyat farkı; ve ankete katılanların demografik özellikleri olmak üzere beş ayrı bölümde incelenmiştir. Katılımcıların % 65'inden fazlası organik gıdalara yönelik pozitif tutum sergilemiş, % 50'si de organik gıdaları satın alma isteği göstermiştir. Neredeyse bütün katılımcılar (% 94.5) gıda güvenliği hakkında endişeli bulunmuş, katılımcıların % 87.6'sı organik ürünleri sağlıklı bulmuştur. Özellikle

pestisid ve kimyasal kalıntı içermeyen gıdalar için gelişen taleplerin, tüketicilerin organik gıdalara olan ilgisini artırdığı görülmüştür. Bulunan diğer sonuçlar ise sağlığın önemli olduğunu fakat organik ürün satın almada tek motive edici unsur olmadığını doğrulamıştır. Örneğin organik gıdaların gelişmesindeki başlıca büyük engel, onların yüksek fiyatları olarak belirlenmiştir. Çünkü katılımcıların % 75.1'i organik gıdaların çok pahalı olduğunu düşünürken sadece tüketicilerin % 34'ü organik gıdalara daha fazla para ödemeye istekli bulunmuştur. Buna rağmen Yunanlı tüketicilerin çoğunun organik ürünlere karşı olumlu tutuma sahip olduğu saptanmıştır. Organik gıdalarla konvensiyonel gıdalar arasındaki fiyat farkları azaltıldığı takdirde düzenli organik gıda satın alıcısının artacağı öngörülmüştür. Organik gıda endüstrisinin daha çok müşteri kazanması için nadiren organik ürün alan kısma ve daha geniş kitleye organik gıdanın yararlarını net bir şekilde iletmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca çevresel sorunların, hayvan sağlığının ve yerel ekonomiyi desteğin de organik ürün tüketiminde itici güç olduğu bildirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ve araçları tanıtılmış, tezin nasıl bir yol izlenerek hazırlandığı konusunda bilgiler verilmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE ARAÇLARI

Bu başlık altında evren, örneklem, varsayımlar, sınırlılıklar, veri toplama teknikleri, veri toplama araçları ve verilerin analizi alt başlıkları açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Muş ili Malazgirt ilçe merkezinde yer alan ilköğretim okullarında (birinci ve ikinci kademe dahil) ve liselerde görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Malazgirt ilçe merkezinde ilköğretim okulu ve lise dahil olmak üzere toplam 16 adet okul bulunmaktadır. Bu okullar: Refik Cesur İlköğretim Okulu, Pakize Özgen İlköğretim Okulu, Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Saftekingazi İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu, Adaksu İlköğretim Okulu, Fatih İlköğretim Okulu, 1071 Malazgirt Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Alparslan İlköğretim Okulu, Alparslan Kız Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Alparslan Anadolu Öğretmen Lisesi, Alparslan Anadolu Lisesi, Malazgirt Kız Teknik ve Meslek Lisesi, Alparslan Lisesi, Fevzi Akkaya Endüstri Meslek Lisesi ve Şehit Ulaş İmam Hatip Lisesi'dir.

Araştırma bölgesi olarak Muş ilinin seçilme nedeni, Muş ilinde organik tarım yapılıyor olmasıdır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 2010 Yılı Organik Tarım Geçiş Süreci Üretim Verilerine göre Muş ilinde organik tarımda üretim yapan çiftçi sayısı 2.376, gerçek üretim alanı(ha) 26.037,08, nadas alanı(ha) 5.059,19, organik üretim yapılan toplam alan(ha) 31.096,27, toplam üretim miktarı(ton) 95.621,49 olarak açıklanmıştır. Organik ürün çeşitleri ve üretim miktarları da şöyle sıralanmıştır: Biber (16,00 ton), buğday (33073,13 ton), fasulye (3,87 ton), hıyar (12,50 ton), kabak (4,00 ton), mercimek (1,00 ton), nohut (91,31 ton), patlıcan (1,25 ton), üzüm (36,73 ton), arpa (2701,09 ton), soğan (9,00 ton), yulaf (0,47 ton), fiğ

(2541,13 ton), havuç (1,20 ton), karpuz (12,00 ton), kavun (1,33 ton), mısır(sıf) (331,70 ton), patates(5,50 ton), yonca (41016,32 ton), mısır (52,69 ton), fasulye (kuru) (0,11 ton), lahana (4,00 ton), korunga (1661,66 ton), ayır (14008,71), burçak (4,80 ton), pancar (şeker) (30,00 ton) (Sanal, 2012_g; Sanal, 2012_k; Sanal, 2012_i)

Araştırma örnekleminin Muş ilinin Malazgirt ilçesinden seçilme nedeni ise, araştırmacının burada bir süre ikamet etmesi, çevreyi tanınması, dolayısıyla çalışma ve doğru veri elde etme olanağı sağlamanın yanında bu bölgede benzeri bir çalışmanın daha önce yapılmamış olmasıdır.

3.2. Araştırmanın Örneklemi

Muş ili Malazgirt ilçe merkezinde bulunan ve araştırma evreninde adı geçen 16 okulda (ilköğretim okulları ve liseler), 2010-2011 eğitim-öğretim yılında görev yapan öğretmenlerin tamamı örnekleme alınmıştır. Dolayısıyla örneklem grubunu oluşturan 300 öğretmen, evrenin tümünü (% 100.0) temsil etmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Okullar ve Öğretmenlerin Sayıları (n= 300)

Araştırmaya Katılan Okullar	Okullardaki öğretmen sayısı	
	Sayı	%
Refik Cesur İ.Ö.O.	6	2.0
Pakize Özgen İ.Ö.O.	25	8.3
Cumhuriyet İ.Ö.O.	23	7.7
Atatürk İ.Ö.O.	35	11.7
Saftekingazi İ.Ö.O.	22	7.3
Mehmet Akif Ersoy İ.Ö.O.	13	4.3
Adaksu İ.Ö.O.	5	1.7
Fatih İ.Ö.O.	15	5.0
1071 Malazgirt Y. İ B.O.	27	9.0
Alparslan Lisesi	18	6.0
Alparslan Kız Y. İ B.O.	45	15.0
Alparslan Anadolu Öğr. L.	14	4.7
Alparslan Anadolu Lisesi	5	1.7
Fevzi Akkaya Endüst. M. L.	18	6.0
Şehit Ulaş İmam Hatip L.	13	4.3
Kız Tek. ve Mes. Lisesi	16	5.3
Toplam	300	100.0

3.2.1. Öğretmenlerin Bireysel ve Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin % 52.3'ü erkek, % 47.7'si kadındır. Öğretmenlerin % 37.3'ü 25-27 yaş arasında, % 33.3'ü 28 yaş ve üzerinde, % 29.4'ü ise 24 yaş ve altında bulunmuştur. Örneklem grubunu oluşturan öğretmenlerin tamamına yakını üniversite mezunu (% 92.0) olup sadece % 8.0'i yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların yarıya yakını (% 41.3) sınıf öğretmeni olup kalan % 58.7'si farklı branşlardaki öğretmenlerden oluşmuştur. Öğretmenlerin % 35.3'ü 1901-2500 TL arasında, % 35.0'i de 2501 TL ve üzerinde hane halkı gelirin sahipken; % 29.7'si 1900 TL ve altında hane halkı gelirin sahip bulunmuştur. Araştırmaya alınan öğretmenler arasında hanelerinde 1-2 kişi olanlar örneklemin % 40.0'ını, 3-4 kişi olanlar % 30.7'sini, 5 ve daha fazla kişi olanlar da % 29.3'ünü oluşturmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı (n= 300)

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	143	47.7
Erkek	157	52.3
Yaş		
24 ve daha az	88	29.4
25-27 arası	112	37.3
28 ve üzeri	100	33.3
Branş		
Sınıf öğretmeni	124	41.3
Fen ve teknoloji öğretmeni	13	4.3
Türkçe öğretmeni	19	6.3
Matematik öğretmeni	18	6.0
Teknoloji ve tasarım öğretmeni	5	1.7
Görsel sanatlar öğretmeni	3	1.0
İngilizce öğretmeni	18	6.0
Beden eğitimi öğretmeni	5	1.7
Sosyal bilgiler öğretmeni	15	5.0
Bilişim teknolojileri öğretmeni	10	3.3
Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni	9	3.0
Müzik öğretmeni	3	1.0
Çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmeni	2	0.7
İ.H.L. Meslek dersleri öğretmeni	2	0.7
Okul öncesi öğretmenliği	5	1.7
PDR	11	3.7
Okul öncesi öğretmenliği	4	1.3
Tarih öğretmeni	7	2.3
Fizik öğretmeni	2	0.7
Moda tasarım öğretmeni	1	0.3
Yiyecek içecek öğretmeni	1	0.3
Kimya öğretmeni	2	0.7
Türk dili ve edebiyatı öğretmeni	10	3.3
Biyoloji öğretmeni	3	1.0
Felsefe öğretmeni	2	0.7
Coğrafya öğretmeni	1	0.3
Metal öğretmenliği	3	1.0
Elektrik öğretmenliği	2	0.7
Öğretmenlerin Eğitim Durumları		
Üniversite	276	92.0
Yüksek Lisans	24	8.0
Hane Halkının Gelir Durumu (TL)		
1900 ve daha az	89	29.7
1901 -2500 arası	106	35.3
2501 ve üzeri	105	35.0
Hanedeki Birey Sayısı		
1-2 kişi	120	40.0
3-4 kişi	92	30.7
5 ve daha fazla kişi	88	29.3

3.3. Varsayımlar

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşlerinin;

1. Organik gıda satın alma durumlarına göre farklılaşabileceği,
2. Cinsiyetlerine göre farklılaşabileceği,
3. Yaşlarına göre farklılaşabileceği,
4. Gelir gruplarına göre farklılaşabileceği,
5. Hanelerinde bulunan birey sayısına göre farklılaşabileceği,
6. Hanelerinde ücretli bir işte çalışan birey sayısına göre farklılaşabileceği

varsayılmıştır.

3.4. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma, Muş ili Malazgirt ilçesindeki öğretmenlerin anket formuna verdikleri cevaplarla sınırlı kalacaktır. Diğer kentlerdeki ve diğer meslek gruplarındaki tüketici görüşleri farklılık gösterebilir.

2. Örneklem grubunun verecekleri yanıtlarda etkili olması beklenen cinsiyet, yaş, hane halkı geliri, hanedeki birey sayısı gibi ölçülebilir bağımsız değişkenlerin dışında ölçülmesi mümkün olmayan kişisel faktörler de etkili olabilir.

3.5. Veri Toplama Tekniği

Bu kısım, araştırma modeli ve veri toplama araçları başlıkları altında verilmiştir.

3.5.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmanın yürütülmesinde “Genel Tarama Modeli” kullanılmıştır. Tüketicilerin hangi tür organik gıdaları nerelerden, ne sıklıkla satın aldıklarını tespit

etmenin yanı sıra organik gıdalara yönelik görüşlerini etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu belirlemelerin öğretmenlerin ifadelerine dayalı olması nedeniyle araştırma betimsel nitelik taşımaktadır.

3.5.2. Veri Toplama Araçları

Tüketicilerin organik gıdalara yönelik görüşlerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla konu ile ilgili kaynaklardan ve daha önce yapılmış araştırmalardan yararlanarak anket formu hazırlanmıştır. (Roddy ve ark.,1996; Fotopoulos and Krystallis, 2002; Bamberg, 2002; Zanolli and Naspetti, 2002; Soler ve ark.,2002; Canavari ve ark., 2002; Chinnici ve ark.,2002; Baker ve ark., 2004; McEachem and Willock, 2004; Padel ve Foster, 2005; Radman, 2005; Shepherd ve ark., 2005; Tarkiainen and Sundqvist, 2005; Bottonaki ve ark., 2006; Krystallis ve ark., 2006; Özmetin, 2006; Stobbelaar ve ark., 2007; Sarıkaya, 2007; De Magistris ve Gracia, 2008; Tsakiridou ve ark., 2008). Verileri elde etmek için hazırlanan anket formunun geçerliliğini saptamak amacıyla Muş ilinin bir başka ilçesinde (Bulanık) 20 öğretmene ön test uygulanmış, alınan cevaplar doğrultusunda anket formuna son şekli verilmiştir. Pilot uygulama yapılan 20 öğretmen örnekleme alınmamıştır.

Pilot uygulama sonucu son şekli verilen anket formu (Ek-1) iki bölümden oluşmaktadır; Araştırmanın birinci bölümde öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almıştır. İkinci bölümde öğretmenlerin organik gıdaları satın alıp almadıkları sorulduktan sonra; satın alıyorsa hangi sıklıkla, nerelerden, ne tür organik gıdaları tercih ettikleri “Hiçbir zaman” dan “Her zaman” a kadar derecelendirilmiş 5’li likert tipi ölçek ile belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca hem organik ürün satın alan hem de almayanların organik ürünlerle ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik olarak 73 maddelik görüş ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek maddeleri de “Kesinlikle katılıyorum”dan (5 puan) “Kesinlikle katılmıyorum”a (1 puan) kadar derecelendirilmiş 5’li likert tipi ölçek ile değerlendirilmiştir. Ölçekte yer ala 4 madde ise ters ifade içerdiği için tam tersine değerlendirilmiştir (Kesinlikle katılıyorum= 1 puan; Kesinlikle katılmıyorum= 5 puan)

Veri toplama amacıyla hazırlanan anketin uygulanabilmesi için izin (Ek-2) alındıktan sonra ilgili okul müdürleriyle görüşülüp okullarda anketin uygulanması için uygun zaman belirlenmiştir. Anketler Mart 2011’ de uygulanmıştır. Öğretmenlere anketin amacı ve neden yapıldığı açıklandıktan sonra anketler dağıtılıp, anketle ilgili gerekli açıklamalar yapılmış ve anket öğretmenlere uygulanmıştır. Öğretmenlere toplam 300 tane anket uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin tamamı çalışmada kullanılmıştır.

3.5.2.1. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerini İçeren Maddelerin Güvenilirliği ve Geçerliliği

Tüketicilerin organik gıdalara yönelik görüşlerini ifade eden cümlelerin güvenilirliği ile ilgili yapılan istatistiksel analiz sonucu 73 maddeden oluşan görüşlere ilişkin güvenilirlik katsayısı $\text{Alpha} = 0.959$ olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Görüş maddelerinin geçerliliğini sınamak ve alt boyutlarını tespit etmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Veri setinin faktör analizine uygunluğunu test edebilmek için, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi uygulanmıştır. Davranış ölçeğinin geçerliliğinin KMO değeri 0.50’nin üzerinde olduğundan ve Bartlett testi de 0.05 önem derecesinde anlamlı olduğundan, veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur ($\text{KMO} = 0.936$; $\chi^2 \text{Bartlett test (351)} = 4.947\text{E}3$; $p = 0.0001$).

Temel bileşenler yöntemi ve Varimax dik döndürme yöntemi kullanılarak görüş cümleleri analiz edilmiştir. Faktör altında tek kalan, ve faktör ağırlığı 0.30’un altında kalan cümleler elenmiştir. Ayrıca birden fazla faktörde birbirine yakın faktör ağırlıkları olan cümleler analizden çıkarılmıştır. Analiz sonucunda özdeğerleri 1 ve üzerinde olan 4 faktör elde edilmiş ve ölçekteki madde sayısı 27’ye düşmüştür. Faktör yük değerlerinin güvenilirlik analizleri yapıldığında, dört görüş faktörünün de 0.60 güvenilirlik düzeyinin üzerinde olduğu ve dolayısıyla yapılacak istatistiklerde kullanılabilir durumda olduğu tespit edilmiştir. Toplam açıklanan varyans % 61.575 bulunmuştur. Faktörler sırasıyla; “Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme”, “Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güven”, “Organik Üretimin

Sınırlılıklarının Farkında Olma” ve “Organik Gıda Üreticilerine Güvenme” olarak adlandırılmıştır (Tablo 3). Faktörlerin içsel tutarlılıklarının hesaplanmasında da Cronbach Alpha değerleri kullanılmıştır (bu değerler sırasıyla 0.943; 0.906; 0.808; 0.645’dir).

Tablo 3. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerinin Faktör Analizi Sonuç Tablosu

FAKTÖRÜN ADI	GÖRÜŞ İFADESİ	FAKTÖR AĞIRLIKLARI	FAKTÖRÜN AÇIKLAYICILIĞI (%)	GÜVENİLİRLİK
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	Organik ürünler kendi sağlığım için faydalıdır.	0.782	40.956	0.943
	Organik ürün satın almak, kendi sağlığımı ve ailemin sağlığını iyileştirir.	0.759		
	Organik ürün satın almak, organik olmayan gıdalarla bağlantısı olabilecek risklerden kaçınmamı sağlar.	0.758		
	Organik ürün satın almak, çocuklarıma iyi gıda sağlar.	0.756		
	Organik ürünleri tüketmek kendimi iyi hissettirir.	0.745		
	Organik ürünler sağlıklı beslenmemi ve sağlıklı kalmamı sağlar.	0.734		
	Organik ürün satın almak, bana kendimi iyi hissettirir.	0.732		
	Organik ürün satın almak, ailemdeki hastalık ihtimalini azaltır.	0.721		
	Organik ürünler hayatın kalitesini artırmaktadır.	0.689		
	Organik ürünleri nasıl üretildiğini bilmek isterim.	0.665		
	Organik ürünler, çocuklar için ideal besinlerdir.	0.648		
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	Organik ürün satın almak, doğal dengenin bozulmasını azaltır.	0.787	8.806	0.906
	Organik ürün satın almak, toprak kirliliğini azaltır.	0.762		
	Organik gıdaları tüketmek çevreyi korumaya yardım eder.	0.760		
	Tarımda zararlı bitkileri yok eden ilaç ve tarım ilacı kullanımını azaltır.	0.728		
	Organik ürün satın almak, tarımda suni gübre kullanımını azaltır.	0.713		
	Organik ürünler, çevre dostudur.	0.706		
	Organik ürünler doğaldır.	0.669		
	Organik ürünler doğal üretildikleri için kimyasal ya da pestisit kalıntısı içermez.	0.609		
Organik Üretim	Organik gıdalar her mevsimde bulunmamaktadır.	0.791	6.627	0.808

Sınırlıklarının Farkında Olma	Organik ürün çeşidi azdır.	0.778		
	Organik ürünler her yerde bulunmamaktadır.	0.702		
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	Organik ürünlerin pahalı olması normaldir.	0.688	5.187	0.645
	Organik gıdalara ilgi duymuyorum. (-)	0.655		
	Organik gıda üreticilerine güveniyorum.	0.625		
	Organik ürün, etiketiyle garanti altına alınmıştır.	0.617		
	‘Yeşil etiket’ BIO, eco, vb. şeylerle ilgilenmiyorum. (-)	0.605		
Toplam			61.575	
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği			0.936	
Bartlett Küresellik Testi			Khi kare	4.947E3
			sd	351
			p değeri	0.0001

(-) Ters cümle

3.6. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 16.0 (The Statistical Packet for The Social Sciences) bilgisayar programı kullanılmıştır. Öğretmenlerin organik ürünleri satın alma sıklıkları, satın aldıkları mağazaların türleri, tercih ettikleri organik gıda türleri yüzdelik ifadeler şeklinde çapraz tablolar ile incelenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin organik gıda türlerini satın alma sıklıkları 5’li puanlama sistemi ile hesaplanmıştır. Diğer bir ifade ile “Her zaman”ı işaretleyenlerin sayısı 5 ile çarpılmış, “Hiçbir zaman”ı işaretleyenlerin sayısı ise 1 ile çarpılmıştır. Daha sonra 5’ten 1’e kadar çarpılan katılım sıklıklarının toplamı alınmıştır. Sıklıkların toplam yüzdeleri ise elde edilen toplam puanların 100 ile çarpımının organik ürün satın aldıklarını ifade eden 249 kişinin her zaman satın aldığı farz edilerek elde edilen sayıya ($249 \times 5 = 1245$) bölünmesiyle bulunmuştur.

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşleri faktör analizine tabi tutularak dört faktör altında gruplandırılmıştır. Daha sonra öğretmenlerin her bir faktöre katılma düzeyleri, puan ortalamasına göre tablolastırılarak yorumlanmıştır. Öğretmenlerin faktörlere katılım düzeylerinin faktörlerin birbirleriyle ve bağımsız değişkenlerle (cinsiyet, organik gıda satın alma, yaş, gelir, hane halkı birey sayısı ve hanedeki ücretli bir işte çalışan birey sayısı) ilişkili olup olmadığını tespit etmek için de Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır.

Ayrıca öğretmenlerin faktörlere katılım düzeylerinin bağımsız değişkenlerin alt grupları arasında nasıl bir farklılık gösterdiğinin daha ayrıntılı incelenmesi amacıyla iki değişkenli gruplar (cinsiyet, organik gıda satın alma ve hanede ücretli bir işte çalışan birey sayısı) için bağımsız gruplarda t testi, üç ve daha fazla değişkenli gruplarda (yaş, gelir, hane halkı birey sayısı) ise Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır. Ancak tek yönlü varyans analizi uygulanırken alt grupların eşit varyansa sahip olup olmadıkları Levene testiyle tespit edilmiştir. Bu durumda Tek yönlü ANOVA testinin ön şartı sağlanamadığında ANOVA testi yerine Welch ve Bown-Forsythe testleri yapılmıştır. Gruplar arasında herhangi bir fark tespit edildiğinde ise farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için Tamhane T^2 testi sonuçlarına bakılmıştır (Sipahi ve ark.,2008).

Araştırmada ayrıca örneklem grubunun organik gıdaları satın alma davranışlarıyla demografik değişkenler arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla khi kare analizi yapılmıştır. Bu analiz yapılırken dört gözlü düzenlerde, herhangi bir gözde 25'ten aşağı gözlenen frekans bulunduğu Yates düzeltmesi yapılmıştır. Bu durumda beklenen frekanslardan en az biri 5'ten aşağı olduğu için Fisher'in exact testi uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölümde, yapılan çalışmanın bulguları hakkında bilgi verilmiş ve daha önce benzer konularda yapılmış araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Öğretmenlerin organik gıdaları satın alma durumları frekans dağılımlarına göre ve organik gıdalara yönelik görüşleri ise bağımsız değişkenler arasında farklılık olup olmamasına göre istatistiksel açıdan incelenmiştir.

4.1. Öğretmenlerin Organik Gıdaları Satın Alma Durumlarının İncelenmesi

Öğretmenlerin organik gıdaları satın alma durumlarının dağılımı Tablo 4'te incelenmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Organik Gıdaları Satın Alma Durumlarının Dağılımı

Organik Gıdaları Satın Alma	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Satın alıyor	249	83.0
Satın almıyor	51	17.0
Toplam	300	100.0
Organik Gıdaları Satın Alma Sıklığı		
Haftada bir kez	92	36.9
Haftada iki kez	40	16.1
İki haftada bir	22	8.8
Ayda bir kez	33	13.3
Her iki ayda bir	11	4.4
Üç- dört ayda bir	51	20.5
Toplam	249	100.0

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin çoğunluğu (% 83.0) organik gıdaları satın aldığını, % 17.0'lik grup ise satın almadığını bildirmiştir (Tablo 4). Connor ve Douglas (2001)'in Kuzey İrlanda'da organik gıdalara yönelik tüketici davranışlarını inceledikleri araştırmada katılımcıların % 47.0'si tek bir üründen toplu alıma kadar düzenli aralıklarla organik gıdaları satın aldığını belirtmiştir.

Chinnici ve arkadaşlarının (2002) organik ürün tüketicileri üzerinde yaptıkları çalışmada ise katılımcıların % 65.9'u hiç organik ürün tüketmediğini ve / veya hiç organik ürün satın almadığını, geri kalan % 34.1'i ise en az bir kez organik ürün tükettiğini bildirmiştir. Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) Yunanistan'daki tüketicilerin organik ürünlere yönelik tutum ve davranışlarını inceledikleri çalışmada da katılımcıların % 50.0'si organik gıdaları satın alma isteği göstermiştir. Bu araştırmaların tersine yapılan çalışmadaki tüketicilerin organik gıda satın alma oranı oldukça yüksek bulunmuştur. Ortaya çıkan bu farklılığın bir nedeni, organik ürün tüketim bilincinin bu dört araştırma arasında geçen süre zarfında daha da artmasına bağlanabilir. Bir diğer neden ise araştırmaya katılan öğretmenlerin bazılarının organik gıdalar hakkında tam bir bilinç düzeyine sahip olmamasına ve piyasada organik olmayan gıdaları (hormonsuz, aralı sistemle üretilenler, köy pazarında satılanlar vb.) organik ürün zannederek satın almalarına bağlanabilir. Nitekim “Organik Gıda Üreticilerine Güvenme” faktörün alt maddelerinde yer alan “Organik ürün, etiketiyle garanti altına alınmıştır.” görüşüne katılım oranı % 49.0 bulunmuştur. Bu bulgu, araştırmaya katılan öğretmenlerin neredeyse yarısının organik gıdaları, diğer yöntemlerle üretilmiş olanlardan nasıl ayırt edeceklerini bilmediklerini göstermektedir.

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların % 36.9'u organik gıdaları haftada bir kez satın aldığını belirtirken bunu üç- dört ayda bir (% 20.5), haftada iki kez (% 16.1) , ayda bir kez (% 13.3), iki haftada bir (% 8.8) ve her iki ayda bir (% 4.4) satın alma oranları izlemiştir.

Öğretmenlerin organik gıdaları satın aldıkları mağazaların satın alma sıklıklarına göre dağılımları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Organik Gıdaları Satın Aldıkları Mağazaların Satın Alma Sıklıklarına Göre Dağılımı (n= 249)

Organik Gıdaların Satın Alındığı Mağazalar	Satın Alma Sıklıkları											
	Her zaman		Çoğu zaman		Bazen		Nadiren		Hiçbir zaman		Toplam Puan	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yerel dükkan (market)	55	25.1	59	26.9	52	23.7	23	10.6	30	13.7	219	100.0
Süpermarket	18	9.1	51	25.9	61	31.0	40	20.3	27	13.7	197	100.0
Hipermarket	12	6.6	23	12.6	49	26.9	47	25.8	51	28.1	182	100.0
Özel dükkan	15	8.2	26	14.3	38	20.9	46	25.3	57	31.3	182	100.0
Doğrudan üretici	17	8.3	30	14.7	42	20.6	51	25.0	64	31.4	204	100.0
Organik ürün satış yeri	10	5.6	14	7.8	33	18.3	48	26.7	75	41.6	180	100.0

Tablo 5'e bakıldığında, organik gıdaları satın alırken öğretmenlerin yarısından fazlası % 52.0 her zaman ve çoğu zaman yerel dükkanları tercih ederken; hipermarketi (% 52.7), süpermarketi (% 51.3), özel dükkanı (% 45.6) ve doğrudan üreticiyi (% 45.6) bazen ve nadiren tercih edenler çoğunlukta bulunmuştur. Organik ürün satış yerini (% 41.6) hiçbir zaman tercih etmeyenler de çoğunlukta bulunmuştur.

Akgüngör ve arkadaşlarının (1999), İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde tüketicilerin çevre dostu tarım ürünlerine yönelik taleplerini inceledikleri araştırmada tüketicilerin % 80.5' inin yaş meyve ve sebzeyi pazardan satın aldığı saptanmıştır. Bu araştırmada organik gıda türü olarak sadece taze sebze ve meyve üzerinde durulduğu için yapılan araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermemiştir. Sarıkaya'nın (2007) organik ürün tüketimini etkileyen faktörleri ve tüketici tutumlarını belirlemek için yaptığı çalışmada da organik ürün alışverişini tüketicilerin %52.8'i süpermarketlerden, %37.7'si organik dükkanlardan, %9.4'ü marketlerden yaptıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada ise tam tersine marketleri ya da yerel dükkanları genellikle tercih edenler daha fazla iken (% 52.0), organik ürün satış yerlerini tercih edenler azınlıkta (% 13.4) bulunmuştur. Bunun nedeni her geçen gün organik ürünlerin daha fazla bilinir ve tüketilir olmalarından

dolayı sadece organik ürün mağazalarında değil artık marketlerde de bulunabilir olmalarından kaynaklanabilir.

Öğretmenlerin tercih ettikleri organik gıda türlerinin satın alma sıklıklarına göre dağılımı Tablo 6’da incelenmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Tercih Ettikleri Organik Gıda Türlerinin Satın Alma Sıklıklarına Göre Dağılımı (n= 249)

Organik Gıda Türleri	n	Satın Alınma Sıklıkları											
		Her zaman (5 puan)		Çoğu zaman (4 puan)		Bazen (3 puan)		Nadiren (2 puan)		Hiçbir zaman (1 puan)		Toplam Puan	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	% satın alma sıklığı
Taze sebze ve meyveler	240	119	49.6	84	35.0	31	12.9	2	0.8	4	1.7	1032	82.9
İçecekler	232	62	26.7	77	33.2	57	24.6	21	9.0	15	6.5	846	67.9
Salçalar	230	72	31.3	58	25.2	50	21.7	32	13.9	18	7.9	854	68.6
Zeytinyağ-ları	234	74	31.6	52	22.2	56	23.9	33	14.1	19	8.2	831	66.7
Reçeller vb.	233	76	32.6	67	28.8	47	20.2	25	10.7	18	7.7	857	68.8
Kuru meyve ve sebzeler	229	65	28.4	79	34.5	39	17.0	30	13.1	16	7.0	834	67.0
Tahıllar	228	56	24.6	78	34.2	45	19.7	29	12.7	20	8.8	805	64.7
Baklagiller	229	50	21.8	74	32.3	45	19.7	30	13.1	30	13.1	771	61.9
Baharatlar	227	42	18.5	52	22.9	65	28.6	41	18.1	27	11.9	722	58.0
Bebek mamaları	215	61	28.4	26	12.1	28	13.0	20	9.3	80	37.2	613	49.2
Kuruyemiş-ler	233	45	19.3	73	31.3	62	26.6	27	11.6	26	11.2	783	62.9
Şekerleme-ler	229	29	12.7	52	22.7	69	30.1	40	17.5	39	17.0	679	54.5
Et ve ürünleri	236	95	40.2	74	31.4	39	16.5	13	5.6	15	6.3	929	74.6
Ekmek	228	80	35.1	67	29.4	41	18.0	21	9.2	19	8.3	852	68.4
Yumurta	238	78	32.8	79	33.2	49	20.6	15	6.3	17	7.1	900	72.3
Peynir	236	87	36.8	67	28.4	51	21.6	20	8.5	11	4.7	907	72.9
Süt ve ürünleri	235	83	35.3	73	31.2	46	19.5	18	7.6	15	6.4	896	72.0
Dondurul-muş gıdalar	223	26	11.7	42	18.8	58	26.0	49	22.0	48	21.5	618	49.6
Fırınlanmış gıdalar	224	27	12.1	42	18.7	54	24.1	50	22.3	51	22.8	616	49.5

Tablo 6'ya göre öğretmenlerin organik gıda türlerinden en çok taze sebze ve meyvelerin (% 82.9) satın aldıkları tespit edilmiştir. Bunu et ve ürünleri (% 74.6), peynir (% 72.9), yumurta (% 72.3), süt ve ürünleri (% 72.0), reçel ve benzerleri (% 68.8), salçalar (% 68.6), ekmek (% 68.4), içecekler (% 67.9), kuru meyve ve sebzeler (% 67.0), zeytinyağları (% 66.7), tahıllar (% 64.7), kuruyemişler (% 62.9), baklagiller (% 61.9), baharatlar (% 58.0), şekerlemeler (% 54.5), dondurulmuş gıdalar (% 49.6), fırınlanmış gıdalar (% 49.5) ve bebek mamaları (% 49.2) takip etmiştir. Bebek mamalarının organik olanlarının % 37.1 oranında hiçbir zaman tercih edilmemesinin nedeni ise katılımcıların % 40.0'nin hanelerinde 1-2 kişinin olmasından, dolayısıyla çocuklarının olmamasından kaynaklanabilir.

Organik ürünler arasından öğretmenlerin en çok tercih ettikleri "taze sebze ve meyveler", Padel ve Foster'in (2005) İngiltere'deki tüketicilerin organik gıda satın alma ya da almama nedenlerini araştırdıkları çalışmada da katılımcıların organik olarak düşündükleri ilk terim olmuştur. Benzer şekilde Akgüngör ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan araştırmada tüketicilerin, ekolojik olarak üretilmesini istedikleri ürünler arasında en fazla ifade edilen ürün, sebzelerden domates olmuş, onu diğer sera ürünleri takip etmiştir. Meyveler arasında ise en fazla ifade edilen ürün elma olmuştur. Connor ve Douglas (2001) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların % 71.0' i organik meyve ve sebzeleri tercih ettiğini bildirmiştir. Sarıkaya'nın (2007) araştırmasında da katılımcıların en çok satın aldığı ürün grubunun organik yaş sebze ve meyveler (% 61.2) ile organik içecekler (çay, süt, meyve suları) (%50.0) olduğu saptanmıştır. Bu durum, ülkemizde taze sebze ve meyveler ile meyve sularının hem daha kolay bulunabilmesine hem de çeşitlilikle bağlantılıdır.

Chinnici ve arkadaşlarının (2002) organik ürün tüketicileri üzerinde yaptıkları çalışmada ise tüketiciler tarafından tercih edilen ürünler sırasıyla taze meyve (% 32.2), taze sebze (% 23.4), tahıl ve tahıl ürünleri (% 16.3), süt ve süt ürünleri (% 15.2), ve et (% 12.9) olarak bulunmuştur. Yapılan araştırmada da satın alınan organik ürünler arasından taze meyve ve sebzeler öncelikli olarak tercih edilmesine rağmen gerek taze sebze ve meyvelerin gerekse tahıl ve tahıl ürünlerinin,

süt ve süt ürünlerinin ve etin tercih edilme oranı çok daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedeni daha önceden bahsedildiği gibi katılımcıların sertifikasız doğal ürünleri de organik ürün olarak algılamalarından kaynaklanabilir.

4.2. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüş puanlarının ortalamaları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Ortalamaları (n=300)

<i>Faktörün Adı</i>	<i>Madde sayısı</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maksimum</i>	$\bar{X}$	S_x	<i>Sum</i>	$\bar{X}=3.40$ ve üzeri <i>f</i> %	
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	11	1.36	5.00	4.19	0.69	1257.00	259	86.4
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	8	1.00	5.00	4.04	0.68	1211.75	249	83.0
Organik Üretimin Sınırlıklarının Farkında Olma	3	1.00	5.00	3.99	0.76	1197.00	236	78.7
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	5	1.20	5.00	3.15	0.70	946.20	116	38.7

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin “Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme” görüşüne çoğunlukla (% 86.4) katıldıkları saptanmıştır (Tablo 7). Chinnici ve arkadaşlarının (2002), organik ürün tüketicileri üzerinde yaptıkları çalışmada organik gıdaların daha sağlıklı olduğunu düşünen tüketicilerin % 54.5 olduğu belirtilmiştir. Padel ve Foster’in (2005) bulgularında, organik ürünlerle ilgili olarak katılımcıların ilk akıllarına gelenler sağlıklı, daha az kirlenmiş ve kimyasal/pestisid içermeyen ürünler olduğu yönünde bulunmuştur. Altuğ ve arkadaşlarının (2008), organik gıdaların çeşitleri, duyuşsal kalitesi ve tüketici tercihleri konusunda

yaptıkları çalışmada, katılımcıların % 96.0'sı organik gıdaların sağlığa yararlı olduğunu belirtmiştir. Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) araştırmasında da tüketicilerin % 87.6'sı organik ürünleri sağlıklı bulduğunu bildirmiştir. Kacur'un (2009), üniversite personelinin ve öğrencilerinin organik ürünleri algılama düzeylerini belirlemek için yaptığı çalışmada da yanıt verenlerin “organik gıdalar yetiştirilirken kimyasal gübrelerden yararlanılmamıştır”, “organik gıda tüketmek geleneksel gıda tüketmekten daha sağlıklıdır” ve “eğer bulabilirsem daha fazla organik gıda tüketmekten memnun olurum” görüşleri yüksek varyans göstermiştir. Bu beş çalışmanın bulguları, yapılan çalışmadaki bulguyu desteklemektedir.

Yapılan çalışmadaki örneklem grubunun “Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme” görüşüne çoğunlukla (% 82.0) katıldıkları saptanmıştır (Tablo 7). Benzer şekilde Connor ve Douglas (2001) Kuzey İrlanda'da organik gıdalara yönelik tüketici davranışlarını inceledikleri çalışmada, katılımcıların çoğu üretiminde kimyasal ve gübreler kullanmamasından dolayı organik yiyeceği doğal olarak nitelendirmiştir. Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) araştırmasındaki tüketicilerin % 80.0'i de organik gıdaların kimyasal kalıntı ve pestisid içermediğinden daha kaliteli olduğuna inanmıştır. Bu nedenle çalışmada çevre ve sağlık sorunları, tüketicileri organik gıda tüketmeye teşvik eden önemli faktörler olarak görülmüştür. Sarıkaya'nın (2007) araştırmasında da tüketicilerin % 80.6'sının organik ürünlerin hormonsuz olmasına son derece önem verdikleri ve bu konuda taviz vermedikleri saptanmıştır. Bu üç çalışmanın bulguları çevre dostu üretimi destekleyen tüketici katılımını yüksek oranda içerdiği için yapılan çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Yapılan çalışmada ayrıca “Organik Üretimin Sınırlıklarının Farkında Olma” görüşüne öğretmenlerin çoğunlukla (% 78.7) katıldığı saptanmıştır (Tablo 7). Söz konusu sınırlılıklar arasında yer alan “Organik ürünler her yerde bulunmamaktadır.” ifadesinin tersine Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) araştırmasındaki Yunanlı tüketicilerin % 75.4'ü organik ürün çeşitlerine marketlerde kolay ulaşabildiklerini bildirmiştir. Bunun nedeni Avrupa ülkelerinin sertifikalı organik üretimle Türkiye'den çok daha önce tanışmış olmasından kaynaklanabilir.

Tablo 7’de görüldüğü üzere öğretmenlerin diğer faktörlere katılım oranı yüksek bulunmasına rağmen “Organik Gıda Üreticilerine Güvenme” faktörüne (% 38.7) katılma oranlarının oldukça düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 7). Bu sonuç örneklem grubunun çoğunlukla organik gıda üreticilerine güvenmedikleri anlamına gelmektedir. Nitekim Canavari ve arkadaşlarının (2002) İtalya’daki gıda güvenliği ve organik meyve talebini belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmada, tüketiciler arasında etiketine rağmen organik ürünlerin ekolojik şartlarda üretildiğine dair şüpheler olduğu tespit edilmiştir (% 30’dan fazla). Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) araştırmasında yer alan Yunanistan’daki tüketicilerin % 77.8’inin de organik gıda üreticilerinin vaatlerinden tatmin olmadıkları ve birtakım endişelerinin olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla bu iki çalışmadaki bulgular, yapılan araştırmadaki öğretmenlerin organik üretime yönelik şüphelerini desteklemektedir.

Bu durumda araştırmada yer alan öğretmenler her ne kadar organik ürünlerin sağlıklı ve çevre dostu yöntemlerle üretildiğine güvenseler ve sınırlılıklarının farkında olsalar da bu ürünleri üretenlere yeterince güvenmedikleri görülmüştür. Bunun bir nedeni de organik ürünlerin üretim maliyetinin yüksek olmasından dolayı fiyatlarının geleneksel yöntemle üretilenlere göre birkaç kat fazla olmasından kaynaklanabilir. Nitekim bu faktör içinde yer alan “Organik ürünlerin pahalı olması normaldir” ifadesine, yanıt verenlerin sadece % 46.0’sı katılmıştır. Soler ve arkadaşlarının (2002), İspanya’daki tüketicilerin organik gıdaları satın almaya olan isteksizliğinin sebeplerini araştırdıkları araştırmada tüketiciler her ne kadar doğal olan sistemlere ve serifikalı ekolojik ürünlere olumlu yaklaşımlarda bulunsalar da organik markete girmek için özel bir çaba göstermemişlerdir. Shepherd ve arkadaşlarının (2005), İsveç’teki tüketicilerin organik gıdalarla ilgili tutumlarını inceledikleri araştırmada da katılımcıların yarıya yakını (% 49.0) organik gıdaları çok pahalı bulmuş ve bu nedenle organik gıda alımından sıklıkla kaçındığını bildirmiştir. Padel ve Foster (2005) tarafından yapılan araştırmadaki düzenli organik tüketicilerinin üçte birinde organik gıdalarla ilgili ilk akla gelen negatif yaklaşımın “yüksek fiyat” olduğu belirtilmiştir. Tsakiridou ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan araştırmada da tüketicilerin % 75.1’i organik gıdaların çok pahalı olduğunu düşünmüş ve sadece % 34.0’ü organik gıdalara daha fazla para ödemeye istekli

bulunmuştur. Kacur'un (2009) araştırmasında da katılımcılar arasında “organik gıdalar geleneksel gıdalardan daha pahalı olduğu için satın almıyorum” değişkeninin en büyük değere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu beş araştırmanın bulguları, yapılan araştırmada elde edilen veriyle örtüşmektedir.

Yapılan araştırmanın tersine Armağan ve Özdoğan (2005) tarafından ekolojik yumurta ve tavuk etine yönelik tüketici eğilimlerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada, katılımcıların ekolojik ürünlerin fiyatlandırılmasında fazladan tavuk eti için % 30.4, yumurta için % 30.6 oranında fiyat ödeyebilecekleri saptanmıştır. Organik ürünlerin fiyatlandırılmasıyla ilgili olarak yukarıda bahsedilen araştırmalar arasındaki tüketici tepkilerinde görülen farklılıklar örneklemelerin farklılık gösteren özelliklerinden (bilinç düzeyi, gelir düzeyi vb.) kaynaklanabilir.

Ayrıca “Organik Gıda Üreticilerine Güvenme” faktörü içinde yer alan “yeşil etiket, BIO, eco, vb. şeylerle ilgilenmiyorum” görüşü hakkında yanıt verenlerin % 50.7’si bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir. Bu durumda araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısının organik ve/ veya ekolojik ürünler hakkında yeterli bilince sahip olmadığı söylenebilir. Benzer şekilde Akgüngör ve arkadaşlarının (1999) araştırmasında da katılımcıların % 45.7’si taze meyve ve sebzelerdeki tarım ilacı, hormon ve diğer kimyasal kalıntılar nedeniyle gelecekte sağlık sorunu ile karşılaşabileceğini düşünmesine rağmen; % 91.3 gibi büyük bir çoğunluğunun ekolojik–organik ürün kavramını daha önce duymadıkları bildirilmiştir.

4.3. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerinin Demografik Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi

Bu başlık altında araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşlerinde faktörlerin birbirleriyle ilişkili olup olmadığı; ayrıca organik gıda satın alıp almamalarının, cinsiyetlerinin, yaşlarının, hane halkı gelir düzeyinin ve hanelerindeki birey sayısının ilişkili olup olmadığı incelenmiştir (Tablo 8).

Tablo 8’e göre, organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenenlerin aynı zamanda organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvendikleri ($r= 0.666$; $p<0.001$) ve organik üretimin sınırlılıklarının farkında oldukları ($r= 0.561$; $p<0.001$)

saptanmıştır. Organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenenlerin de organik üretimin sınırlılıklarının farkında oldukları ($r= 0.410$; $p<0.001$) ve organik gıda üreticilerine güvendikleri ($r= 0.202$; $p<0.001$) bulunmuştur.

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşlerini içeren her bir faktörün bağımsız değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde; organik ürün satın aldığını bildirenlerin ($r= -0.208$; $p<0.001$), kadınların ($r= - 0.129$; $p<0.05$) ve hane halkı gelir düzeyi yüksek olanların ($r= 0.164$; $p<0.01$) organik gıdaları daha sağlıklı buldukları saptanmıştır.

Organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme faktörünün ise, organik gıda satın alanlarla ($r= - 0.126$; $p<0.05$) ve hane halkı gelir düzeyi yüksek olanlarla ($r= 0.122$; $p<0.05$) ilişkili olduğu bulunmuştur.

Ayrıca öğretmenler arasında organik gıda satın alanlar, organik gıdaların sınırlılıklarının daha çok farkında olmuştur ($r= - 0.149$; $p<0.01$). Hanede bulunan birey sayısı arttıkça organik gıda üreticilerine güvenme oranının da arttığı ($r= 0.159$; $p<0.01$) saptanmıştır.

Tablo 8. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Bağımsız Değişkenlere Göre Pearson Korelasyon Katsayısı (n= 300)

	Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	Organik Üretimin Sınırlıklarının Farkında Olma	Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	Organik gıda satın alma	Cinsiyet	Yaş	Hane halkı toplam aylık geliri (TL)	Hanede bulunan birey sayısı	Hanede ücretli işte çalışan birey sayısı
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme		0.666***	0.561***	0.082	-0.208***	-0.129*	0.058	0.164**	-0.021	0.045
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme			0.410***	0.202***	-0.126*	-0.063	-0.006	0.122*	0.043	0.068
Organik Üretimin Sınırlıklarının Farkında Olma				0.098	-0.149**	-0.100	0.098	0.101	-0.026	0.065
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme					-0.051	-0.002	0.002	-0.076	0.159**	0.030

*p<0.05

**p<0.01

***p<0.001

*1= kadın

*2= erkek

*Organik gıda satın alıyor= 1

*Organik gıda satın almıyor=2

4.3.1. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Organik Gıda Satın Alma Durumlarına Göre Farklılıkların İncelenmesi

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüş puanlarının organik gıda satın alma durumlarına göre t testi karşılaştırmaları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Organik Gıda Satın Alma Durumlarına Göre t Testi Sonuçları (n=300)

<i>Faktörün Adı</i>	<i>Organik gıda satın alma</i>	<i>N</i>	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	<i>S_x</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	Satın alıyor	249	4.25 $\pm$ 0.04	0.65	3.272	0.002**
	Satın almıyor	51	3.87 $\pm$ 0.11	0.78		
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	Satın alıyor	249	4.08 $\pm$ 0.04	0.65	2.188	0.029*
	Satın almıyor	51	3.85 $\pm$ 0.11	0.78		
Organik Üretimin Sınırlıklarının Farkında Olma	Satın alıyor	249	4.04 $\pm$ 0.05	0.74	2.601	0.010*
	Satın almıyor	51	3.74 $\pm$ 0.11	0.82		
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	Satın alıyor	249	3.17 $\pm$ 0.05	0.72	0.884	0.377
	Satın almıyor	51	3.07 $\pm$ 0.09	0.63		
*p<0.05	**p<0.01	***p<0.001				

Tablo 9 incelendiğinde, organik gıdaları satın alanların, satın almayanlara göre organik gıdaların sağlıklı ($p<0.01$) ve çevre dostu ($p<0.05$) olduğuna daha fazla güvendikleri; organik üretimin sınırlılıklarının daha fazla farkında oldukları ($p<0.05$) saptanmıştır. Ancak organik gıda üreticilerine güven konusunda organik gıda satın alanlar ($\bar{X}=3.17$) ve satın almayanlar ($\bar{X}=3.07$) arasında görüş farklılığı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Benzer şekilde Akgüngör ve arkadaşlarının (1999) araştırmasında yer alan tüketiciler arasından sağlık riskleri konusunda duyarlı olanların, ekolojik yöntemlerle üretilen ve bu özelliği sertifikalandırılan ürünleri satın alma potansiyeline diğerlerine göre daha çok sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Fotopoulos ve Krystallis (2002)’in Yunanistan’daki organik tüketici profilini belirlemek için ülke genelinde yaptıkları çalışmada da organik ürünlerin farkında olup satın alan grubun büyük bir kısmı organik ürünleri kaliteli ve sağlıklı bulmuştur. Magistris ve Gracia (2008)’in

İtalya'daki tüketicilerin organik gıdaları satın alma kararlarını inceledikleri araştırmada da tüketiciler, organik ürünlerin konvansiyonellerden daha sağlıklı ve daha kaliteli olduğuna inandıklarından dolayı organik gıda satın almaya daha istekli bulunmuştur. Ayrıca çevre dostu üretim sistemlerini tercih edenler de organik ürünleri satın almada daha istekli olmuştur. Bu sonuçlara göre denilebilir ki; bu üç çalışmanın bulguları, yapılan araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

4.3.2. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Cinsiyetlerine Göre Farklılıkların İncelenmesi

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüş puanlarının cinsiyetlerine göre t testi karşılaştırmaları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Cinsiyetlerine Göre t Testi Sonuçları (n=300)

<i>Faktörün Adı</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	<i>S_x</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	Kadın	143	4.28 ± 0.05	0.60	2.264	0.024*
	Erkek	157	4.11 ± 0.06	0.75		
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	Kadın	143	4.08 ± 0.05	0.62	1.088	0.278
	Erkek	157	4.00 ± 0.06	0.73		
Organik Üretimin Sınırlıklarının Farkında Olma	Kadın	143	4.07 ± 0.06	0.73	1.733	0.084
	Erkek	157	3.92 ± 0.06	0.79		
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	Kadın	143	3.16 ± 0.06	0.70	0.029	0.977
	Erkek	157	3.15 ± 0.06	0.71		
*p<0.05	**p<0.01	***p<0.001				

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşleri cinsiyetlerine göre incelendiğinde; organik gıdaların sağlıklı olduğuna kadınların ($\bar{X}$ =4.28), erkeklere ($\bar{X}$ =4.11) göre daha çok güvendikleri saptanmıştır (p<0.05) (Tablo 10). Bunun nedeni genellikle evde kadınların mutfaktan daha çok sorumlu olmalarından ve aile bireylerini daha sağlıklı besleme duyarlılığından kaynaklanabilir. Benzer şekilde Sarıkaya'nın (2007) çalışmasında kadınların, erkeklere göre ilaç, hormon, katkı maddesi içermemesinden dolayı organik ürünleri daha güvenli buldukları

belirlenmiştir. Kacur'un (2009) yapmış olduğu araştırmada da kadınların, erkeklere göre organik ürünlere yönelik olarak daha olumlu algılamaları olduğu belirlenmiştir.

Tablo 10'a göre organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$), organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) ve organik gıda üreticilerine güvenme ($p>0.05$) konularında ise istatistiksel açıdan cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla "Organik Gıda Üreticilerine Güvenme" faktöründe yer alan "Organik ürünlerin pahalı olması normaldir." görüşüne katılım konusunda da cinsiyetler arasında fark bulunmamıştır. Oysa organik gıdaları satın alma eyleminin cinsiyetle ilişkisi khi kare analizi ile incelendiğinde, örnekleme oluşturan kadınların, erkeklere göre daha fazla oranda organik ürün satın alma davranışı gösterdiği tespit edilmiştir ($\chi^2 = 6.540$; $sd = 1$; $p = 0.013$).

Bu konudaki literatür incelendiğinde de; Connor ve Douglas (2001) tarafından yapılan araştırmada bütün sosyal sınıf ve yaşlardaki kadınların, erkeklerden 3.5 kat daha fazla organik ürün satın aldığı belirlenmiştir. Cinsiyetler arasındaki bu önemli farkın nedeni, Kuzey İrlanda'da özellikle günlük basit ürünler için hala alverişi kadının yapması gibi bir geleneğin devam etmesine bağlanmıştır. Hem Padel ve Foster'in (2005) İngiltere'deki hem de Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) Yunanistan'daki araştırmalarında kadın katılımcılar, geleneksel yöntemle üretilenlerle arasındaki fiyat farkına rağmen organik ürünleri satın almada daha istekli görünmüştür. Bu da yiyecek hazırlamada ve aile bakımında daha fazla yer aldıkları için onların bu konuda daha bilgili olmalarına bağlanmıştır.

Soler ve arkadaşlarının (2002) İspanya'da yaptıkları çalışmada ise yaptığımız bu çalışmanın ve yukarıda bahsedilen çalışmaların aksine kadınların organik gıdalara daha az ödeme yapmak istediği saptanmıştır. Bu durumda organik gıdaları satın alma eylemini sadece cinsiyetin değil farklı faktörlerin (kültür gibi) de etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

4.3.3. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Yaşlarına Göre Farklılıkların İncelenmesi

Öğretmenlerin yaşlarına göre organik gıdalara yönelik görüşlerinde farklılık olup olmadığı Tablo 11’de tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonucu (n=300)

<i>Faktörün Adı</i>	<i>f</i>	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	<i>S_x</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Gruplar Arası Farklılık</i>
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	88 112 100	4.21 ± 0.08 4.08 ± 0.07 4.30 ± 0.07	0.71 0.69 0.66	2.881	0.058	—
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	88 112 100	4.08 ± 0.07 3.98 ± 0.06 4.07 ± 0.07	0.68 0.64 0.73	0.688	0.504	—
Organik Üretimin Sınırlılıklarının Farkında Olma	88 112 100	3.91 ± 0.08 3.95 ± 0.07 4.10 ± 0.08	0.77 0.72 0.80	1.623	0.199	—
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	88 112 100	3.15 ± 0.07 3.16 ± 0.07 3.15 ± 0.07	0.69 0.71 0.72	0.020	0.980	—

Yaş Grupları: 1) 24 ve daha az 2) 25-27 arası 3) 28 ve üzeri

*p<0.05

**p<0.01

***p<0.001

Tablo 11’e bakıldığında, katılımcıların yaşlarına göre organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenme ($p>0.05$), organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$), organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) ve organik gıda üreticilerine güvenme ($p>0.05$) konularında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Her ne kadar yapılan araştırmada yaş grupları arasında fark bulunmasa da bu konudaki literatür incelendiğinde, bireylerin yaşları arttıkça organik gıdaların sağlıklı olduğuna daha fazla güvendikleri saptanmıştır. Örneğin, Akgüngör ve arkadaşlarının (1999) araştırmasında yer alan genç tüketiciler sera ürünlerindeki çeşitli kalıntılar konusunda daha az duyarlı iken, 30 yaşın üzerindeki tüketiciler daha duyarlı

bulunmuştur. Tsakiridou ve arkadaşları'nın (2008) araştırmasında da yaşça büyük tüketicilerin (51 yaş üzeri), yaşça küçüklere (18-30 yaş) göre organik gıdaların konvansiyonel olanlardan daha kaliteli ve sağlıklı olduğunu düşündükleri bulunmuştur. Kacur'un (2009) araştırmasındaki üniversite idari personelinin organik ürünlerde kimyasal kullanılmadığı, dolayısıyla daha sağlıklı olduğu ile ilgili algılamaları yüksek bulunmuştur. Akademik personelin de organik ürünlere yönelik olumlu algılamalara öğrencilere göre yüksek oranda sahip olduğu saptanmıştır. Bu durum, akademik personelin hem yaş düzeyinin hem de eğitim düzeyinin öğrencilerden yüksek olmasıyla açıklanmıştır.

Yapılan araştırmadaki yaş gruplarının organik gıda üreticilerine güven düzeylerinde fark bulunmadığı gibi ($p>0.05$), khi kare analizi sonucunda da organik gıdaları satın alma eyleminin yaşla ilişkili olmadığı tespit edilmiştir ($\chi^2= 1.260$; $sd= 2$; $p= 0.533$). Diğer bazı araştırmalarda ise organik gıda üreticilerine güvenme ve satın almaya gönüllü olma bakımında farklılıklar bulunmuştur. Örneğin Connor ve Douglas (2001) tarafından yapılan çalışmada ileri yaştaki insanların geleneksel yöntemle üretilen gıdalardan memnun oldukları, şimdiye kadar zaten sağlıklarına yeterince zarar verdikleri için bundan sonra yüksek fiyat ödeyerek organik gıda satın almanın bir önemi olmadığını düşündükleri saptanmıştır. Tsakiridou ve arkadaşları'nın (2008) araştırmasındaki yaşça küçük (18-30 yaş) tüketicilerin de organik gıdalara ek fiyat ödemek istemedikleri bulunmuştur. Bu bulguların tersine Akgüngör ve arkadaşlarının (1999) yaptıkları çalışmada, organik ürüne fazladan ödeme isteğinin, orta yaşın üzerindeki kişilerde daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

4.3.4. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Gelir Gruplarına Göre Farklılıkların İncelenmesi

Öğretmenlerin bulundukları hane halkının toplam aylık gelirlerine göre organik gıdalara yönelik görüşlerinde farklılık olup olmadığı Tablo 12'de tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Hane Halkının Toplam Aylık Gelirine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Welch ve Brown-Forsythe Testleri Sonucu (n=300)

<i>Faktörün Adı</i>	<i>f</i>	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	<i>S_x</i>	<i>One-Way ANOVA</i>	<i>Welch</i>	<i>Brown-Forsythe</i>	<i>Gruplar Arası Farklılık</i>
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	89	4.04 ± 0.08	0.75	F değeri	4.405	4.057	3-1
	106	4.19 ± 0.07	0.73	sd	188.520	269.951	
	105	4.32 ± 0.05	0.56	p değeri	0.014*	0.018*	
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	89	3.93 ± 0.07	0.67	F değeri	2.235		—
	106	4.04 ± 0.07	0.73	sd	297		
	105	4.13 ± 0.06	0.62	p değeri	0.109		
Organik Üretiminin Sınırlıklarının Farkında Olma	89	3.87 ± 0.08	0.79	F değeri	1.683		—
	106	4.02 ± 0.08	0.82	sd	297		
	105	4.06 ± 0.07	0.67	p değeri	0.188		
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	89	3.25 ± 0.07	0.64	F değeri	1.163		—
	106	3.12 ± 0.07	0.69	sd	297		
	105	3.11 ± 0.07	0.76	p değeri	0.314		

Gelir Grupları: 1) 1900 TL ve daha az üzeri 2) 1900-2500 TL arası 3) 2501 ve üzeri

*p<0.05

**p<0.01

***p<0.001

Öğretmenlerin hanehalkı gelir gruplarına göre sadece organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenme konusunda anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<0.05). Geliri 2501 TL ve üzerinde olanların ($\bar{X}$ =4.32), geliri 1900 TL ve daha az olanlara göre ($\bar{X}$ =4.04) organik gıdaları daha sağlıklı buldukları saptanmıştır (Tablo 12). Bu durumda gelir düzeyi yükseldikçe bireylerin alım güçlerinin daha fazla olmasından dolayı diğer yöntemlerle yetiştirilen gıdalara göre daha pahalı olan organik gıdalara daha pozitif yaklaştıkları söylenebilir. Benzer şekilde Connor ve Douglas (2001) tarafından yapılan araştırmada düşük sosyo- ekonomik düzeydeki tüketiciler arasında sağlık, organik gıda satın almak için temel bir neden olarak görülmemiştir. Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) araştırmasında da, gelir seviyesi yüksek tüketicilerin organik üretime güvendikleri ve organik gıdaların daha kaliteli ve sağlıklı olduğuna inandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 12'ye göre gelir grupları arasında organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$), organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) ve organik gıda üreticilerine güvenme ($p>0.05$) konularında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla “Organik Gıda Üreticilerine Güvenme” faktöründe yer alan “Organik ürünlerin pahalı olması normaldir.” görüşüne katılım konusunda da gelir grupları arasında fark bulunmamıştır. Organik gıdaları satın alma eyleminin öğretmenlerin hane halkı gelir düzeyleriyle ilişki gösterip göstermediği khi kare analizi ile incelendiğinde de, gelir gruplarına göre istatistiksel açıdan önemli bir bulguya rastlanmamıştır ($\chi^2 = 3.902$; $sd = 2$; $p = 0.142$). Bunun nedeni, göreve yeni başlayan öğretmenin bile 1600 TL civarında aylık gelire sahip olması, dolayısıyla yeterli alım gücüne sahip olmasına bağlanabilir (Sanal, 2009c).

Bu bulgunun tersine Akgüngör ve arkadaşlarının (1999) araştırmasında yer alan tüketiciler arasından ürünün ekolojik olma özelliğine göre fazladan ödeme yapma isteğinin, hanehalkı geliri ile doğru orantılı olarak arttığı bulunmuştur. Hatta gelir düzeyi yüksek olanların, kalıntı testi yapılmış olan ekolojik ürünler için ortalama olarak % 2 oranında bir fiyat primi ödemeyi kabul ettikleri gözlenmiştir. Connor ve Douglas'ın (2001) yaptıkları araştırmadaki katılımcıların % 63'ü yüksek sosyo-ekonomik grupta olup, organik gıda satın aldığını bildirmiştir. Düşük sosyo-ekonomik sınıftakilerin ise gelirleri yetersiz olduğu için daha fazla fiyata karşı olumsuz yaklaştıkları görülmüştür. Chinnici ve arkadaşlarının (2002), organik ürün tüketicileri üzerinde yaptıkları çalışmada da yüksek aile gelirine sahip tüketici grubunun geleneksel gıdalardan daha sağlıklı olduğunu düşündükleri için en az iki yıldır organik ürün satın aldıkları ve % 20-30 oranında daha fazla ödemeye gönüllü oldukları bulunmuştur. Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) araştırmasında da gelir seviyesi yüksek katılımcıların organik gıdaların pahalı olduklarını düşünmedikleri ve satın almayı tercih ettikleri bildirilmiştir.

Soler ve arkadaşları (2002) tarafından yapılan araştırmada ise yukarıdaki araştırma bulgularının tersine yüksek gelirlilerin organik gıdaları diğer yöntemlerle üretilenlere göre daha sağlıklı görmediklerinden para ödemede isteksiz oldukları

bulunmuştur. Üstelik organik yiyeceğin fiyatı arttıkça daha az tüketici o parayı ödemede istekli olmuştur. Kacur'un (2009), araştırmasında da tüketicilerin gelir düzeyi arttıkça, organik ürünleri olumsuz şekilde değerlendirdikleri ve fiyatlarına karşı daha duyarlı olduklarını belirlenmiştir.

4.3.5. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Hanelerinde Bulunan Birey Sayısına Göre Farklılıkların İncelenmesi

Öğretmenlerin hanelerinde bulunan birey sayısına göre organik gıdalara yönelik görüşlerinde farklılık olup olmadığı Tablo 13'te tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Hanelerinde Bulunan Birey Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Sonucu (n=300)

<i>Faktörün Adı</i>	<i>f</i>	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	<i>S_x</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	<i>Gruplar Arası Farklılık</i>
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	120 92 88	4.20 ± 0.06 4.22 ± 0.07 4.15 ± 0.08	0.66 0.67 0.75	0.274	0.760	—
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	120 92 88	3.99 ± 0.06 4.12 ± 0.07 4.02 ± 0.07	0.71 0.63 0.69			
Organik Üretimin Sınırlılıklarının Farkında Olma	120 92 88	4.04 ± 0.07 3.89 ± 0.08 4.03 ± 0.08	0.74 0.77 0.79	1.107	0.332	—
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	120 92 88	3.01 ± 0.06 3.25 ± 0.07 3.25 ± 0.08	0.66 0.70 0.74			
				4.171	0.016*	2-1 3-1

Hanedeki Birey Sayısı: 1) 1-2 kişi 2) 3-4 kişi 3) 5 ve daha fazla kişi

*p<0.05

**p<0.01

***p<0.001

Tablo 13 incelendiğinde, öğretmenlerin hanelerinde bulunan birey sayısına göre organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenme (p>0.05), organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme (p>0.05) ve organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma (p>0.05) konularında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık

bulunmamıştır. Diğer bazı araştırmalarda ise hane halkı büyüklüğü ve organik ürünlere yönelik görüşlerle ilgili farklı sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin Sarıkaya'nın (2007) araştırmasında dört kişilik hane halkına sahip bireylerin organik ürünlerin hormonsuz olduğuna, diğer bir ifadeyle çevre dostu yöntemle üretildiğine daha fazla güvendikleri ortaya çıkmıştır. Tsakiridou ve arkadaşlarının (2008) araştırmasında da dört kişilik hane halkına sahip bireylerin organik gıdaların, geleneksel yöntemle üretilenlere göre çevre dostu yöntemle üretildiğine daha fazla güvendikleri ve sınırlı çeşitliliğinin farkında oldukları saptanmıştır.

Her ne kadar yapılan khi kare analizi sonucunda organik gıdaların satın alma eylemi ile hanede bulunan birey sayısı arasında istatistiksel açıdan önemli bir ilişki bulunmasa da ($\chi^2 = 0.482$; $sd = 2$; $p = 0.789$); Tablo 13'e göre hanelerinde üç ve daha fazla kişi olan öğretmenlerin organik gıda üreticilerine daha fazla güvendikleri ve dolayısıyla organik ürünlerin pahalı olmasını normal karşıladıkları ortaya çıkmıştır ($p < 0.05$). Bunun nedeni, çocukların aileye katılımıyla birlikte onların sağlıklı beslenmesine verdikleri önemden kaynaklanabilir. Bu bulgunun tersine Akgüngör ve arkadaşlarının (1999) yaptıkları çalışmada hanehalkı birey sayısı arttıkça, ekolojik ürüne fazladan ödeme yapma olasılığının azaldığı gözlenmiştir. Sarıkaya'nın (2007) araştırmasındaki dört kişilik hane halkına sahip bireylerin organik yaş sebze ve meyveleri daha fazla tükettikleri bulgusu ise yapılan araştırmada elde edilen sonucu desteklemektedir.

4.3.6. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşleri Arasında Hanelerinde Ücretli Bir İşte Çalışan Birey Sayısına Göre Farklılıkların İncelenmesi

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüş puanlarının hanelerinde ücretli bir işte çalışan birey sayısına göre t testi karşılaştırmaları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenlerin Organik Gıdalara Yönelik Görüş Puanlarının Hanelerinde Ücretli Bir İşte Çalışan Birey Sayısına Göre t Testi Sonuçları (n=300)

<i>Faktörün Adı</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	$\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$	S_x	<i>T</i>	<i>P</i>
Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme	1 kişi	109	4.14 ± 0.07	0.72	-0.914	0.361
	2 ve daha fazla	191	4.22 ± 0.05	0.67		
Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle Üretildiğine Güvenme	1 kişi	109	3.97 ± 0.07	0.74	-1.284	0.200
	2 ve daha fazla	191	4.08 ± 0.05	0.65		
Organik Üretimin Sınırlılıklarının Farkında Olma	1 kişi	109	3.90 ± 0.08	0.80	-1.559	0.120
	2 ve daha fazla	191	4.04 ± 0.05	0.74		
Organik Gıda Üreticilerine Güvenme	1 kişi	109	3.14 ± 0.06	0.67	-0.202	0.840
	2 ve daha fazla	191	3.16 ± 0.05	0.73		
*p<0.05		**p<0.01		***p<0.001		

Tablo 14'e bakıldığında, katılımcıların hanelerinde ücretli bir işte çalışan birey sayısına göre organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenme ($p>0.05$), organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$), organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) ve organik gıda üreticilerine güvenme ($p>0.05$) konularında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde araştırma verilerinden elde edilen sonuçlar özetlenmiş, eğitimcilere ve konu ile ilgisi olanlara yardımcı olabileceği düşünülen bazı öneriler getirilmiştir. Ayrıca tezin kaynakça ve ekler kısımları da bu bölümde bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin çoğunluğu (% 83.0) organik gıdaları satın aldığını, % 17.0'lık grup ise satın almadığını bildirmiştir. Öğretmenlerin organik gıdaları satın alma sıklıklarını belirlemeye yönelik yapılan incelemede, araştırmaya katılanların organik gıdaları en çok (% 36.9) haftada bir kez, en az (% 4.4) iki ayda bir satın aldığı saptanmıştır.

Öğretmenlerin organik gıda satan mağazaları tercih etme sıklıkları incelendiğinde, yanıt verenlerin yarıdan fazlasının (% 52.0) her zaman ve çoğu zaman yerel dükkanları (marketler) tercih ettiği; hipermarketi (% 52.7), süpermarketi (% 51.3), özel dükkanı (% 45.6) ve doğrudan üreticiyi (% 45.6) bazen ve nadiren tercih ettikleri; % 41.6'sının da organik ürün satış yerini hiçbir zaman tercih etmediği tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin tercih ettikleri organik gıda türlerini satın alma sıklıkları incelendiğinde, katılımcıların; organik gıda türlerinden en çok taze sebze ve meyvelerin (% 82.9) satın aldıkları tespit edilmiştir. Bunu et ve ürünleri (% 74.6), peynir (% 72.9), yumurta (% 72.3), süt ve ürünleri (% 72.0), reçel ve benzerleri (% 68.8), salçalar (% 68.6), ekmek (% 68.4), içecekler (% 67.9), kuru meyve ve sebzeler (% 67.0), zeytinyağları (% 66.7), tahıllar (% 64.7), kuruyemişler (% 62.9), baklagiller (% 61.9), baharatlar (% 58.0), şekerlemeler (% 54.5), dondurulmuş gıdalar (% 49.6), fırınlanmış gıdalar (% 49.5) ve bebek mamaları (% 49.2) takip etmiştir.

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşleri faktör analizi ile belirlenen dört kategori altında incelenmiştir. Örneklem grubunun “Organik Gıdaların Sağlıklı Olduğuna Güvenme” (% 86.4), “Organik Gıdaların Çevre Dostu Yöntemle

“Üretildiğine Güvenme” (% 82.0) ve “Organik Üretimin Sınırlılıklarının Farkında Olma” (% 78.7) görüşlerine çoğunlukla katıldıkları; ancak “Organik Gıda Üreticilerine Güvenme” faktörüne (% 38.7) katılma oranlarının oldukça düşük olduğu saptanmıştır. Yanıt verenlerin organik gıda üreticilerine güvenmemelerinin nedeni, organik ürünleri, diğer yöntemlerle üretilenlerden ayırt etmekte zorluk yaşamalarından ve piyasada doğal ürün adıyla satılan ancak organik olmayan ürünlerle (hormonsuz, aralı sistemle üretilenler, köy pazarında satılanlar vb.) karıştırdıklarından kaynaklanabileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Çalışmada ayrıca öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşleri arasında organik gıda satın alıp almamalarına, cinsiyetlerine, yaşlarına, hane halkı gelir düzeylerine, hanelerinde bulunan birey sayısına ve hanelerinde ücretli bir işte çalışan birey sayısına göre farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Öğretmenler arasından organik gıdaları satın alanların, satın almayanlara göre organik gıdaların sağlıklı ($p<0.01$) ve çevre dostu ($p<0.05$) olduğuna daha fazla güvendikleri; organik üretimin sınırlılıklarının daha fazla farkında oldukları ($p<0.05$) saptanmıştır. Ancak organik gıda üreticilerine güven konusunda organik gıda satın alanlar ile satın almayanlar arasında görüş farklılığı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Öğretmenlerin organik gıdaları satın alma durumlarının demografik değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde de; örnekleme oluşturan kadınların, erkeklere göre daha fazla oranda organik ürün satın alma davranışı gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ancak organik gıdaları satın alma eyleminin yaşla ($p>0.05$), hanede bulunan birey sayısı ile ($p>0.05$) hane halkı gelir düzeyi ile ($p>0.05$) ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin organik gıdalara yönelik görüşleri cinsiyetlerine göre incelendiğinde; organik gıdaların sağlıklı olduğuna kadınların, erkeklere göre daha çok güvendikleri saptanmıştır ($p<0.05$). Bunun nedeni genellikle evde kadınların mutfaktan daha çok sorumlu olmalarına ve aile bireylerini daha sağlıklı besleme duyarlılığına bağlanmıştır. Organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$), organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) ve

organik gıda üreticilerine güvenme ($p>0.05$) konularında ise istatistiksel açıdan cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin yaşlarına ve hanelerinde ücretli bir işte çalışan birey sayısına göre organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenme ($p>0.05$), organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$), organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) ve organik gıda üreticilerine güvenme ($p>0.05$) konularında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin hane halkı gelir gruplarına göre sadece organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenme konusunda anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Katılımcıların hane halkı gelir düzeyi arttıkça organik gıdaları daha sağlıklı buldukları saptanmıştır. Bu durumda gelir düzeyi yükseldikçe bireylerin alım güçlerinin daha fazla olmasından dolayı diğer yöntemlerle yetiştirilen gıdalara göre daha pahalı olan organik gıdalara daha pozitif yaklaştıkları yorumu yapılmıştır. Ancak gelir grupları arasında organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$), organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) ve organik gıda üreticilerine güvenme ($p>0.05$) konularında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin hanelerinde bulunan birey sayısına göre organik gıdaların sağlıklı olduğuna güvenme ($p>0.05$), organik gıdaların çevre dostu yöntemle üretildiğine güvenme ($p>0.05$) ve organik üretimin sınırlılıklarının farkında olma ($p>0.05$) konularında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sadece hanelerinde üç ve daha fazla kişi olan öğretmenlerin organik gıda üreticilerine daha fazla güvendikleri ve dolayısıyla organik ürünlerin pahalı olmasını normal karşıladıkları ortaya çıkmıştır ($p<0.05$). Bunun nedeni, çocukların aileye katılımıyla birlikte onların sağlıklı beslenmesine verilen öneme bağlanmıştır.

Sonuç olarak sürdürülebilir bir çevre ve sağlıklı beslenme adına yapılması gerekenler şöyle özetlenebilir:

- Organik gıda tüketiminin artmasıyla, konvansiyonel tarımın sebep olduğu çevresel olumsuzluklar da azalacaktır. Örneğin yer altı sularının ve toprağın

kimyasal kalıntılarla kirlenmesi önlenecek, insanlarda ve hayvanlarda oluşabilecek kanserojen etkiler ortadan kalkacak, toprağın verimliliği artacak ve bitkilerin direnci yükselecektir. Üstelik teknolojik çalışmalar nedeniyle meydana gelen küresel ısınma sonucu oluşan iklim değişikliklerine uyumlu tarım politikaları da yine organik tarımla geliştirilebilir. Nitekim Kopenhag İklim Değişikliği Konferansı'nda, IFOAM ve IFOAM AB Grubu tarafından, iklim değişikliği ve gıda arzını güvence altına almak ve organik tarımın önemli rol bilincini artırmak için üç yeni araştırmanın yayınlanmasına karar verilmiştir: Organik Tarım – İklim Değişikliği ve Gıda Güvenliği Rehberi, Organik Tarımın Afrika'daki İklim Değişikliğine Katkısı, Organik Tarım ve İklim Değişikliğinin Azaltılmasına Katkısı (Sanal, 2012_f).

Tüketicilerin organik ürünler hakkında bilinçlendirilmesi, örgün ve yaygın eğitim kurumlarındaki öğretmenlere, öğrencilere ve onların ebeveynlerine üniversitelerdeki alanında uzmanlaşmış öğretim elemanları tarafından düzenlenebilecek seminerlerle gerçekleştirilebilir. Ayrıca yazılı ve görsel medyada da yine konunun uzmanları tarafından açık oturumlar ve eğitici söylevler düzenlenebilir. Bu söylevlerde organik ürünlerin üretimi ve satışı ile ilgili yapılan son değişikliklerden bahsedilmelidir. Örneğin 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ve 18.08.2010 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğe" dayanarak organik tarım faaliyetlerinin izlenmesi, müteşebbis, işletme ve satış yeri denetimlerinin yapılması, eğitim-yayım faaliyetlerinin yürütülmesine dair bilgiler verilebilir.

- Tüketici, söz konusu eğitim faaliyetler sırasında her doğal yiyeceğin organik ürün olmadığını, organik ürünün yetiştirilmesi ve pazarlanması aşamalarında bir takım denetlemelerden geçirildiğini, üzerinde organik şartlarda üretildiğine dair etiketin bulunduğunu öğrenecektir. Böylece organik ürünleri geleneksel (konvensiyonel) yöntemle üretilmiş ya da genetiği değiştirilmiş ürünlerden ayırt edebilecektir.

- Sivil toplum örgütleri de yurt dışındaki örgütlerle koordineli olarak çalışmalı ve organik ürünleri üretim ve tüketim bilincini toplumumuza kazandırmaya çalışmalıdır. Örneğin Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu'nun (IFOAM) Güney Kore'de yapılan genel kurul toplantısında 2014 Uluslararası Organik Tarım Kongresi'nin Buğday Derneği tarafından İstanbul'da gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece Türkiye'de ekolojik hareketinin büyük bir ivme kazanacağı düşünülmektedir (Sanal, 2012_e).
- Tüketicilerin organik ürünlere erişimlerini kolaylaştırmak ve makul fiyatla satın alabilmelerini sağlamak için organik tarım devlet tarafından teşvik kredileriyle desteklenmelidir. Böylece çiftçilerin organik tarıma daha çok yatırım yapmaları sağlanır ve dolayısıyla organik üretim artırılabilir. Örneğin pek çok Kuzey Avrupa ülkelerinde (örneğin AB üyesi ülkeleri), ABD'de ve birkaç gelişmekte (örneğin, Tunus) olan ülkelerde organik tarıma dönüşüm için mali yardım sağlanmaktadır. Ekstra maliyet entegrasyonu (örneğin sertifikasyon) ya da altyapı gelişmeleri de dahil olmak üzere (örneğin makine satın almak için ya da kırsal binaların yeniden yapılandırılması için) çeşitli destekler yapılmaktadır (Sanal, 2012_m).
- Üniversitelerdeki konu ile ilgili öğretim üyeleri tarafından tüketicilerin organik ürünlere yönelik görüşlerine ve satın alma davranışlarına yönelik araştırmalar artırılmalıdır. Hatta tüketici tutumlarında oluşabilecek değişimleri izlemek amacıyla daha kapsamlı ve belirli aralıklarla bu tür araştırmalar tekrarlanmalıdır. Çünkü bu tür araştırmalardan elde edilecek veriler üreticilere, pazarlamacılara ve tüketici eğitimi veren uzmanlara yol gösterici olabilir. Böylece organik gıda üreticileri ve pazarlamacıları, geliştirilmesi gereken yönlerini daha kolay fark edebilirken; eğitimciler de tüketicilerin bu konudaki bilinç düzeylerini tespit edebilirler ve eğitim modüllerini ona göre düzenleyebilirler.

KAYNAKÇA

- Ağı, Yavuz (2006). Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu Sonuç Bildirgesi. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. 1-3 Kasım. Yalova: Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 4.
- Ak, İbrahim (2004). Ekolojik Tarım ve Hayvancılık. 4. Ulusal Zootečni Bilim Kongresi. 4 Eylül 2004, Süleyman Demirel Üniv. Ziraat Fak. Zootečni Böl., Isparta. (Sözlü Bildiri, Tam Basım).
- Ak, İbrahim (Aralık 2003-Ocak-Şubat 2004). *Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi*, 23/2003-2004, 26-27.
- Akgüngör, Sedef, Miran, Bülent, Abay, Canan, Olhan, Emine ve Kızıldağ Nergis, Nermin (1999). İstanbul, Ankara ve İzmir İllerinde Tüketicilerin Çevre Dostu Tarım Ürünlerine Yönelik Potansiyel Talebinin Tahminlenmesi, Ankara.
- Aksoy, Uygun (2001). Ekolojik Tarım: Genel Bir Bakış. *Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu*. 14-16 Kasım. Ankara: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı, 3-10.
- Alapala, Sibel ve Ünal, Necmettin (2009). Sığır ve Koyun Yetiştiriciliğinde Organik ve Konvansiyonel Üretimin Bazı Özellikler Bakımından Karşılaştırılması. *Lalahan Hayvan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 49 (1), 63-75.
- Altuğ, Tomris; Kendirci, Perihan; Gürvardar, Orhan Zeki; Mortaş, Mustafa; Özdemir, Özgün (2008). Piyasada Satılan Organik Gıdaların Çeşitleri, Duyusal Kalitesi ve Tüketici Tercihleri Konusunda Bir Çalışma. *Türkiye 10. Gıda Kongresi*. 21-23 Mayıs. Erzurum: 981.
- Armağan, Göksel ve Özdoğan, Mürsel (2005). Ekolojik Yumurta ve Tavuk Etinin Tüketim Eğilimleri ve Tüketici Özelliklerinin Belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü Aydın, Zootečni Bölümü, Hayvansal Üretim* 46 (2), 14-21.
- Atasay, Adem (2006). Bitkisel Üretimde Organik Tarım. *Eğirdir Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü, 1*, Ekim, 1-3.
- Ataseven, Yener ve Güneş, Erdoğan (2008). Türkiye’de İşlenmiş Tarım Ürünleri Üretimi ve Ticaretindeki Gelişmeler. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 25-33.
- Atılğan, Atılğan, Coşkan, Ali, Saltuk, Burak ve Erkan, Müge (2007). Antalya Yöresindeki Seralarda Kimyasal ve Organik Gübre Kullanım Düzeyleri ve Olası Çevre Etkileri. *ÇEVKOR Ekoloji*, 15 (62), 37-47.
- Ayaz, Aylin (2009). Beslenmede Organik Ürünlerin Önemi. *Standard Dergisi*, 48 (567), Ağustos, 109-112.

- Baker, Susan, Thompson, Keith E. and Engelken, Julia (2004). Mapping the values driving organic food choice: Germany vs the UK. *European Journal of Marketing*, 38 (8), 995-1012.
- Bakırcı, Muzaffer (2005). Türkiye’de Organik Tarımın Geleceği ve Türkiye-Avrupa Birliği(AB) Tarım Müzakerelerine Etkisi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, 1305-2128 (13), 67-83.
- Balkan, İlke (2008). Ne Kadar Ekoseksüelsiniz? İSMMO Yaşam, (Mart/Nisan), 24-27.
- Bamberg, Sebastian (2002). Implementation intention versus monetary incentive comparing the effects of interventions to promote the purchase of organically produced food. *Journal of Economic Psychology*, (23), 573–587.
- Bayaner, Ahmet (2009). Organik Tarım. *Karınca Dergisi*, 74(873), Eylül, 3-7.
- Beslenme ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO). (2008). *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7(5), 455-460.
- Bildirici, Zeki (2008). Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) ve Avrupa Birliği Uygulamaları. Pardus, Open Office.
- Botonaki, Anna, Konstantinos Polymeros, Efthimia Tsakiridou, and Konstantinos Mattas (2006). The role of food quality certification on consumers' food choices. *British Food Journal*, (108); 77-90.
- Bourn, Diane ve Prescott, John (2002). A Comparison of the Nutritional Value, Sensory Qualities, and Food Safety of Organically and Conventionally Produced Foods. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 42 (1), 1–34.
- Brandt, C.S. and Beeson, K.C. (1951). Influence of organic fertilization on certain nutritive constituents of crops. *Soil Sci.*, 71, 54 - 449.
- Canavari, Maurizio; Bazzani, Guido M.; Spandoni, Roberta and Regazzi, Domenica (2002). Food safety and organic fruit demand (talep) in Italy: A survey. *British Food Journal*, 104 (3-5), 220-232.
- Chinnici, Gaetano, D'Amico, Mario and Pecorino, Biagio (2002). A multivariate statistical analysis on the consumers of organic products. *British Food Journal*, 104 (3-5), 187-199.
- Conner, David S (2004). Expressing values in agricultural markets: An economic policy perspective. *Agriculture and Human Values*, 21 (1), 27-35.
- Connor, Robert and Douglas Lesley (2001). Consumer attitudes to organic foods. *Nutrition and Food Science*, 31 (4/5), 254-258.

- Çıtak, Sedat ve Sönmez, Sahriye (2006). Organik ve Konvensiyonel Olarak Yetiştirilen Ürünlerin Besin İçerikleri ve İnsan Sağlığı Açısından Önemi. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. 1-3 Kasım. Yalova: Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 145.
- Demiryürek, Kürşat (2004). Dünyada ve Türkiye’de Organik Tarım. *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(3/4), 63-71.
- Diñçel, Deniz (Aralık-Ocak-Şubat 2004). *Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi*, 23/2004, 21-24.
- Erdurmuş, Ahmet (2009). Türkiye’de Organik Tarımın Gelişme Şansı. *Standard Dergisi*, 48 (567), Ağustos, 61-63.
- Erol, Özlem (2009). Organik Üretimde Sertifikasyon Şart. *Gıda Dergisi*, 2009 (09), Eylül, 28-29.
- Evrensel, Türkan (Eylül-Ekim 2001). Kimyasal Tarım İlaçlarına Dikkat. *Buğday Ekolojik Yaşam Dergisi*, 12/2001, 32-33.
- Fotopoulos, Christos and Krystallis, Athanasios (2002). Purchasing motives and profile of the Greek organic consumer: A countrywide survey. *British Food Journal*, 104 (8/9), 730-765.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2011). Resmi Gazete, 28076, 6 Ekim 2011.
- Gök, Seçil A. (2008). *Genişleyen Avrupa Birliği Pazarında Türkiye’nin Organik Tarım Ürünleri Ticareti Açısından Değerlendirilmesi*. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Hanoğlu, Hülya, Oral, Necdet ve Gökem, İlkay (2006). Organik Yemlerin Yem Değeri. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. 1-3 Kasım. Yalova: Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 151.
- Hutchins, R.K. and Greenhalgh, L.A. (1997). Organic confusion: sustaining competitive advantage. *Br. Food J.*, 99, 8-336.
- İnan, Çağdaş (2009).Organik Tarım, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Gıda Dergisi*, 2009 (7),Temmuz, 59-66.
- Johansson, L., Haglund, A., Berglund, L., Lea, P. And Risvik, E.(1999). Preference for tomatoes, affected by sensory attributes and information about growth conditions. *Food Qual. Pref.*, 10, 98-289.

- Kacur, Leyla L.(2009). Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik ve İdari Personel ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Gündüz ve İkinci Öğretim Öğrencilerinin Organik Ürünleri Algılamaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 33, 249-277.
- Kaplan, Muammer (2009). Organik Gıdalar Neden Tercih Edilmeli? *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, 501, 30-33.
- Karaarslan,Vildan ve Özen, Muzaffer (2009). Organik Tarım. *Standard Dergisi*, 48 (567), Ağustos, 1-19.
- Kavas, Gökhan ve Nazan Kavas (2009). Organik Süt ve Beslenmedeki Önemi. *Gıda Dergisi*, 2009 (08), Ağustos, 93-96.
- Kayahan, H.Serpil (2001). Ekolojik Tarımda İç Pazarın Gelişimi. *Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu*. 14-16 Kasım. Antalya: Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı, 23-29.
- Kökdemir, Raile (2009). Korunan Alanlarda Organik Tarım. *Standard Dergisi*, 48 (567), Ağustos, 58-59.
- Köse, Bülent ve Odabaş, Ferhat (2005). Bağcılıkta Organik Tarım. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20 (3), 96-104.
- Krystallis, Athanassios, Fotopoulos, Christos and Zotos, Yiorgos (2006). Organic Consumers' Profile and Their Willingness to Pay (WTP) for Selected Organic Food Products in Greece. *Journal of International Consumer Marketing*, 19(1), 81-106.
- Larsen, S.B., Spano, M., Giwerzman, A., Bonde, J.P., and ASCLEPIOS study group (1999). Semen quality and sex hormones among organic and traditional Danish farmers. *Occup. Environ. Med.*, 56, 44 -139.
- Leclerc, J., Miller, M.L., Joliet, E., and Rocquelin, G.(1991). Vitamin and mineral contents of carrot and celeriac under mineral or organic fertilization. *Biol. Agric. Hort.*, 7, 61- 349.
- Leong, P.C., CLXXI (1939). Effect of soil treatment on the vitamin B1 content of wheat and barley. *Bioc. J.*, 33, 9-1397.
- Magistris, Tiziana and Gracia, Azucena (2008). The decision to buy organic food products in Southern Italy. *British Food Journal*, 110 (9), 929-947.
- Mather, Damien, Knight, John, Holdsworth, David (2005). Pricing differentials for organic, ordinary and genetically modified food. *The Journal of Product and Brand Management*, 14 (6), 387-392.
- Mc Carrison, R. and Viswanath, B. (1926). The effect of manurial conditions on the nutritive and vitamin values of millet and wheat. *Ind. J. Med. Res.*, 14, 78- 351.

- Mc Eachem, Morven G. and Willock, Joyce (2004). Producers and consumers of organic meat: A focus on attitudes and motivations. *British Food Journal*, 106 (6/7); 534-552.
- Mercadante, A.Z. and Rodriguez-Amaya, D.B.(19919. Carotenoid composition of a leafy vegetable in relation to some agricultural variables. *J. Agric. Food Chem.*, 39, 7-1094.
- Mercan, Turgay ve opur, . Utku (2006). Organik Gübreleme Yapılarak Tarım İlacı Kullanılmadan ve Klasik Yöntem Uygulanarak retilen Domatesler ile Bunlardan Elde Edilen Domates Sularının Kalitelerinin Belirlenmesi ve Depolanmaları Sonucunda Medana Gelen Değişimler. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. 1-3 Kasım. Yalova: Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 144.
- gt, Serdal; Seçilmiş, Hale ve Ylmazer Mustafa. (2009). Tarım İlaçlarının (Pestisitler) Olası evre Etkileri. *Uluslar Arası Davraz Kongresi, 24-27 Eylül 2009, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta*.
- Önenç, Alper, Taşkın, Turgay ve zdoęan, Mürsel (2006). Organik Sığır ve Kuzu Etinin Kalite zellikleri. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. 1-3 Kasım. Yalova: Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 15.
- zkan, Umut. (2009). Sürdürülebilir (evre Dostu) Tarım ve üretici rgtleri. *Karınca Dergisi*, 74 (874), Ekim, 4-8.
- zmetin, Seda (2006). *Gıda Tüketim Alışkanlıklarındaki Değişim zerine Bir Araştırma*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adapazarı.
- Padel, Susanne and Foster, Carolyn (2005). Exploring the gap between attitudes and behaviour: Understanding why consumer buy or do not buy organic food. *British Food Journal*, 107(8), 606-625.
- Porretta, S. (1994). Qualitative comparison between commercial, “traditional” and “organic” tomato products using multivariate statistical analysis. *Acta Horticulturae*, 376, 70-259.
- Radman, Marija (2005). Consumer consumption and perception of organic products in Croatia. *British Food Journal*, 107(4/5); 263-273.
- Roddy, Gerardine, Cowan, Cathal A., Hutchinson, George (1996). Consumer attitudes and behavior to organic foods in Ireland. *Journal of International Consumer Marketing*, 9(2); 41-63.
- Sarıkaya, Nilgn (2007). Organik rn Tketimini Etkileyen Faktörler ve Tutumlar zerine Bir Saha alışması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensties Dergisi*, 2(14), 110-125.

- Schifferstein, H.J. and Oude Ophuis, P.A.M. (1998). Healthrelated determinants of organic food consumption in the Netherlands, *Food Qual. Pref.*, 9, 33- 119.
- Schutz, H.G. and Lorenz, O.A. (1976). Consumer preferences for vegetables grown under ‘commercial’ and ‘organic’ conditions. *J. Food Sci.*, 41, 3-70.
- Selimoğlu, M. Ayşe (2009). Organik Beslenmenin Çocuk Sağlığındaki Önemi. 45. Türk Pediatri Kongresi, 16-21 Haziran 2009, Türk Pediatri Kurumu, Kapadokya.
- Shepherd, Ricard, Magnusson, Maria and Sjöden, Per-Olow (2005). Determinants of Consumer Behavior Related to Organic Foods. *Ambio*, 34(4/5), June, 352-359.
- Sipahi, Beril; Yurtkoru, E. Serra ve Çinko, Murat. (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi*. Beta Yayını, İstanbul.
- Soler, Francisco, Gil, Jose M. and Sanchez, Mercedes (2002). Consumers' Acceptability of Organic Food in Spain. *British Food Journal*,104(8/9), 670-687.
- Stobbelaar, Derk Jan, Casımır, Gerda, Borghuis , Josine, Marks, Inge and Meijer, Laurens (2007). Adolescents Attitudes Towards Organic Food: A Survey of 15- to 16-Year Old School Children. *International Journal of Consumer Studies*,31 (4), July, 349-356.
- Sürmeli, Aşkın (2003). Organik Tarım Gelişimi İlkeleri (1. Baskı). Ankara: DEV.MADEN-SEN Yayın Kurulu.
- Swanson, P., Stevenson, G., Haber, E.S., and Nelson, P.M.(1940). Effect of fertilizing treatment on vitamin A content of sweet potatoes. *Food Res.*, 5, 8- 431.
- Tarkiainen, Anssi and Sundqvist, Sanna (2005). Subjective norms, attitudes and intentions of Finnish consumers in buying organic food. *British Food Journal*, 107 (10/11); 808-820.
- Taşkaya, Berrin (2004). Tarım ve Çevre. *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü*, 1 (5), 1-8.
- Tsakiridou, Efthimia, Boutsouki, Christina, Zotos, Yorgos and Mattas, Kostantinos (2008). Attitudes and behaviour towards organic products: an exploratory study. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 36 (2); 158-175.
- Tolay, İnci ve Sönmez, Kenan (2006). Orgnaik Tarım ve Konvensiyonel Tarımda Elde Edilen Bitkisel Ürünlerin Mineral Element İçeriği ve Değişik Bileşiklerin Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. 1-3 Kasım. Yalova: Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 80.
- Tonguç, Erdem; Yerlikaya, Oktay ve Karagözlü,Cem (2008). Organik Süt Üretimi ve Pazarı. *Standard Dergisi*, 47 (557), Ekim, 61-65.

- Topçuoğlu, Necdet (2009). Dikkat Zehirleniyoruz, Tarımsal İlaçlar Çok Tehlikeli. <http://www.yenidenergenekon.com/392-dikkat-zehirleniyoruz-tarimsal-ilaclar-cok-tehlikeli/>, Erişim Tarihi: 16.10.2009.
- Tsakiridou, Efthimia, Boutsouki, Christina, Zotos, Yorgos and Mattas, Kostantinos (2008). Attitudes and behaviour towards organic products: an exploratory study. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 36(2); 158-175.
- Tunalıoğlu, Renan (2004). Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar. *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü*, 2(4), 1-4.
- Türk, Rahmi ve Karabayır, Halis (2001). Organik Koşullarda Yetiştirilen Bursa Siyah İncirinin Soğukta Muhafazası. *Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu*. 14-16 Kasım. Antalya: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım 2000 Vakfı, 79-84.
- Vogtmann, H., Matthies, K., Kehres, B., and Meier-Ploeger, A. (1993). Enhanced food quality: effects of composts on the quality of plant foods. *Compost Sci. And Utilization*, 1, 82-100.
- Yeşilbağ, Derya (2004). Tarımsal ve Hayvansal Ürünlerde Modern Biyoteknoloji ve Organik Üretim. *Uludağ Üniversitesi, Veterinerlik Fakültesi*, 23,1-2-3, 157-162.
- Yıldız, Nesrin ve Bilgin, Nuray (2006). Organik Gübre (Biofarm ve Çiftlik Gübresi) Uygulamasının Erzurum Ovası Topraklarında Yetiştirilen Mısır Bitkisinin Kuru Ağırlık, Bitki Azot İçeriği ve Bitki Azot Alımı Üzerine Etkisi. *Türkiye III. Organik Tarım Sempozyumu*. 1-3 Kasım. Yalova: Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, 97.
- Yimsel, Serkan.(2009). Neden Organik? Sağduyu Araştırmayla Tanışıyor. http://beslenmebulteni.com/bes/index.php?option=com_content&task=view&id=165&Itemid=269&limitstart=5, Erişim Tarihi: 14.10.2009.
- Weibel, F.P., Bickel, R., Leuthold, S., Alfoldi, T., and Niggli, U. (1999). Are organically grown apples tastier and healthier? A comparative field study using conventional and alternative methods to measure fruit quality, In. *Proceedings of the 12th International IFOAM Scientific Conferenc.*, November 1998. Argentina: Germany, IFOAM, 147-153.
- Zanoli, Raffaele and Naspetti, Simona (2002). Consumer motivations in the purchase of organic food. *British Food Journal*, 104 (8/9); 643-653.
- “Sanal”,(2009_a).Tarımsal İlaçların Olumsuz Etkileri. Erişim: <http://www.cicekansiklopedisi.com/cicek/1287-Tarimsal-Ilaclarin-Olumsuz-Etkileri.html#> (Erişim Tarihi: 05.03.2009).
- “Sanal”,(2009_b). Organik Tarım. Erişim: <http://www.feliceorganik.com/index.asp?pageID=q>. (Erişim Tarihi: 05.03.2009).

- “Sanal”, (2009_c). Temmuz 2011 İtibariyle Öğretmen Maaşları. Erişim: <http://www.yenimakale.com/ogretmen-maaslari.html> (Erişim Tarihi: 10.09.2011).
- “Sanal” (2012_d). Organik Tarım Amblem. Erişim: <http://organikgida.gen.tr/wp-content/uploads/2011/11/organik-tarim-amblem.jpg> (Erişim Tarihi: 06.01.2012).
- “Sanal” (2012_e). IFOAM’ın 2014 Kongresi Buğday Derneği’nin evsahipliği Türkiye’de yapılacak. Erişim: <http://www.basimbulteni.com/bulten/ifoam-in-2014-kongresi--bugday-dernegi-nin-evsahipliginde-turkiye-de-yapilacak> (Erişim Tarihi: 22.01.2012).
- “Sanal” (2012_f). High Sequestration, Low Emission, Food Secure Farming. Erişim: http://www.ifoam.org/growing_organic/1_arguments_for_oa/environmental_benefits/climatechange.html (Erişim Tarihi: 22.01.2012).
- “Sanal” (2012_g). 2010 Yılı Organik Tarım Geçiş Süreci Üretim Verileri. Erişim: http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim,Organik_Tarim_Statistikleri.html (Erişim Tarihi: 23.01.2012).
- “Sanal” (2012_h). Organik Tarımda Yetkilendirilmiş Kuruluşlar. Erişim: http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim,Organik_Tarim.html (Erişim Tarihi: 19.01.2012).
- “Sanal” (2012_i). 2011/4 Sayılı Organik Tarım Birimlerinin Görev ve Yetkileri Genelgesi. Erişim: http://www.tarim.gov.tr/Files/Mevzuat/genelge/organik_tarim_2011.htm (Erişim Tarihi: 19.01.2012).
- “Sanal” (2012_j). T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Eğitim Yayın ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Organik Tarım. Erişim: <http://www.tarimyayin.gov.tr/icerik.asp?mod=48> (Erişim Tarihi: 19.01.2012).
- “Sanal” (2012_k). 2010 Yılı Organik Tarımsal Üretim Verileri. Erişim: http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim,Organik_Tarim_Statistikleri.html (Erişim Tarihi: 23.01.2012).
- “Sanal” (2012_l). Organik Tarımda Faaliyet Gösteren İşletmeler ve İşlediği Ürün Grupları. Erişim: http://www.tarim.gov.tr/uretim/Organik_Tarim,Organik_Tarim.html (Erişim Tarihi: 23.01.2012).
- “Sanal” (2012_m). Is there any kind of economic help for conversion into organic agriculture? Erişim: <http://www.fao.org/organicag/oa-faq/oa-faq9/en/> (Erişim Tarihi: 22.01.2012).

EK 1: Anket Formu**TÜKETİCİLERİN ORGANİK GIDALARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

1. Cinsiyetiniz: () 1) Kadın () 2) Erkek

2. Yaşınız:.....

3. Branşınız:.....

4. Ailenizin toplam aylık geliri:.....TL

5. Ailenizde bulunan birey sayısı:.....

6. Ailenizde çalışan birey sayısı:.....

7. Organik yiyecekleri;

() 1. Satın alırım () 2. Satın almam

8. Organik yiyecekleri satın alıyorsanız ne kadar sıklıkla satın alıyorsunuz?

() 1. Haftada bir kez

() 4. Ayda bir kez

() 2. Haftada iki kez

() 5. Her iki ayda bir

() 3. İki haftada bir

() 6. Daha az sıklıkta

9. Genellikle organik yiyecekleri nereden satın alırsınız?

Aşağıdaki cümlelerinin karşısında uygun bulduğunuz sadece bir boşluğa (X) işareti koyunuz.	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hicbir zaman
1. Yerel dükkan					
2. Süpermarket					
3. Hipermarket					
4. Özel dükkan					
5. Doğrudan üreticilerden (Çiftlikten)					
6. Organik ürün satış yerleri					
7. Diğer					

10. Satın alırken hangi yiyeceklerin organik olmasına dikkat edersiniz?

Aşağıdaki cümlelerinin karşısında uygun bulduğunuz sadece bir boşluğa (X) işareti koyunuz.	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Yiyecek maddeleri					
1. Yaş (taze) sebze meyveler					
2. İçecekler(çay,süt, meyve suyu...)					
3. Salçalar					
4. Zeytinyağları					
5. Reçel, üzüm pekmezi, tahin, çiçek balı, komposto türü ürünler					
6. Kurutulmuş meyve ve sebzeler					
7. Tahıllar ve tahıl ürünleri (buğday, pirinç, yulaf, mısır unu vb.)					
8. Baklagiller					
9. Baharatlar					
10. Bebek mamaları					
11. Kuruyemişler					
12. Şekerlemeler					
13. Et ve et ürünleri					
14. Ekmek					
15. Yumurta					
16. Peynir					
17. Süt ve süt ürünleri					
18. Dondurulmuş gıdalar					
19. Fırınlanmış gıdalar					

11. Organik ürünlerle ilgili görüşleriniz.

Aşağıdaki cümlelerinin karşısında uygun bulduğunuz sadece bir boşluğa (X) işareti koyunuz.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1. Organik gıdalar geleneksel tarım ilaçları, suni gübre, insan atıkları, kanalizasyon suyu ya da çamurlu su kullanılmaksızın üretilirler.					
2. Organik ürün yetiştirilirken her safhada kontrol ve denetime önem verilmektedir.					
3. Organik gıdaların nasıl üretildiğini daha iyi anlamak, onların tüketimini artıracaktır.					
4. Organik gıdaların üretim metodları daha çok bilgi gerektirmektedir.					
5. Organik gıdaların daha iyi kaliteye sahip olduğuna inanıyorum.					
6. Organik ürünler sertifikalı olduğu için garantilidir.					

7. Organik ürünlerin genetik yapısı değiştirilmemiştir.					
8. Organik üreticilikte kimyasal madde kullanımına izin verilir (-)					
9. Organik ürünler doğaldır.					
10. Organik gıdaları tüketmek çevreyi korumaya yardım eder.					
11. Organik ürünler, çevre dostudur.					
12. Organik tarım vahşi hayatı korumaktadır.					
13. Organik ürünler doğal üretildikleri için kimyasal ya da pestisit kalıntısı içermez.					
14. Organik ürün satın almak, tarımda suni gübre kullanımını azaltır.					
15. Organik ürün satın almak, doğal dengenin bozulmasını azaltır.					
16. Organik ürün satın almak, toprak kirliliğini azaltır.					
17. Tarımda zararlı bitkileri yok eden ilaç ve tarım ilacı kullanımını azaltır.					
18. Tarımda yararlı canlıların yok edilmesini önler.					
19. Çiftçiliğin devam ettirilebilmesi için organik tarım en iyi yöntemdir.					
20. 'yeşil etiket' BIO, eco, vb. şeylerle ilgilenmiyorum.					
21. Organik tarımın çevre üzerinde pozitif etkileri vardır.					
22. Organik tarım çiftlik hayvanlarının sağlıklarını ve yaşam koşullarını geliştirebilir.					
23. Organik tarım doğadaki atık miktarını azaltır.					
24. Organik tarım doğadaki biyoçeşitliliği korur.					
25. Kimyasal madde kullanılmadığı için organik tarım, toprak için faydalıdır.					
26. Organik gıdalar oldukça pahalıdır.					
27. Organik ürünlerin pahalı olması normaldir.					
28. Organik ürünler hakkında yeterince tanıtım yapılmamaktadır.					
29. Gıda maddelerini satın alırken organik şartlarda üretilip üretilmediğine dikkat ederim.					
30. Organik ürün, etiketiyle garanti altına alınmıştır.					
31. Doğal/organik ürünlerin doğal üretildikleri konusunda tereddütlerim vardır.					
32. Organik ürünlerin görünüşü iyi değilse satın almam.					
33. Organik gıdalara ilgi duymuyorum.					
34. Organik gıda üreticilerine güveniyorum.					
35. Organik ürünler, çocuklar için ideal besinlerdir.					
36. Organik ürünler ailemin beslenmesinde önemlidir.					
37. Organik ürünlerin nasıl üretildiği hakkında ilgiliyimdir.					
38. Organik ürünleri almadan önce geleneksel ürünlerle karşılaştırma yaparım.					
39. Organik ürünlerin markaları arasında birçok farklılıklar vardır.					
40. Kendi tercih ettiğim organik üretim yapan özel bir marka var.					
41. Organik ürünleri nasıl ayırt edeceğimi biliyorum.					
42. Hükümet gelecekte organik tarıma daha fazla yatırım yapmaya gönüllü olmalıdır.					
43. Organik çiftçilik daha etiktir (ahlakidir)					
44. İyi bir yaşam organik çiftçilikle sağlanabilir.					
45. Organik meyve ve sebzeler görünümce fakirdir.					
46. Organik gıdalar genelde tazedir.					

47. Organik gıdalar daha fazla (besin ögesi) vitamin seviyesine sahiptir ve normal gıdalardan daha besleyicidir.					
48. Organik gıdalar önemlidir.					
49. Organik gıdaların raf ömrü kısadır (dayanıksızdır).					
50. Organik gıdalar yemek için her zaman var olan gıdalardan daha sağlıklıdır.					
51. Organik gıdaların çoğu, normalde elde edilebilen gıdalardan daha lezzetlidir.					
52. Alışveriş yaptığım yerde organik gıda çeşitlerinin çoğu satın alınabilir.					
53. Organik gıdalar çok fazla desteklenmiyor.					
54. Organik gıdalar çok yaygın değildir.					
55. Organik ürünler her yerde bulunmamaktadır.					
56. Organik gıdalar her mevsimde bulunmamaktadır.					
57. Organik ürün çeşidi azdır.					
58. Organik ürünleri nasıl üretildiğini bilmek isterim.					
59. Organik ürünler hayatın kalitesini artırmaktadır.					
60. Organik ürünler kendi sağlığım için faydalıdır.					
61. Organik ürünleri tüketmek kendimi iyi hissettirir.					
62. Organik ürünler sağlıklı beslenmemi ve sağlıklı kalmamı sağlar.					
63. Organik ürün satın almak, kendi sağlığımı ve ailemin sağlığını iyileştirir.					
64. Organik ürün satın almak, bana kendimi iyi hissettirir.					
65. Organik ürün satın almak, organik olmayan yiyeceklerle bağlantısı olabilecek risklerden kaçınmamı sağlar.					
66. Organik ürün satın almak, çocuklarıma iyi yiyecek sağlar.					
67. Organik ürün satın almak, ailemdeki hastalık ihtimalini azaltır.					
68. Organik yiyecekleri satın almayı her zaman tercih ederim.					
69. Doğal (hormonsuz) yiyecekleri satın alabilmek için daha fazla ödemeye razıyım.					
70. Organik yiyecekler daha yüksek fiyatlı olmalarına rağmen satın alırım.					
71. Organik bir ürüne alternatifine kıyasla daha fazla para ederim.					
72. Eğer görünüşü hoş bir biçimde değilse organik yiyecekleri satın almam.					
73. Organik ürünleri satın almadan önce geleneksel ürünlerle karşılaştırırım.					

EK 2: Anket İzin Belgesi

T.C
MALAZGİRT KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı: B.08.4.MEM.4.49.01.243/ 852

23./02/2011

Konu: Anket İzni

..... **MÜDÜRLÜĞÜNE**

İl Milli Eğitim Müdürlüğünün “Anket İzni” ile ilgili yazısı yazımız ekinde gönderilmiştir. Ekte gönderilen yazı gereği işlem yapılarak, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi **Ayşe SARITAŞ** “Tüketicilerin Organik Gıdalara Yönelik Görüşlerini Etkileyen Faktörler” konulu anket çalışmasını okulunuzda yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür. Gerekli kolaylığın sağlanması hususunu;

Gereğini rica ederim.

Vedat KAYA
 İlçe Milli Eğitim Müdürü

EK:1 Yazı

DAĞITIM:
 Cumhuriyet İ.Ö.O
 1071 Malazgirt YİBO
 Kız YİBO
 Fatih İ.Ö.O
 Pakize Özgen İ.Ö.O
 Alparslan Lisesi
 Anadolu Lisesi
 Anadolu Öğretmen Lisesi
 Danişmentgazi İ.Ö.O
 Atatürk İ.Ö.O
 Saftekin Gazi İ.Ö.O
 Mehmet Akif Ersoy İ.Ö.O
 Refik Cesur İ.Ö.O
 Kız Meslek Lisesi
 İmam Hatip Lisesi

23/02/2011 Mem.O.KAYA

EK.3. Özgeçmiş

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü

Adı Soyadı:	Ayşe Sarıtaş	İmza:	
Doğum Yeri:	Akseki		
Doğum Tarihi:	03.03.1986		
Medeni Durumu:	Bekar		
Öğrenim Durumu			
Derece	Okulun Adı	Program	Yer Yıl
İlköğretim	M.Seki Köseoğlu İ.Ö.O.		Antalya 1996
Ortaöğretim	M.Çağlayan Orta Okulu		Antalya 1999
Lise	Selçuk Anadolu Kız Meslek Lisesi		İstanbul 2003
Lisans	Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi	Aile Ekonomisi ve Beslenme Öğretmenliği	Konya 2007
Lisans	Ege Üniversitesi Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulu	Konaklama İşletmeciliği	İzmir 2008.....
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	Beslenme Eğitimi	Konya 2012
Becerileri:			
İlgi Alanları:	Beslenme, Araştırma, Teknoloji		
İş Deneyimi:	İstanbul Refik Saydam Hıfzıssıhha Müd. (satj) (2002-2003) MADO Pastane ve Dondurma (part time)(2002-2007) Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni (2007-....)		
Aldığı Ödüller:			
Hakkında bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Yrd. Doç. Dr. Seher Ersoy-Quadir (Selçuk Üniversitesi/Konya) Doç. Dr. Nejat Altıniğne (Ege Üniversitesi/İzmir) Doç. Dr. Adnan Türksay (Ege Üniversitesi/İzmir)		
Tel:	05306916397		
E-Posta	ayse.saritas@hotmail.com		
Adres	Dağmarmara Niyazi Üzmez İ.Ö.O. Turgutlu/Manisa		